

Disciplína dětí v mateřské škole

Bc. Ludmila Vajová

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Ludmila Vajová**
Osobní číslo: **H150211**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Pedagogika předškolního věku**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Disciplína dětí v mateřské škole**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury týkající se problematiky disciplíny dětí v mateřské škole.

Vymezení teoretických východisek z oblasti kázně v podmínkách předškolní edukace.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace smíšeného designu výzkumu prostřednictvím hloubkového rozhovoru a dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ESSA, Eva. Jak pomoci dítěti: metody zvládnání problémů dětí v předškolní výchově. Brno: Computer Press, 2011, 300 s. ISBN 978-80-251-2928-9.

CHARLESWORTH, Rosalind. Understanding child development. Australia: Wadsworth Cengage Learning, 2014. ISBN 978-1-133-58982-2.

JEDLIČKA, Richard. Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004, 478 s. ISBN 80-7312-038-0.

NOVÁK, Tomáš. Jak vychovat sebevědomé dítě. Praha: Grada, 2013, 133 s. ISBN 978-80-247-4522-0.

SVOBODA, Jan. Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0603-3.

Vedoucí diplomové práce:

prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání diplomové práce:

19. října 2016

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2017

Ve Zlíně dne 19. října 2016

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60⁴⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 9.11.2016

Jan Křivánek

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

²⁾ Vyniká dílo nevydávající zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Dizertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisk, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 33 odst. 1

(1) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ač je-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školské dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školské dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy a užívání školního díla (§ 35 odst.

3). Odjíždí-li autor takového díla učební účelem bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užívat či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jin dosazeného v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přibíhá k výši výdělků dosazeného žákem nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

V této diplomové práci jde především o pojem disciplíny neboli kázně. Ta je zaměřena především na děti v předškolním věku, tedy od tří do šesti let. V teoretické části je zpracován tento pojem, jak na něj nahlíží odborná literatura. Stejně tak jsou rozebrány i další pojmy související s disciplínou. Mezi ně patří mravní výchova, odměny, tresty a další.

Pro empirickou část zní zásadní, jak disciplínu vnímají učitelky v mateřských školách a rodiče dětí. Názory rodičů jsou zkoumány prostřednictvím rozhovorů a učitelky jsou dotazovány prostřednictvím dotazníku. Jejich zpracování pak tvoří hlavní náplň výzkumné části diplomové práce. Ta je doplněna také o zpracování disciplinárních pravidel z několika vybraných mateřských škol, konkrétně jejich využití v praxi.

Klíčová slova:

Disciplína, nekázeň, dítě, odměny, tresty, disciplinární pravidla v MŠ, mravní výchova.

ABSTRACT

Discipline is the main concept for this thesis. It is mainly focused on children of preschool age, from three to six years. This concept is processed in theoretical part how the literature looks at it. Also there are analyzes other terms related to the discipline. These include moral education, rewards, punishments and others.

How teachers in kindergartens and parents of children perceive discipline. It is very important for empirical part. Parents' opinions are examined through interviews. Teachers are queried by questionnaire. Their processing is the main part of the research part of this dissertation. This research is complemented by the disciplinary rules from selected kindergartens.

Keywords:

Discipline, indiscipline, child, rewards, punishments, disciplinary rules in kindergarten, moral education.

Motto

„Vynalézavost, ať technická, ať umělecká, vychovatelská a vůbec každá, to není genialita. To je především pořádek a sebekázeň.“

Tomáš Baťa

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce panu prof. PhDr. Mironu Zelinovi, DrSc., dr.h.c. za odborné vedení, poskytování cenných informací, trpělivost a podnětné rady.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 POJETÍ DISCIPLÍNY A KÁZNĚ	12
1.1 FUNKCE A CÍLE KÁZNĚ	14
1.2 FORMY KÁZNĚ.....	14
1.2.1 Asertivní kázeň.....	15
1.2.2 Školní kázeň	15
1.2.3 Vnější kázeň	15
1.2.4 Vnitřní kázeň a sebekázeň.....	15
1.3 KÁZEŇ A VÝVOJ DÍTĚTE	17
1.4 KÁZEŇ A ALTERNATIVNÍ SMĚRY PEDAGOGIKY	19
2 NEKÁZEŇ	22
2.1 PROJEVY (FORMY) NEKÁZNĚ	22
2.2 ŘEŠENÍ NEKÁZNĚ, DODRŽOVÁNÍ KÁZNĚ	24
2.3 NEKÁZEŇ A PORUCHY CHOVÁNÍ.....	28
3 VÝCHOVA DÍTĚTE	31
3.1 STYLY RODIČOVSKÉ VÝCHOVY	32
3.2 MRAVNÍ VÝCHOVA.....	33
4 SOUVISEJÍCÍ POJMY	37
4.1 AUTORITA	37
4.2 HRANICE	37
4.3 PRAVIDLA	38
4.4 ODMĚNY A TRESTY.....	39
4.4.1 Odměny	40
4.4.2 Tresty.....	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
5 VÝZKUM	44
5.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	44
5.1.1 Hlavní cíl.....	44
5.1.2 Dílčí cíle	44
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	45
5.3 HYPOTÉZY.....	45
6 METODY SBĚRU DAT	46
6.1 DOTAZNÍK.....	46
6.2 HLOUBKOVÝ ROZHOVOR.....	46
6.3 SBĚR DISCIPLINÁRNÍCH PRAVIDEL.....	48
7 STRATEGIE ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	49
7.1 DOTAZNÍK.....	49
7.1.1 Vzorek výzkumu	49
7.1.2 Popis postupu zpracování výzkumu.....	49
7.1.3 Interpretace dat.....	49

7.2	ROZHOVOR.....	60
7.2.1	Vzorek výzkumu	60
7.2.2	Popis postupu zpracování výzkumu.....	61
7.2.3	Interpretace dat.....	61
7.3	DISCIPLINÁRNÍ PRAVIDLA	66
7.3.1	Vzorek výzkumu	66
7.3.2	Interpretace dat.....	66
8	ZÁVĚRY VÝZKUMNÉ ČÁSTI.....	75
	ZÁVĚR DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	79
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	81
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	85
	SEZNAM GRAFŮ	86
	SEZNAM OBRÁZKŮ	87
	SEZNAM TABULEK.....	88
	SEZNAM PŘÍLOH.....	89

ÚVOD

Hlavní myšlenkou této diplomové práce je představení disciplíny u dětí předškolního věku v současné době jak z hledisek teoretických, tak i empirických. V teoretické části se zaměříme na zpracování teoretických východisek této problematiky z nejrůznějších zdrojů, především však pojmání kázně z pohledu pana profesora Stanislava Bendla. Ten se oblastí kázně i nekázně věnuje velice podrobně. V jeho podání budou představeny také nejrůznější možnosti řešení nekázně.

Kromě něj využijeme samozřejmě i jiné publikace od odborníků, kteří se disciplíně a kázní také věnují. Kázeň může být do jisté míry ovlivněna také výchovou dítěte v rodině, a proto jsme jí věnovali samostatnou kapitolu. Zde následně rozebereme styly rodičovské výchovy, ale také mravní výchovu. Ta by měla být součástí všeobecné výchovy dítěte ať už v rodině, tak i v mateřské škole.

S disciplínou ovšem souvisí i mnoho dalších pojmů, na které by se nemělo zapomínat. A pro účely této diplomové práce jsme vybrali pojmy autorita, hranice, pravidla, odměny a tresty. Všechny tyto pojmy charakterizujeme v souvislosti s tím, jaký vliv mají na dítě předškolního věku a jak na něj působí.

V praktické části se zaměříme na stanovené cíle, především na názory učitelů z mateřských škol a rodičů dětí předškolního věku, na disciplínu spojenou právě s dětmi v předškolním věku. Abychom zjistili odpovědi na výzkumné otázky, využijeme kombinovaný typ výzkumu. V kvantitativní části využijeme ke sběru dat dotazník, ve kterém se budeme dotazovat učitelů mateřských škol na jejich názory, zkušenosti a postoje, které se týkají disciplíny dětí v mateřské škole. Tyto budou následně přepsány a analyzovány pomocí grafů a tabulek. Kvalitativní část výzkumu bude realizována prostřednictvím rozhovorů s rodiči, kteří mají děti předškolního věku a současně navštěvují mateřskou školu. Výsledky kvalitativní části výzkumu sestavíme pomocí kódování a tvorby kategorií, pomocí kterých následně provedeme analýzu.

Tento výzkum navíc doplníme o vlastní sběr disciplinárních pravidel, která nám přiblíží, jak je tato problematika řešena přímo v praxi mateřských škol. Všechny výsledky následně shrneme v závěru výzkumné části.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POJETÍ DISCIPLÍNY A KÁZNĚ

Otázky disciplíny nebo kázně jsou běžnou součástí lidského života. Zabývají se jimi nejen odborníci z řad psychologů, pedagogů, sociologů a dalších, ale také široká veřejnost, obyčejní lidé. Oba tyto pojmy jsou řešeny jak z oblasti teorie, tak i v praxi, nejčastěji v rodinách nebo školách.

Definici slova disciplína není poměrně těžké najít. Mnoho definic tohoto slova se vztahují k disciplíně jako vědnímu oboru, to například znamená: pedagogika jako vědní disciplína. Ovšem především ve většině případů odkazuje disciplína na synonymum se stejným nebo velice podobným obsahem pojetí – kázeň. To potvrzuje i Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost, kde je u pojmu disciplína jako bod číslo jedna uvedena právě kázeň. (Mejstřík, 2003, s. 59) Kázní se zabývá mnoho vědních oborů. Pro účely této práce je pozornost zaměřena především na pedagogické a psychologické pojetí.

Například ve Velkém psychologickém slovníku jsou uvedeny dvě definice slova disciplína: „*1 kázeň, poslušnost, dosahována zejména odměnou a trestem 2 obor, odvětví zkoumání...*“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 102) Pro tuto diplomovou práci je zásadnější definice s číslem jedna, ale druhá část jen potvrzuje i výše uvedené tvrzení o jiném obsahu pojetí tohoto pojmu. Ve stejné publikaci je také uvedeno několik definic pojmu kázeň: „*soubor opatření pro dodržení stanovených norem chování; jeden z cílů výchovy; prostředek k dosažení vyšších cílů, mravních rysů osobnosti => sebekázeň*“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 363)

Bendl zase uvádí, že definovat kázeň můžeme jako „*vědomé dodržování zadaných norem ...*“ (Bendl, 2011B, s. 35) Ovšem musíme při zkoumání kázně brát v potaz velice důležité pojmy: norma, dodržování norem a podřizování se. Podobnou definici, jakou uvádí Bendl ke kázní, je také v Akademickém slovníku cizích slov: „*vědomé podřízení vlastní vůle vůli vyšší (předpisům, povinnostem, zájmu něj. celku ap.)*“ (Kraus, Petráčková, 2001, s. 168) Podřizování je proto pro chápání disciplíny také zásadní.

Další pojetí disciplíny pochází od zahraničních autorů pedagoga Daniela J. Siegela a Tiny Payne Brysonové. Ti uvádí, že v dnešní době se na disciplínu nahlíží pouze v negativním smyslu slova a oni by rádi disciplínu neboli kázeň rádi odlišili od slova trest. Právě slovo disciplína totiž pochází z latinského slova, které znamenalo učení, ponaučení, a nebo také vyučování. Také proto se v angličtině vždy chápala disciplína spíše jako učení a ne jako pojem úzce související s trestáním. Navíc je v knize uvedeno, že: „*Trest může*

krátkodobě zamezit nežádoucímu chování, ale učení nabízí dovednosti na celý život.“ (Segel, Bryson, 2015, s. 14-15)

I další autoři uvádí, že by kázeň neměla mít negativní postoj, jak tomu často bývá. Rodiče se opakovaně snaží donutit dítě, aby se chovalo správně, a tím ho přinutit ke kázni. Ta ovšem nemá dítě ovládnout, ale umožnit mu, aby se samo rozhodovalo a zároveň mu poskytnout příležitost k poučení. Tyto příležitosti pak vychází ze samotných rodičů a podle nás, později i od učitelek v mateřských a následně základních školách.

Ve Slovníku spisovné češtiny je kázeň definovaná jako *„řád, pravidla upravující vzájemné chování členů jistého společ. celku, disciplína“*. (Mejstřík, 2003, s. 131)

I když se definice ne vždy úplně shodují, tak bychom všeobecně mohli říct, že disciplína nebo kázeň je soubor dodržování určitých pravidel nebo norem chování. To je považováno za přijatelné, vhodné nebo správné. Toto potvrzuje i výkladový slovník z pedagogiky, který navíc rozvádí, že kázeň stojí na systému volných vlastností a ty umožňují jistou míru sebekontroly a seberegulace. Ovšem zároveň může stavět na možnostech postihů při porušování pravidel. Z pedagogického pohledu není kázeň brána jednostranně, ale můžeme ji chápat: *„jako jeden z cílů výchovy; jako prostředek k regulaci výchovně-vzdělávacího procesu; jako nepřijatelný prostředek ničící spontaneitu, tvořivost a individualitu žáka.“* I když by bylo jakékoli z těchto pojetí nadřazeno nad všemi ostatními, tak kázeň vždy zůstane *„především odpovědnost za vlastní jednání“*. (Kolář, 2012, s. 61)

Cílem této kapitoly bylo získat co nejvíce informací o samotném pojmu disciplíny neboli kázně. Zjistit, co se skrývá pod těmito slovy, a najít definice z více úhlů pohledu. Definice z psychologického pohledu, od Hartla a Hartlové je zřejmě nejužitečnější. Tato publikace totiž postihuje jak disciplínu, která sama odkazuje na kázeň, tak i definici samotné kázně. Z ní vyplývá, že není jen jeden význam tohoto pojmu, ale váže se s ním více myšlenek, jako normy chování, cíle výchovy a mravní rysy osobnosti. Tyto jsou úzce spjaty se sebekázní, což do této práce velice vhodně zapadá, protože tento pojem je také probírán níže v jedné z dalších podkapitol.

Ale jaký cíl vlastně má samotná kázeň, je také velice důležité. Stejně jako to, že existují kromě sebekázně další formy kázně ale i nekázeň.

1.1 Funkce a cíle kázně

Kázeň by si měla klást za cíl chránit děti. Ty potřebují kázeň v mateřských i základních školách především proto, že tak dochází k naplnění asi té nejzákladnější psychické potřeby. A tou je potřeba bezpečí. Pro ně toto znamená především pocit jistoty a ochrany, který potřebují všechny děti. Tato stránka kázně je očekávaná především od učitele, který by si ji měl být schopný nastolit. Nejde pouze o ochranu před šikanou, i když jak sám Stanislav Bendl uvádí, tak se objevuje stále u mladších agresorů a šikana v prvních třídách už není žádnou neobvyklostí. Takovýto agresor by se mohl projevovat již v mateřské škole, proto se nastolení kázně netýká jen učitelů základní a středních škol, ale spadá již do období předškolního věku dětí. (Bendl, 2005, s. 38-40)

Stejně jako je funkcí kázně ochrana dětí a žáků, tak je její funkcí také ochrana učitele. Zde se jedná o ochranu, která je situovaná spíše do prostředí druhého stupně základní školy a škol středních, ale i přesto je všeobecně pro kázeň ve školách důležitá. (Bendl, 2005, s. 43) Bendl také zdůrazňuje, že v dnešní době jsou pro školní kázeň hlavní dvě funkce. První je ta, aby kázeň zařídila bezpečí dětí, žáků ale i učitelů. V té druhé má za úkol vytvořit prostředí podporující učení. (Bendl, 2011A, s. 26)

Jak už bylo zmíněno mezi definicemi, tak kázeň slouží také jako prostředek výchovy. Bývá jako jeden z výchovných cílů označována jako připravenost k sebevýchově. Cíl výchovy je tedy přímo závislý na kázni. Tato funkce kázně je zásadní. Samozřejmě pokud nedojde k jistému naplnění cílů kázně, nemůže logicky dojít ani k úplnému naplnění cílů výchovy. (Bendl, 2005, s. 35-36)

Funkcí kázně ve společnosti je hned několik: „**orientační** (člověk ví, jak se má chovat a co může očekávat od ostatních), **ochrannou** (s dobrými zákony a jejich zachováním se lidé cítí bezpečně), **existenční** (umožňuje člověku, lidstvu přežít), **sociotvornou** (kázeň je předpoklad, aby mohla společnost normálně fungovat), **výkonnou** (kázeň zvyšuje výkon a efektivitu lidského počinání). (Bendl, 2011A, s. 25)

1.2 Formy kázně

Jako první formu kázně jistě musím zmínit její opačnou podobu – nekázeň. Této je věnována samostatná kapitola, proto se zde zaměříme spíše na jiné formy kázně, kterých existuje hned několik. Například výkladový slovník z pedagogiky uvádí hned na prvním

místě asertivní kázeň, následně kázeň ve škole, sebekázeň, vnější i vnitřní kázeň. Školní kázní se také zabývá Stanislav Bendl v nejedné ze svých publikací.

Ať už se jedná o kázeň ve škole, v domácnosti, v rodině nebo v celé společnosti, vždy by měla být dosahována v souladu s principy humanismu. Každého občana určité země chrání zákony a vyhlášky daného státu. Ovšem kromě toho by mělo být lidské chování v souladu s Listinou základních lidských práva a svobod. Co se týká dětí, je stěžejním dokumentem Úmluva o právech dítěte. (Bendl, 2011B, s. 136)

1.2.1 Asertivní kázeň

Tento pojem vydal a uvedl poprvé na trh LeeCanter v roce 1976 a jeho program se stal využívaným a respektovaným. V uvedeném programu jde nejen o definici práva, ale také o vymáhání určité standardy chování. Toto právo má učitel, který stanovuje jasně daná pravidla, požadavky, ale i sankce a tresty, které za nedodržování hrozí. (Bendl, 2005, s. 220-221) Programy asertivní kázně probíhají zpravidla v celých školách a opírají se o několik základních principů, např.: „*asertivní styl chování učitelů, přesné vymezení chování vyžadovaného od žáků, netolerování nekázně, používání plánů pro povzbuzení žádoucího chování a o podporu rodičů, kolegů a vedení školy.*“ (Kolář, 2012, s. 61)

1.2.2 Školní kázeň

Definice kázně mohou odpovídat i definicím školní kázně, jen se zahrnutím prostředí školy. Stanislav Bendl definuje školní kázeň doslova „*jako vědomé dodržování školního řádu a pokynů stanovených učiteli, popř. dalšími zaměstnanci školy.*“ (Bendl, 2005, s. 48)

1.2.3 Vnější kázeň

Vnější kázeň, jak již z názvu vyplývá, se zaměřuje spíše na vnější pravidla a bývá definována jako „*účelové chování respektující daný řád, normy chování, dodržující stanovená pravidla, často za účelem vyhnout se sankcím. Kázeň udržovaná vnějšími opatřeními - systémy kontrol, řádem, příkazy, zákazy, hrozbou sankcí.*“ (Kolář, 2012, s. 61)

1.2.4 Vnitřní kázeň a sebekázeň

Některé zdroje nerozlišují pojem vnitřní kázně a sebekázně a berou je jako dva pojmy se stejným významem, a nebo alespoň velice podobným. Výkladový slovník z pedagogiky ovšem tyto dva pojmy rozlišuje. Sebekázeň bere spíše jako sebeovládání

nebo sebekontrolu a tvrdí, že je „významná vlastnost osobnosti, která výrazně ovlivňuje situační chování, je projevem psychické a sociální zralosti, směřuje k cílevědomé a uvědomělé autoregulaci.“ (Kolář, 2012, s. 61) Na druhou stranu vnitřní kázeň je „kázeň založená na znalosti pravidel a norem, na souhlase s nimi, na jejich zvnitřnění (interiorizaci), na kvalitě volných vlastností a na osobní odpovědnosti za své jednání a chování. Kázeň bez potřeby vnější kontroly.“ (Kolář, 2012, s. 61) Když se nad těmito dvěma definicemi zamyslíme, tak nám musí připadat podobné. Pokud je vnitřní kázeň jistým způsobem závislá na volných vlastnostech, které jsou součástí seberegulačních vlastností osobnosti, tak musí být vnitřní kázeň určitým způsobem také vázána na samotnou sebekázeň.

„Bez vnitřní kázně si dítě komplikuje život. Rodiče, kteří svým dětem dovolí dělat si, co chtějí, je značně znevýhodňují pro život ve skutečném světě.“ (Biddulph, 2006, s. 43) Takové děti většinou nemají v budoucnu vybudovaný systém vnitřní kontroly a mohou být neúspěšné, nešťastné a rozzlobené.

Sebekázeň spolu se smyslem pro pospolitost; realistickým chápáním sebe a světa; připraveností k sebezachování vlastním úsilím; patriotismus; důvěrou v život; důvěrou ve svět a kulturou srdce, která se stará o pěstování a rozvíjení emocí a lásky, udává základní výchovné cíle, kterými by se měl řídit učitel, vychovatel i rodič. Bendl sebekázeň označuje jako „připravenosti k sebevýchově, připravenost k sebeovládání či práce na sobě“. (Bendl, 2005, s. 36) Podle něj je každá osoba egoistická a nezadržitelná od přírody. Každý se během života učí o zlu. Nejde ovšem pouze o zlo, které plyne ze společnosti a světa, ale jde také o zlo, které je ve vlastním jednání, myšlení a chtění. Sebekázeň je tedy podle Bendla jistou formou ochrany každé osoby před sebou samým.

Pokud se dítě příliš sebekázní neřídí nebo ji vůbec nemá, tak si dělá, co chce. Na první místo klade své potřeby. Taková osoba bývá často nezodpovědná, neohleduplná, podceňuje ostatní lidi i jejich výtvořky a práci. Sebe samozřejmě přeceňuje a nemá velkou nebo žádnou sebekontrolu. (Bendl, 2005, s. 36-37)

Samozřejmě, že s budováním sebekázně je úzce propleten vývoj dítěte. Ten dává vodítka k tomu, co dítě v daném věku zvládne. A nejedná se pouze o motorické nebo myšlenkové schopnosti, ale také co zvládne v souladu s osvojováním si disciplíny a zároveň s tvorbou své vlastní sebekázně.

1.3 Kázeň a vývoj dítěte

Co se týče vývoje dítěte, tak by nám pro účely mateřské školy postačil vývoj dítěte v předškolním věku, tj. od tří do šesti let. Pro pochopení souvislostí jsou ovšem velice důležité i období, která tomuto předškolnímu období předcházejí.

V novorozeneckém období není o nějaké disciplíně nejspíš zásadní mluvit. Ovšem již v tomto prvním měsíci života dítěte je zásadní vztah k matce. Právě v uvedeném období dochází k upevnování citových reakcí. Ty hrají následně důležitý význam v dalším prožívání a také orientaci. Kojenec se následně rozvíjí a již ve třech měsících lze rozeznat, zda křičí zlostí nebo se jedná o úzkostný křik. Za další tři měsíce se dítě dokáže projevit hněvem, pokud se mu v něčem nedaří. A sama autorka uvádí, že v tomto věku je důležité, aby dítě prožívalo především pozitivní chvíle a co nejméně nevhodného zacházení. To může vyvolat negativní reakce u dítěte, kam spadá mimo jiné vztek. V stejném období si také dítě začne uvědomovat samo sebe. **„Začne si postupně uvědomovat hranice, jejichž dodržování se děje přes ono sebeuvědomování a později utvořenou schopnost aktuálního sebe-prosazování a seberegulaci.“** (Michalová, 2012, s. 53) Rodiče by již tehdy, pokud se dítěti něco povede nebo naopak ne, měli reagovat pouze na dané chování a nikoli na osobu dítěte. (Michalová, 2012, s. 51-53)

U batolat, v období mezi prvním a třetím rokem života, se objevuje známé období prvního vzdoru. V tomto období také dochází k prvnímu vytváření návyků, sebehodnocení nebo sebeovládání. Je ovšem stále vázané egocentricky na sebe, takže disponuje tvrdohlavostí a umíněností, kterou využívá ve svém chování i jednání. V batolecím věku je vhodné stanovovat pravidla a vymezovat jisté hranice, ovšem nesmí jich být příliš mnoho. Jistota u dětí ovšem souvisí na pravidlech, rituálech a stereotypch, které občas až přehnaně vyžadují právě pro jejich pocit jistoty a bezpečí. **„V tomto období je velmi důležitá trpělivost dospělých, pravidelný denní režim, důslednost a jednotnost výchovy a vymezování základních hranic svobody.“** (Michalová, 2012, s. 57) Rodiče by také měli dávat pozor na to, že batole začne napodobovat jeho chování dříve, než mu vůbec pořádně porozumí. I toto souvisí s případným budoucím negativním chováním, které může v útlém věku vyvolávat ve svém okolí. Na druhou stranu by rodiče neměli přehnaně reagovat na to, pokud jejich dítě tahá, strká nebo si dokonce sedá na jiné dítě. Ve věku roku a půl jedná dítě s jinými dětmi jako s věcmi a vztahy se začínou budovat až po dvou letech života. (Michalová, 2012, s. 54-58)

Předškolní věk je pro dítě zásadní i z toho důvodu, že dochází k rozvoji vyšší nervové činnosti, která je zásadní k prvním úspěchům v uvědoměném sebeovládání. Na něj má ovšem v tomto věku velký vliv i výchova. Děti si začínají pomalu uvědomovat některé mravní normy a pravidla. „*Autoritou určující pravidla chování jsou dospělí. Předškolní děti snáze přijímají pravidla, která jim prezentují uznávané authority...*“ (Vágnerová, 2005, s. 220) A v neposlední řadě je toto období nástupem do mateřské školy, což pro dítě představuje mnoho změn. Dítě se může začít s nástupem do mateřské školy začít chovat negativně, být až agresivní. V tomto případě nejde většinou o poruchu chování nebo výchovný problém. Je běžné, že dítě ještě není na každodenní docházku v mateřské škole připravené a chce tomu dát čas. Samozřejmě, že tyto situace jsou individuální. Mohou se objevit případy, kdy téměř pětiletý chlapec odmítá vstoupit do třídy, protože je silně vázán na matku, naopak některé čerstvě tříleté děti nemají s nástupem do nového prostředí téměř žádný problém.

Tak jako dochází v mateřské škole k navazování nových vztahů, dochází také k tvorbě fantazijních představ a vyprávění. Děti si často upravují nebo vymýšlí část děje, ale nemusí jít hned o lhaní. Děti nejdříve zkoušejí, kam až mohou zajít a hledají hranice. Rodiče i učitelky by s nimi o tomto tématu rozhodně měli mluvit otevřeně a sdělovat dětem, co lhaní může způsobit a jaké může mít následky. (Michalová, 2012, s. 58-62) Menší děti si následky svého chování nejdříve neuvědomují, ale ke konci předškolního věku děti se již začíná objevovat ztotožnění se se základními pravidly a normami. Děti začnou pociťovat vinu za negativní chování nebo za chybu, kterou udělaly. (Vágnerová, 2005, s. 222-223)

Ať už s dítětem pracuje rodič, pedagog, vychovatel nebo jiná dospělá osoba, tak by si vždy měl uvědomit, v jaké vývojové fázi se dítě zrovna nachází. Pro každou z nich je typické jiné chování dítěte. Očekávání dospělých však občas přesahuje možnosti dětí, u kterých se tak může objevit problémové chování. Na druhou stranu tímto způsobem mohou reagovat také děti, jejichž rodiče nemají vysoké ambice. „*Děti se mohou určitým způsobem chovat proto, že se od nich očekává příliš mnoho nebo příliš málo, takže jsou buď frustrované, nebo znuděné.*“ (Essa, 2011, s. 25)

1.4 Kázeň a alternativní směry pedagogiky

Za nejznámější představitelku alternativní pedagogiky lze považovat Marii Montessori, která stála u zrodu Montessori pedagogiky. V tomto duchu existuje mnoho škol, počínaje mateřskými, po celém území České republiky. Maria Montessori tvrdila, že každé dítě má dost sil pro svůj vývoj a řídí se v podstatě vlastním stavebním plánem. Úkolem dospělého je podle ní pouze dítě chránit před nebezpečím a připravit pro něj prostředí, ve kterém se může samo rozvíjet. V čele tohoto hnutí pedagogiky stojí velice známý citát „Pomoz mi, abych to zvládl sám.“ (Šmelová, 2008, s. 22-23)

U Montessori pedagogiky je výchova dítěte zaměřena především na svobodě. Ale ani na pojem disciplína a kázeň se zde nezapomíná. Je ovšem vůbec možné, aby u tohoto reformního hnutí existovala svoboda vedle disciplíny? Pojetí Montessori tvrdí, že je to možné. Disciplína je brána jako synonymum sebekontroly, zodpovědnosti, vnitřní motivace a jiných pojmů. Pracuje ovšem spíše s pojmem aktivní disciplína, která je brána jako vnitřní kázeň. Tu si ovládá každé dítě samo ztotožňováním se s pravidly a tím je zodpovědné za své chování. (Svoboda a disciplína, ©2014) Sama Maria Montessori tvrdila, že *„že svoboda a disciplína jsou dvě věci, které vždy jdou spolu ruku v ruce, ve skutečnosti jsou to aspekty téže věci“* ... a pokud *„ve třídě disciplína chybí, je tam nějaký nedostatek ohledně svobody“*. (Základní stanovení hranic, ©2014)

V následující tabulce je znázorněno, jak probíhá tato výchova, ve které hraje hlavní roli právě svoboda.

Realizace svobody dítěte v pojetí M. Montessoriové „Pomoz mi, abych to udělal sám“	
Výchova založená na svobodě dítěte. Jedná se o svobodu:	Při rozvoji dítěte musí být respektován aktivizační cyklus činnosti. Probíhá ve třech fázích:
<ul style="list-style-type: none"> - biologickou (vytváření podmínek pro tvořivost dítěte), - sociální, - pedagogickou (vedení dětí k samostatnosti, uvolněním energie pro samostatnou činnost). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. zacvičení (hledání, příprava, neklid), 2. velká práce (upoutání pozornosti při práci s materiálem), 3. kontemplace „přemýšlivá přestávka“ (zpracovávání vlastních pokroků dítětem v tvořivosti a učení).
<p>Výchova založená na svobodě:</p> <ul style="list-style-type: none"> - musí dítěti poskytnout prostředky k sebevýchově, - aktivita vychovatele je podřízena dítěti, jeho svobodnému pohybu a rozhodování, - respektuje aktivizační cyklus, kterým má projít dítě alespoň jedenkrát denně, - chyba je chápána jako běžný jev, - dítě není za chybu trestáno, - chyba představuje pro vychovatele zpětnou vazbu. <p>Vychovatel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - připravuje podnětné prostředí, - dává dítěti svobodnou volbu při výběru aktivit, - vytváří pro dítě podmínky pro převzetí odpovědnosti, - pozoruje rozvoj dítěte, - podněcuje a nepřímo dítě vede. 	

Obrázek 1: Koncepce výchovy M. Montessoriové (Šmelová, 2008, s. 23)

Další významnou osobností mezi alternativními směry pedagogiky je beze sporu Rudolf Steiner jako zakladatel waldorfské školy. Princip waldorfské školy je úzce svázán s pojmem antroposofie, která je v podstatě naukou o člověku a lidském myšlení. Podle teorie antroposofie, která je pro tuto pedagogiku hlavním pojmem, by se každá osoba měla rozvíjet celistvě. Vývoj člověka probíhá ve třech sedmiletých stádiích, které můžete vidět na Obrázku 2. Pro prostředí mateřské školy je zásadní především první cyklus, který je časově ohraničen narozením až sedmým rokem života dítěte. (Šmelová, 2008, s. 24)

Cyklus	Charakteristika období
1.	<p>Období prvních sedmi let života dítěte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - je ve znamení fyzického zrození, - dochází k tělesnému rozvoji, - vztahy dítěte ke světu se rozvíjí prostřednictvím příkladů, napodobování, - vychovatelé jsou dítěti vzorem, bez poučování.
2.	<p>Druhé období začíná výměnou zubů, které je chápáno jako druhé narození tzv. těla obraznosti nebo éterického těla.</p> <p>Obraznost souvisí zejména s pamětí.</p> <p>Období je spojeno se zesílením péče o paměťové výkony.</p> <p>Výchova probíhá na základech uznání autority, která musí být vzorem, neboť podle ní si dítě vytváří svědomí, zvyky, ovládá své chování apod.</p> <p>Významnou roli má třídní učitel.</p>
3.	<p>Ve třetím období dochází ke zrození astrálního, duševního nebo pocitového těla.</p> <p>Člověk se stává zralým. Vyvrcholením této fáze je dosažení schopnosti nejenom prožívat a reagovat na prostředí, ale dokázat pochopit sebe a dosáhnout vnitřní svobody.</p>

Obrázek 2: Vývoj člověka podle R. Steinera (Šmelová, 2008, s. 25)

Středem zájmu je tvůrčí činnost a rozvoj fantazie. I svoboda dítěte v tomto alternativním směru pedagogiky hraje důležitou roli, protože zdravý vývoj dítěte by měl probíhat vždy přirozeně a hlavně nenuceně. Děti by se měly rozvíjet prostřednictvím vlastních zkušeností, při běžných praktických, ale i uměleckých činnostech nebo pohybu. Nejdůležitějším aspektem ke zdravému rozvoji dítěte je jeho přijetí, ať je jakékoli a láska k němu. (Základní charakteristika waldorfské pedagogiky předškolního věku, ©2015) Aby si dítě osvojilo určité návyky, pomáhá mu při tom především nápodoba a opakování. Co je ovšem mnohem důležitější, je vzor, podle kterého děti budou něco opakovat a učit se od něj. „Zde záleží na tom, jak mezi sebou dospělí komunikují, záleží i na tom, jak systematicky a s jakou vnitřní účastí probíhá třeba úklid hraček nebo příprava jídla, jaký vztah mám já dospělý ke svému okolí – jaké jsou mé postoje, co mne jako člověka motivuje, a podobně.“ (Smolková, 2007, s. 44-45) Takovýto přístup, že je dospělý pro dítě jakýmsi vzorem chování i učení, podporuje myšlenku waldorfské pedagogiky o harmonickém vývoji každého dítěte. Také jsme zjistili, že právě tato metoda předchází zhoršování u některých poruch chování nebo učení, v některých případech i jejich vzniku. (Smolková, 2007, s. 45)

2 NEKÁZENĚ

Americký psychiatr Rudolf Dreikurs, jak ho zmiňuje Stanislav Bendl ve své knize, měl svou teorii o nesprávném chování dětí. Uvažoval o tom, proč se děti chovají nesprávně a předpokládal, že děti, které zlobí, nemají ve svém životě jistotu uplatnění s normálním chováním. Proto se uchylují ke kázeňským problémům. Tvrdil, že je nutné, aby učitelé, ale i rodiče viděli za nesprávným chováním dítěte nějaký cíl. Jakmile poznají a pochopí příčinu a záměr nesprávného chování, mají pak lepší možnost, jak na dítě působit. „*Autor rozčleňuje špatné chování dětí do čtyř základních skupin. Tyto skupiny nazývá „cíle“, chce tím vyjádřit, že dítě zlobením sleduje nějaký cíl, snaží se něčeho dosáhnout. Jsou to: (1) upoutání pozornosti, (2) moc, (3) msta, (4) předvádění vlastní neschopnosti.*“ (Bendl, 2005, s. 118-119) Také uvádí, že dítě si nemusí vůbec uvědomovat příčiny svého chování.

2.1 Projevy (formy) nekázně

Profesor Bendl, který se problematikou kázně zabývá, tvrdí, že formy nekázně se mění s dobou. I když se to nezdá, tak formy nekázně úzce souvisí s pokrokem nových technologií nebo s rozvojem ve vědě a technice. Stejně jako se objevují nové technologie a pokroky, tak se objevují i nové formy kriminality nejen u dospělých, ale také u mládeže a dokonce i u dětí. (Bendl, 2005, s. 56-57) Dvě skupiny projevů nekázně vznikly na základě výzkumu, návštěv a hospitací na základních školách a v rámci praxí studentů Univerzity Karlovy v Praze. Jedná se o nekázeň vůči učitelům (škole) a nekázeň vůči (spolu)žákům. Samozřejmě pro účely této práce jsem si musela uvědomit, že některé projevy nekázně se v mateřské škole téměř nevyskytují. Například záškoláctví, zapomínání úkolů a pomůcek, dále konzumace drog a alkoholu nejsou typické pro děti v mateřské škole a mnohem častěji se objevuje u starších dětí. Mezi tímto výčtem jsem ovšem objevila projevy, které se objevují jako kázeňské problémy v nejedné mateřské škole. V nekázni vůči učitelům se objevuje například drzost, lhaní, vykřikování, vulgárnost, simulantství nebo pomlouvání. Co se týče nekázně vůči spolužákům, v případě prostředí mateřské školy vůči ostatním dětem jde například o vulgárnost, rvačky, šikana, odmítání pomoci, svalování viny na druhé, atd. (Bendl, 2011A, s. 38-39)

Podle Gelfandaje je nesprávné chování ovlivněno věkem dětí. Poruchové chování pro určitý věk je uvedeno v Tabulce 1. Pro účely mateřské školy nás zajímají především první tři kategorie věku dětí. (Bendl, 2005, s. 141)

Věk	Poruchové projevy
1,5 – 2 roky	Temper tantrums (návaly zlosti), odmítání plnit požadavky, stálé vyžadování pozornosti, hyperaktivita, specifické strachy, nepozornost
3 – 5 roků	Temper tantrums, odmítání plnit požadavky, stálé vyžadování pozornosti, specifické strachy, přecitlivělost, lhaní, negativismus
6 – 10 roků	Temper tantrums, hyperaktivita, specifické strachy, přecitlivělost, lhaní, školské selhávání, žárlivost, nadměrná uzavřenost
11 – 14 roků	Temper tantrums, přecitlivělost, žárlivost, školské selhávání, nadměrná uzavřenost, náladovost
15 – 18 roků	Školské selhávání, záškoláctví, podvádění při zkoušení, deprese, opíjení se, kouření, zneužívání drog, předčasná sexuální aktivita, krádeže v obchodech či jiné přestupky proti zákonu

Tabulka 1: Tabulka problémového chování v závislosti věku (Bendl, 2005, s. 141)

Někteří psychologové tvrdí, že děti v předškolním věku nelžou, ale mají jen problém rozlišit, co je skutečnost a co představa. Samozřejmě tato myšlenka nikdy neplatí na všechny děti předškolního věku. Některé vyspělé, děti si moc dobře uvědomují realitu a přesto neříkají pravdu. Děti mají tendenci přehánět stejně jako někteří dospělí. U dětí je to ovšem mnohem více očividné. Děti často lžou, protože se bojí následků nebo chtějí tyto následky oddálit, bojí se i odhalení samotné lži. Klíč k tomu, aby dítě nelhalo, je v tom,

aby mělo jistotu. Jistotu toho, že ho rodiče mají rádi, že mu se vším pomohou a že odsoudí jeho chování, nikoli dítě samé. (Mertin, 2004, s. 24-26) Ovšem lež v pravém slova smyslu se objevuje u dětí nejdříve mezi čtvrtým a pátým rokem života. Do té doby jde v podstatě o to, že dítě v danou chvíli nepravdivým věcem, které říká, věří. Také proto nejde o cílevědomé lhaní, které přichází až s výše uvedeným věkem. (Novák, 2014, s. 88)

Agresivní chování se dnes již běžně objevuje i v mateřské škole. Agrese je „*chování, které cíleně směřuje ke způsobení negativních důsledků jiné osobě s úmyslem poškodit ji.*“ (Bendl, 2015, s. 185) Tendence k tomuto chování a projevování této tendence je agresivita. U agrese jde také o projev síly, kterou disponuje každý člověk, proto není nikdy úplně možné, aby agrese zcela zmizela z lidského života. Záleží také na podstatě agrese, s níž souvisí tři modely agresivního chování. V prvním jde o instinkt, agrese je projevem pudu. Druhý model řeší frustraci, která je příčinou agrese. Ovšem tento vztah je obousměrný, to znamená, že nejen frustrace vede k agresi, ale i agrese vede k frustraci. V posledním modelu je agrese brána z pohledu sociálního učení. Tato teorie vychází z toho, že je agrese naučená. A zřejmě nejznámějším výzkumem týkající se této oblasti se stal experiment s panenkou Bobo, který provedl Albert Bandura. (Bendl, 2015, s. 167-169) V souvislosti s agresivitou můžeme zmínit i další osobnosti kromě Bandury jako je Freud, Maslow nebo Skinner. Právě Skinnerova teorie se využívá k podpoření vhodného chování. Za každé takové chování bylo dítě pochváleno, zatímco jeho nežádoucí chování bylo ignorováno. Po třech týdnech došlo k razantnímu poklesu agresivního chování a naopak navýšení toho žádoucího. (Charlesworth, 2014, s. 17)

V kolektivu dětí je ovšem agresivní chování nutné spíše řešit než ignorovat. Nejdůležitější je zjistit, o jaký projev agrese se jedná a následně zvolit adekvátní prostředky k řešení. Jan Svoboda uvádí tři formy agrese: individuální, skupinovou nebo šikanu. Agresi bychom nikdy neměli řešit agresivně, protože tak přispíváme ke vzniku další agresivity. (Svoboda, 2014, s. 60-62)

2.2 Řešení nekázně, dodržování kázně

V této kapitole nepůjde pouze o to, jak řešit samotnou nekázeň, pokud již vznikla. Podle našeho mínění je také stejně důležité to, jak jí předcházet, co má učitel dělat pro dodržování kázně, aby kázeňské problémy nevznikaly nebo jich bylo co nejméně. Existuje jistě mnoho názorů, rad a programů, které řeší odborníci, již se touto problematikou zabý-

vají. Jistě by se všichni shodli na tom, že kázeň by v žádném případě neměla dítě ovládat a vzbuzovat v něm jen negativní pocity nebo dokonce pocit fyzické nevolnosti. V ideálním případě by se dítě mělo rozhodnout samo chovat se dobře, podle pravidel. „*Když jedná správně, má z toho dobrý pocit. To je cílem výchovy a kázně.*“ (Severe, 2000, s. 24-25) Vždy ovšem taková situace u dětí nenastane.

Jistě by se dalo souhlasit s názorem, že prvním řešením, ale i prevencí vzniku dalších kázeňských problémů, je samotné odhalení toho, že nekázeň vůbec existuje. Následuje samozřejmě zjištění formy, intenzity, závažnosti této nekázně a uvažuje se o dalším řešení. (Bendl, 2005, s. 58)

Důležitou myšlenkou také zůstává, že příčina nekázně není jen jedna jediná, ale jsou zde například příčiny v oblasti výchovy a prostředí, dále faktory situační, sociální, fyzikální, zdravotní nebo hygienické a v neposlední řadě i faktory biologické. Tyto se často prolínají. Jako učitelé musíme brát tedy v potaz nejen genetiku a fyziologii daného dítěte, jeho temperament, případnou hyperaktivitu nebo funkci nervové soustavy, ale mnoho dalších faktorů. Jde také o okolí, mateřskou školu, klima její i konkrétní třídy, také o rodinu, vrstevníky, počasí, výživu, odpočinek, teplo a kombinaci. Kombinaci ve smyslu všech těchto zmíněných, ale i mnoha dalších faktorů, které mohou nekázeň ovlivňovat. I toto je při řešení nekázně velice důležité, protože například i stejné projevy nekázně mohou vycházet z různých příčin. Také proto je nutné brát vše v úvahu při výběru volby řešení určitého kázeňského problému. (Bendl, 2005, s. 108)

Obecný postup zaměřený na řešení školní nekázně je uveden v knize Ukázněná třída aneb kázeňské minimum pro učitele. Autor zde uvádí 19 bodů, jak odhalit, pozorovat, sledovat, ověřovat, zjišťovat příčiny a zvolit správný přístup, co se týká nekázně ve škole. Tento postup je cílem pro učitele základní školy, ale většinu lze uplatnit i v mateřské škole. Především proto, že shrnuto ve třech bodech by měl být postup následující: „***Učitel by měl v případě řešení nekázně postupovat následovně: a) rozpoznat projevy neukázněného chování žáka, b) zjistit pravděpodobné příčiny jeho nekázně, c) na základně zmapování příčin nekázně, vlastní vychovatelské zkušenosti či po konzultaci s příslušnými odborníky volit optimální přístup k žákovi.***“ (Bendl, 2005, s. 281) Jak jinak by měl postupovat i učitel v mateřské škole? Samozřejmě, že zkušené učitelky s dlouholetou praxí budou s nekázní pracovat jinak než začínající učitelky. Budou vycházet zejména ze svých zkušeností při práci s dětmi, ale pro začínající učitelky mohou být ve zkratce tyto tři body dobrým vodítkem.

Ve stejné publikaci jsme objevili program Calm discipline neboli Klidná kázeň, který vytvořil Kirby Morgan. On sám je učitelem na základní škole v americkém státu Oregon a jeho článek byl otisknut v roce 1984. I když je tento program řešením nekázně specifikovaný na základní školu, tak mě, jako budoucí učitelku v mateřské škole, velice zaujal. Po jeho přečtení tohoto článku jsme si více než jistí, že většina z jeho rad by se snadno dala modifikovat do prostředí mateřské školy a bez větších problémů využívat i u dětí předškolního věku. Hned na začátku upozorňuje na to, že učitelé mají často potřebu upozorňovat na chyby žáků a až po několikátém napomenutí udělit trest. Jako příklad uvedl, když žák bez dovolení mluví. Učitel v tomto případě poprvé i podruhé žáka většinou ignoruje. Potřetí, čtvrté i páté ho upozorní, aby se ztišil, a to se zvyšujícím se hlasem a rozlobením. Teprve nyní následuje trest, který mu vezme 5 minut z odpolední přestávky. Správně by měl moudrý učitel reagovat tak, že si žáka zapamatuje nebo si udělá poznámku o jeho nedovoleném mluvení a přitom neudělá pauzu ani na sobě nedá nic znát. Daný žák pak ztratí zmiňovaných 5 minut ze své přestávky. (Bendl, 2005, s. 222-227)

Mnohým by mohlo připadat, že jde o přísnější proces ze strany učitele a více trestů, ale autor klade důraz především na to, že z tohoto procesu vypadne zbytečná část v podobě zvyšování hlasu, rozčilení učitele a přerušení činnosti ve třídě. Pro klidnou kázeň jsou důležité 4 základní pravidla: zpočátku mírné důsledky; uplatňování pravidel bez hněvu a přísnosti; pokaždé si udělat poznámku, když nějaký žák poruší pravidla; často, ovšem nečekaně odměňujte. Jde v podstatě o to, že si na začátku učitel ve třídě stanoví rozumná pravidla chování, ale i tresty za jejich nedodržování. Ty by měly být mírné, ale zároveň sloužit k vynucování zmíněných pravidel, která jsou ovšem také rozumná. Morgan doporučuje za první porušení pravidel, aby učitel v tichosti napsal žákovo jméno na tabuli a až při druhém porušení následoval trest, např. 5 minut z přestávky. Tresty by měly být přiměřené, ale nikdy by žák neměl trpět učitelovým projevem emocí, hněvem. Učitel by měl mít vždy situaci pod kontrolou a měl by zůstat klidný. To platí i v situaci, kdy si daná pravidla vysvětlují a stanovují. Jakmile jsou pravidla stanovena, tak je jen na učiteli, aby si dělal poznámky, když je někdo poruší. Taková statistika mu pomůže při stanovování trestů a sankcí. Tady je důležité ovládnout potřebu žáka upozorňovat na to, že porušil nějaké pravidlo. Sám autor uvádí, že jsou „*přinejmenším tři důvody, proč byste to neměli dělat. Za prvé, váš hlas by pravděpodobně vyjadřoval určitou přísnost. Za druhé, bylo by nedůsledné a nefér občas děti varovat ústně, místo napsat jejich jména na tabuli. Za třetí, ústní varování nefunguje. Takové připomínky nikdy nepřiměly dítě k tomu, aby se ztišilo na delší*

dobu.“ (Bendl, 2005, s. 227) Na konci jde také o odměny. Učitelé by dětem neměli za nějaké chování nikdy slibovat odměnu, protože tak přijdou o část své kontroly. Mnohem lepší variantou je překvapovat žáky za dobré chování ve třídě i k ostatním lidem, za kvalitně odvedenou práci nebo za vysoké úsilí. Podle autora existuje spousta možností, jak odměňovat. Mezi ně patří například zvláštní pochvaly pro jednotlivé žáky, možností hry, samolepky, speciální certifikáty, čtení knihy podle vlastního výběru, pochvalné dopisy nebo telefonáty rodičům a samozřejmě mnoho dalších. (Bendl, 2005, s. 222-227)

Tento program se mi velice zalíbil a jako učitelka v mateřské škole bych ho také jednou ráda vyzkoušela. Samozřejmě to bude těžké, protože budu muset myšlenky, pravidla a rady Kirbyho Morgana přepracovat tak, aby se vše mohlo využít i v prostředí mateřské školy. Absolutně souhlasíme s tím, že by se učitel, ať na základní, střední, ale i v mateřské škole, měl vyhnout negativnímu tónu v hlase, zbytečným slovním napomínáním a výhrůzkám, které stejně moc velký efekt nemají. O tom jsem se již mohla sama přesvědčit při svých praxích během studia. Například zápis jména žáka na tabuli bych mohla modifikovat tím, že na tabuli nakreslím značku daného dítěte. Děti totiž neumí číst, ale každý z nich má svou značku (např. kočka, domeček, sluníčko, atd.) na skřínce, u stolečku nebo na šanonu s výtvary. Jsme si jisti tím, že ze všeho nejdříve by si učitelka musela daná pravidla dopředu připravit a promyslet jejich dodržování a případné sankce za nedodržování. Také jsme si vědomi toho, že by to pro některé děti, obzvlášť ty nejmladší ve věku 2-4 let, bylo těžké. Na druhou stranu také předpokládáme, že se i tak malé děti rychle učí a později by jim podobný kázeňský program jistě nedělal žádné větší problémy. **„Je však nezbytné si uvědomit, že formování chování u dětí předškolního věku je především v rukou rodičů. Na druhou stranu učitelka má více možností v tom, že pracuje se skupinou dětí, která může mít větší výchovnou sílu na problémové dítě než rodič.“** (Michalová, 2012, s. 129)

Jako jednu z forem dodržování kázně řeší Bendl dodržování kázeňských zásad. Srovnává je s tím, jak řešily kázeňské nebo výchovné zásady pedagogické vědy v historii. Například Stanislava Kučerová uvádí šest zásad, které se učili studenti učitelství v období první republiky:

- „1) Vychovávej přirozeně!
- 2) Vychovávej s láskou!
- 3) Vychovávej pro život!
- 4) Vychovávej pravdivě!
- 5) Vychovávej jednotně!

6) *Vychovávej vlastenecky!*“ (Bendl, 2011B, s. 205)

V dnešní době se kázeňské zásady řeší především jako určitá část zásad mravní výchovy. Té je věnována pozornost v jedné z následujících kapitol.

2.3 Nekázeň a poruchy chování

Každému dítěti, které trpí poruchou chování, je třeba věnovat větší pozornost a individuální přístup, zejména ze strany učitele. Ať už se jedná o poruchu chování, vývojovou poruchu nebo později poruchu učení, tak každá z nich má na kázeň velkým vliv. (Čapek, 2014, s. 30)

U poruch chování musíme brát v potaz mnoho činitelů, ale asi nejsilnějším jsou vlivy sociálního prostředí, kde v čele stojí rodina. Jde o rodiče, kteří mají tendence k negativním návykům jako je alkohol nebo drogy. Rizikové jsou rodiny s asociálními jedinci, ale také s emočně chladnými osobami, které o děti jeví malý nebo žádný zájem. Ovšem není ani vhodné, když jsou rodiče příliš ambiciózní a nepřikládají velkou váhu například volnému času svého dítěte. Mezi další činitele patří také geneticky podmíněné dispozice nebo poruchy a oslabení centrální nervové soustavy. (Bendl, 2015, s. 216-217) Poruchy chování jsou zařazeny do této práce především kvůli faktu, že práce s dětmi s poruchami chování je zcela jiná než s dětmi, u kterých se objevuje pouze nežádoucí chování spojené s nekázní, ale nenastala u nich žádná z možných poruch.

U poruch chování je více možností, jak je klasifikovat. Bendl uvádí dělení podle toho, jak jsou společensky závažné. Člení je na disociální chování, asociální chování, anti-sociální chování, neagresivní poruchy a agresivní poruchy. U dětí předškolního věku můžeme nejlépe vyzorovat disociální chování nebo agresivní i neagresivní poruchy. Co se týče jiných poruch chování, asociální chování a antisociální chování, tak se objevují, a nebo jsou spíše patrnější ve školním věku dítěte než v tomto předškolním. V souhrnu se jedná o záškoláctví, krádeže, užívání drog, vandalství, sebepoškozování a další. *„Disociální chování je chování nepřiměřené, nespolečenské, ale zvládnutelné vhodnými pedagogickými postupy.“* (Bendl, 2015, s. 217) V tomto případě jde pouze o malé výkyvy v souladu se společenskými normami a jsou poměrně běžné jak v rodinném prostředí, tak i ve školní praxi. Mezi disociální chování můžeme zařadit neposlušnost, vzdorovitost nebo lhaní. Takové chování ovšem může být také prvotní jev například ADHD a řeší se nejčastěji s výchovnými poradci škol nebo poradenskými institucemi.

Zřejmě nejdiskutovanější porucha chování v poslední době a zároveň jedna z nejčastěji diagnostikovaných patří zcela jistě ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder), tedy porucha pozornosti s hyperaktivitou. Kromě toho, že děti s ADHD mají velké problémy s kontrolou svého chování, objevuje se také impulzivita a pohybový neklid. (MICHALOVÁ, 2012, s. 98- 105) V této oblasti se také objevují problémy s večerními rituály, usínáním a buzením v průběhu noci. Děti s ADHD také nejednají obezřetně a chybí jim společenské zábrany. Na druhou stranu nebývají v kolektivu dětí příliš oblíbené. (Laver-Bradbury, Thompson a Weeks, 2016, s. 16-17)

Co se týká ADD (Attention Deficit Disorder), což je porucha pozornosti, tak u ní nejsou takové problémy s impulzivitou a hyperaktivitou. Obtíže se týkají především pozornosti a percepčně-motorických schopností. S oběma výše zmíněnými poruchami je spojena Opoziční porucha (ODD). V některých případech se totiž může stát, že dítě trpí nejen hyperaktivitou s poruchou pozornosti, ale navíc i opozičním chováním. To se projevuje například tak, že se dítě přestává ovládat; je zlomyslné, pomstychtivé; úmyslně trápí a obtěžuje ostatní; vyhledává hádky a další. (Michalová, 2012, s. 98- 107) Poruchy pozornosti, ať už s hyperaktivitou, a nebo i bez ní, jsou v dnešní době celkem častým jevem zvláště u dětí předškolního věku. Tato porucha také bývá v tomto období nejčastěji diagnostikována zpravidla okolo 6 let věku dítěte. (Vágnerová, 2005, s. 97)

Mnoho rodičů tvrdí, že jejich dítě je hyperaktivní nebo má poruchu pozornosti i s hyperaktivitou. Ale takové dítě ještě nemusí trpět syndromem ADD nebo ADHD. V tomto případě nejde o osobní a neobjektivní názor rodiče ani pedagoga, ale o stanovení přesné diagnózy. Ta může potvrdit nebo naopak vyvrátit jeden z těchto syndromů pomocí diagnostických kritérií. Alespoň šest z celkových devíti kritérií musí odpovídat chování konkrétního dítěte. U diagnostikování poruch pozornosti pomáhá těchto 9 kritérií:

- *„Dítě se často nedokáže dostatečně intenzivně soustředit.*
- *Má problémy s udržením pozornosti, často se nedokáže soustředit dostatečně dlouhou dobu.*
- *Často se zdá, že neposlouchá, když na ně někdo mluví.*
- *Často nejedná podle pokynů a nedokončí svou činnost.*
- *Často jedná chaoticky, nedokáže si zorganizovat postup své činnosti.*
- *Nemá rádo takové činnosti, které vyžadují dlouhodobé soustředění, a často se jim snaží vyhnout.*

- *Často ztrácí své věci (např. školní pomůcky a hračky).*
- *Snadno je upoutají jakékoli vnější podněty.*
- *Je nápadně zapomnětlivý, často zapomíná, co mělo udělat.*“ (DSM-IV-TR, 2000, cit. podle Vágnerová, 2005, s. 99)

Co se týká kritérií, která mají potvrzovat hyperaktivitu a impulzivitu, tak je jich opět devět. Patří mezi ně následující kritéria:

- *„Dítě nevydrží v klidu, vrtí se na židli, hraje si s rukama apod.*
- *Ve škole (event. jinde, kde se vyžaduje, aby zůstalo sedět) často vstává ze židle.*
- *Často bezcílne pobíhá nebo po něčem leze v době, kdy je to nevhodné.*
- *Ve svém volném čase si nedokáže v klidu hrát nebo se věnovat nějaké činnosti.*
- *Je stále aktivní, nedokáže vypnout.*
- *Často příliš mluví.*
- *Často odpovídá dřív, než vyslechne celou otázku.*
- *Často nedokáže počkat, až na něj dojde řada.*
- *Často ruší a obtěžuje ostatní děti.*“ (DSM-IV-TR, 2000, cit. podle Vágnerová, 2005, s. 99)

Navíc takové chování musí trvat nejméně 6 měsíců a musí se objevovat nejen ve školním prostředí, ale i doma a na jiných místech. V potaz musíme také brát chování, které odpovídá přirozenému vývoji dítěte v určitém období a nepřisuzovat ho poruše chování, např. období prvního vzdoru. (Vágnerová, 2005, s. 98-99)

Rodiče i učitelé by měli k dětem s poruchami chování přistupovat individuálněji a vhodně s nimi pracovat. Ovšem ani učitel, ani rodič doma by si v žádném případě neměl splést individuální přístup s přehlížením, nebo dokonce tolerováním nežádoucího chování. I děti s poruchami chování musí poznat pravidla a hranice, která jim pomohou v lepší adaptaci na školní i společenské prostředí. Je jen třeba klást přiměřené cíle. (Čapek, 2014, s. 30)

3 VÝCHOVA DÍTĚTE

Mnoho známých osobností světových dějin kladly velký důraz právě na výchovu dítěte a dávaly jí přednost před jinými faktory a vlivy. Mezi ně patřil například J. J. Rousseau nebo Jan Amos Komenský. I Platón řekl: „*Člověk se stává člověkem pouze výchovou.*“ (Novák, 2014, s. 14)

Fakt, že naše postoje k výchově jsou zformulované již daleko dříve, než je vůbec můžeme, ať už jako rodiče nebo učitelé, využít v praxi, vychází z vlastních zkušeností, z našeho dětství. Proto naši výchovu dětí nevědomě, ale občas i vědomě ovlivňujeme právě tím, jak na nás působili naši rodiče, když jsme byli mladší. Každý v životě od někoho jistě zaslechl, že nechce u svých dětí dělat ty samé chyby, co udělali při výchově jeho rodiče s ním. Jiný by naopak rád své děti vychoval ve stejném duchu, jako byl vychováván o sám. (Matějček, 1997, s. 41)

Představy budoucích rodičů i čerstvých pedagogů jsou většinou lehce idealizované a realita většinu těchto představ změní. Pokud však rodič, ale i pedagog chce, aby jeho výchova byla dobrá, měl by se držet několika výchovných zásad. Mezi ty základní patří:

- *„Přiměřenost*
- *Důslednost*
- *Posloupnost*
- *Názornost*
- *Trpělivost*
- *Soustavnost*
- *Důvěra*
- *Pestrost*“ (Hubatka, 2014, s. 60)

Výchovné zásady jsou nezbytné na cestě úspěšné výchovy, ale vůbec nejsou žádnou novinkou. Podobný soubor zásad popsal již výše zmiňovaný Jan Amos Komenský v nejednom ze svých didaktických děl. (Hubatka, 2014, s. 60)

Spousta osob by jistě mohla oponovat tomu, že názory a zásady Komenského jsou spíše přežitkem a již nejsou vůbec aktuální. V dnešní době již přece neplatí ani to, co bylo pro naše rodiče, případně prarodiče normální. Byl tu jiný politický režim a rodiče to dříve všeobecně měli v podstatě jednodušší. Jednodušší v tom slova smyslu, protože společnost a především politická sféra určovala, co je správné a co ne. Mertin ovšem uvádí zajímavou myšlenku související s výchovnými přístupy ze strany rodičů, nad kterou by se měl zamys-

let každý sám. „*Jestliže dokážeme skloubit volnost a respekt pro dítě s rodičovskou autoritou a prosazováním rozumného řádu, je velká naděje, že děti naučíme obecnějším postupům, které budou moci využít, i když se změní životní kulisy.*“ (Mertin, 2011, s. 69)

3.1 Styly rodičovské výchovy

Výchova dítěte může být různá. To znamená, že existuje několik možností, jakým způsobem rodiče své děti vychovávají a připravují na budoucí život. Samozřejmě, že se v takovéto výchově odráží následné chování dítěte. A právě takové schéma je popsáno v Psychologii ke školní praxi. Zde jsou uvedeny jako rodičovské styly, tak jejich důsledky, tedy chování dítěte.

Rodičovský styl	Chování dítěte
Autoritativní	
Vyžaduje od dětí, aby se chovaly rozumně a společensky na úrovni odpovídající jejich věku a schopnostem. Vřelý, pečující, vypořádává se na názory a city dítěte. Rodičovská rozhodnutí bývají dětem zdůvodňována.	Nezávislé, sebestopasující, kamarádké vůči vrstevníkům, spolupracující vůči rodičům, spokojené, usilující o co nejlepší výkon, úspěšné.
Autoritářský	
Prosazuje moc a ovládnutí bez vřelosti a bez oboustranné komunikace. Stanoví absolutní nároky. Vyžaduje poslušnost, úctu k autoritě a tradici a tvrdou práci.	Sklon k sociální izolaci. Postrádá spontaneitu. Dívky bývají závislé a bez snahy o dobrý výkon. Chlapci mívají sklon k agresivitě vůči vrstevníkům.
Shovívavý	
Od dětí žádá málo. Přijímající, reagující a orientovaný na děti.	S převládajícím pozitivním a živým citovým laděním, avšak nezralé, neovládá své impulsy, postrádá přiměřenou společenskou odpovědnost a nedokáže spoléhat na sebe. Sklon k agresivitě.
Zanedbávající	

Příliš zaměstnaný svými činnostmi, nezúčastněný na životě dětí, bez zájmu o to, čím se zabývají. Vyhýbá se oboustranné komunikaci a málo si všímá názorů nebo citů dítěte.	Se sklonem k náladovosti a s nedostatkem soustředění. Rozmařilé, neovládá své city a impulsy. Nestojí o školní výuku. Často chodí za školu a mívá sklon k požívání drog.
--	--

Tabulka 2: Rodičovské styly a chování dítěte (Fontana, 1997, s. 24)

Kromě této možnosti se zřejmě nejčastěji uvádějí tři základní styly výchovy, které se mohou objevovat v rodinné výchově i v prostředí mateřské školy u učitelek. Jedná se o autoritativní, liberální a demokratickou výchovu. Každá má odlišnou charakteristiku a hlavní myšlenku. U autoritativní nebo také autokratické či dominantní výchovy má dominantní postavení vychovatel. Potřeby a přání dětí jsou tolerované jen minimálně a děti samy nejsou vedeny k přílišné iniciativě nebo samostatnosti. (Čáp, 2001, s. 304) Zde můžeme vidět menší rozdíly v tomto rozdělení výchovy a v předešlém schématu, kde je autoritativní výchova vnímána spíše pozitivně. Autoritativní výchova je v tomto případě brána pouze jako dominantní výchova, kde názory a pocity dítěte moc nezohledňují.

Naopak je tomu u liberální neboli slabé výchovy, kde má vychovatel naopak malé postavení a děti většinou neorganizuje a neporoučí jim. Není zde požadováno dodržování pravidel, pokud jsou nějaká dána, ani velká kontrola. Sociálně integrační, spíše známý jako demokratický styl výchovy, by se dal zařadit na pomezí dvou zmíněných extrémních stylů výchovy. Vychovatel stojí nad dětmi, ale měl by být pro ně spíše vzorem než vedoucím, který pouze odměňuje a trestá. S dětmi mluví a podporuje jejich iniciativu, předkládá návrhy a s dětmi diskutuje o následujících činnostech. (Čáp, 2001, s. 304)

Jedlička uvádí tři typy rodičů: liberální, autoritářští a autoritativní. Toto dělení se přiklání k prvnímu schématu chápání autoritativní výchovy, kde autoritativní rodiče stojí mezi těmi autoritářskými a liberálními. Na rozdíl od dvou zmíněných extrémů mají autoritativní rodiče vyvážený přístup k výchově. (Jedlička, 2004, s. 39)

3.2 Mravní výchova

Mravní výchovu můžeme chápat jako působení prostřednictvím výchovy na člověka, ale také na jeho city, postoje, jednání, rozum a další oblasti. Všechny tyto oblasti by měly být v souladu s principy etiky. Již u dětí předškolního věku vznikají první morální

představy, které ovlivňují další rozvoj. Také proto je toto období důležité při tvorbě mravního profilu dítěte. (Průcha, Walterová a Mareš 2001, s. 136-137)

Mravní výchova a mravnost jsou podle Kučerové nejen hodnoty a ideály demokracie a humanismu, ale také respektování důstojnosti každého člověka a jeho svobody. Mravní výchova by tedy měla pomáhat každému člověku najít řád v sobě samém a zároveň rozvíjet jeho kladné stránky. (Kučerová, 1990, s. 42) Mravní, nebo také etická výchova, vede děti a později i žáky k úctě a toleranci k sobě i ostatním. Také se podílí na rozvoji empatie a přiměřeného sebehodnocení. Hoferková rovněž tvrdí, že se podílí na podpoře zdravého životního stylu. (Hoferková, 2009, s. 18)

Vedle mravní výchovy se také objevuje pojem morální výchovy. Ovšem najednou nám vzniká otázka, zda je mravní a morální totéž nebo nikoli. Podle Slovníku spisovné češtiny jsou tato slova synonyma, protože slova mravní a morální k sobě navzájem odkazují. (Mejstřík, 2003, s. 186-188) I další slovník vysvětluje, že slovo morální úzce souvisí se slovem mravní. A samotná morálka je „*sféra lidského jednání a chování pozorovatelná z hlediska etických hodnot, zvl. distinkce dobra a zla, mravní jednání; souhrn urč. mravních zásad a norem, mravnost...*“ (Kraus, Petráčková, 2001, s. 509)

Problematiku toho, že by již děti předškolního věku měly mít mravní výchovu, rozebíral již Jan Amos Komenský ve svém díle Imformatorium školy mateřské. Název čtvrté kapitoly, stejně jako všech ostatních, je otázka: „*V čem mládež hned od narození svého pomaličku cvičena a do šesti let věku svého vycvičena býti má?*“ (Komenský, 2007, s. 33). Právě v této kapitole Komenský řeší jistou formu mravní výchovy jako součást rodinné výchovy. Všechny děti by si měly uvědomovat, co je špatné a co ne. Měly by být vedeny ke zdvořilosti, spravedlnosti, šetrnosti, pravdomluvnosti, trpělivosti a dalším (Komenský, 2007, s. 33-39). Problematikou mravní výchovy se vedle Komenského zabývali i další odborníci jako Freud nebo Piaget a vzpomenout musíme i Kohlberga s jeho teorií morálního vývoje. Ta je rozdělena věkově od dvou let až do dospělosti a současně do tří hlavních částí: prekonvenční morálka, konvenční morálka a postkonvenční morálka. Každá z těchto tří částí je následně dělena na další dvě podčásti. Pro účely této diplomové práce je pro nás nejdůležitější právě první stádium prekonvenční morálky, které postihuje děti od dvou do sedmi let jejich věku. Zde jsou části: „*1. Zaměření na trest a poslušnost.*“ a „*2. Individualistická účelovost a výměna.*“ (Fontana, 1997, s. 234) V tomto období si podle Kohlberga děti ještě zcela neuvědomují pravý význam a smysl morálky. Ovšem vhodné je, aby se dospělí před dětmi chovali v rámci morálky tak, jak by si přáli, aby se chovaly samy děti. Děti totiž pře-

jímají hodnoty dospělých, ať už to dospělí chtějí nebo ne. Na druhou stranu jiní autoři tvrdí, že u dětí dochází k učení se morálních norem v jakémkoli věku. (Eyre, Eyre, 2007, s. 12) Oba také zdůrazňují důležitost rodinné výchovy v souladu s mravní výchovou. Připisují rodičům největší odpovědnost za výchovu dítěte a tím se stávají také nejdůležitějšími lidmi v jeho okolí. „*Odměnou jim je, že naučili dítě správnému vztahu k základním morálním hodnotám.*“ (Eyre, Eyre, 2007, s. 12)

Proč je tedy vůbec důležité předávat dětem mravní neboli morální hodnoty? Proto, že právě chování i jednání člověka ke druhým lidem se posuzuje podle toho, zda je morální nebo nemorální. A nejde pouze o to, zda jedinec neubližuje druhým, ale i to, jak pomáhá nebo přispívá ke štěstí druhých. (ČÁP, 2001, s. 338-339) A takovéto hodnoty a normy děti získávají právě úplně nejdříve od rodičů, později pak od učitelek v mateřských a základních školách, vrstevníků. Ale nesmíme také zapomínat na masmédiá, noviny, rádio, televizi a internet, která zde hrají velký vliv. Každý rodič, učitel nebo vychovatel by si proto měl odpovědět na otázku, zda chce být opravdu hlavním činitelem mravní výchovy, a nebo chce, aby morálku učil děti internet nebo televize. Ať už jsou teorie týkající se mravní výchovy staré několik set let nebo jen pár měsíců, tak by se většina odborníků i rodičů jistě shodla na tom, že hodnoty jako zdvořilost, spravedlnosti, pracovitost, šetrnost, pravdomluvnosti nebo trpělivosti, které uváděl Komenský, bychom chtěli všichni předávat dětem i dnes.

V souvislosti s osvojováním si prvků mravní výchovy nesmíme také opomenout pojem autoregulace. Autoregulace „*je vnitřně řízená schopnost regulovat emoce, pozornost a chování v reakci na požadavky vnějšího a vnitřního prostředí.*“ (Vávrová, Hrbáčková a Hladík, 2015, s. 31) S tímto pojmem tedy souvisí emocionální nebo motivační úroveň každého jedince a ty vedou k pozitivnímu vnímání nejen sebe, ale i ostatních. Autoregulace je pojem, který nelze postihnout a shrnout jen v několika odstavcích. Pro naše účely tedy využijeme sociální faktory, které se, mimo jiné faktory, podílí na ovlivňování systému autoregulace. Do těchto faktorů spadají pravidla, normy a standardy sociálního chování. U těchto pojmů je souvislost s disciplínou zřetelnější. (Vávrová, Hrbáčková a Hladík, 2015, s. 32-33)

Řídit a ovládat své emoce vede člověka k tomu, aby při jednání využíval empatii a převzal odpovědnost za své chování. I toto je význam autoregulace, který jedince vede k tomu, aby se mohly bránit nežádoucímu chování. Toto chování často pramení u vrstevníků, kteří se dopouštějí nežádoucího chování. Samozřejmě, že jsou děti, které tlaku okolí

podlehnou a začnou se také projevovat negativním chováním. Hraje zde velkou roli sebekontrola. Ta je součástí autoregulace. Čím je míra sebekontroly nižší, tím je větší šance, že dítě bude ovlivňováno druhými a že se spíše přikloní k agresivnímu nebo jinak problémovému chování. (Vávrová, Hrbáčková a Hladík, 2015, s. 36-37) Rozvoj autoregulace je tedy důležitý nejen ve spojení s kázní a disciplínou dětí, ale v celkovém rozvoji osobnosti každého dítěte. S tímto rozvojem je úzce spjatý rozvoj metakognitivních schopností, kterému předchází rozvoj kognitivních schopností. A rozvoj kognitivních funkcí je zásadní právě do 6 let věku dítěte. (Vávrová, Hrbáčková a Hladík, 2015, s. 38-39)

Je tedy jasné, že i když proces autoregulace klade vyšší důraz na starší děti než v předškolním věku, tak je i tak toto období zásadní. Spolupodílí se na tvorbě sebekontroly, kterou posilujeme také zařazováním morální výchovy do výchovy a vzdělávání dětí od nejútlejšího věku.

4 SOUVISEJÍCÍ POJMY

Problematika disciplíny, kázně i nekázně je opravdu nesmírně široká. Množností bádání je celá řada a samozřejmě s těmito pojmy souvisí i mnohé další. Záměrně jsme vybrali těchto několik pojmů: autorita, hranice, pravidla, odměny a tresty. Ty jsou podle našeho názoru nejzásadnější ke vztahu k disciplíně v prostředí mateřské školy a zároveň i v rodinném prostředí.

4.1 Autorita

C. G. Jung byl známý především jako zakladatel analytické psychologie. Co se ovšem autority týče, tak tvrdil, že lidstvo samo by nemohlo existovat, „*pokud by v mysli každého jedince neexistovala jakási autorita*“ (Jedlička, 2011, s. 19). Podobně to vidí Matějček, který tvrdí, že autorita by měla být důležitým rysem osobnosti každého vychovatele. „*Autorita rodičů představuje pro dítě pevný opěrný bod v nejistém, neznámém, nebezpečném světě.*“ (Matějček, 1997, s. 44) A děti velice rychle poznají, či autorita je pevná a kdo téměř žádnou autoritu nemá. Navíc samotnou autoritu nejvíce snižuje nedůslednost ve výchově. (Matějček, 1997, s. 44)

Autorita učitele by také neměla být nijak opomíjena, je pro dítě stejně důležitá jako autorita rodiče. „*Dítě uznává autoritu učitele, jestliže je spravedlivá. Když se ptám dětí, zda je jejich paní učitelka přísná, často mi odpoví s úsměvem „ano“ a pak mi upřesní, že ji mají rádi, že je „přísná, ale hodná“.*“ (Antier, 2004, s. 67) Stanislav Bendl navíc tvrdí: „*Učitel, který má autoritu, má i kázeň.*“ (Bendl, 2001 cit. podle Čapek, 2014, s. 18)

4.2 Hranice

„*Přitom děti předškolního věku potřebují určité vymezení hranic svého chování, ale bez násilí.*“ (Michalová, 2012, s. 131) Vymezování hranic je totiž úzce spjato s rozvojem logiky, psychickým dozráváním i rozvojem myšlení u dětí. S vymezováním hranic u dětí souhlasí také Siegel a Payneová, ovšem bez použití tělesných trestů. (Siegel, 2015, s. 46)

Mnoho rodičů ovšem chápe samotné slovo hranice spojené s výchovou jejich dítěte velice negativně. Někdy jsou hranice podle nich úzce spojené s trestem. Ovšem hranice

nemusí být chápány pouze negativně, protože reálně poskytují dětem jistotu. Rodiče, kteří neurčí dětem hranice, jim spíše ubližují, než pomáhají, jak se mylně domnívají. Stejně by tomu mělo být u role učitelky, která přebírá tuto úlohu tvorby hranice v mateřské škole. Samozřejmě ani s hranicemi se nesmí nic přehánět a ani rodič, ba ani učitelka by si neměla hranice vykládat naopak příliš tvrdě a utlačovat jimi dítě. „*Pevnost a důslednost nesmíme zaměňovat s tvrdostí, přísností a trestáním.*“ (Rogge, 2005, s. 70) Sám Jan-UweRogge doporučuje při stanovování hranic u dětí několik zásad:

„1. Rodiče jednají s malými dětmi často se spoustou slov a nesrozumitelně. Když pak po nekonečném „žvanění“ (jak se vyjádřila jedna matka) nenaleznou u dítěte odezvu a pochopení, reagují zhusta impulsivně – křikem, výhrůžkami a ranami. Kdo mluví s malými dětmi, musí se obracet skutečně na ně, dívat se jim do očí, dotýkat se jich apod. Děti potřebují cítit, že jsou přijímány. Jasnost, zřejmost, otevřenost chrání před neuváženým trestáním.

2. Výroky typu „To je nebezpečné“, „To je pro tebe moc těžké“, „To ještě nesmíš“, „To ještě nedokážeš“ málokdy pomáhají dětem v tom, aby se držely v daných hranicích. Pochopení je víc než zásahy – to je zásada důležitá při stanovování mezi nejmenšími dětmi. Je třeba, aby hranice byly pojmově uchopitelné a aby je bylo možno názorně zakusit – tak jako jen v blízkosti hořící svíce pociťuje ruka pocit tepla a ohně.

3. Hranice se utvářejí pro dítě v jeho tady a teď, v jeho konkrétní přítomnosti. Co se hodí pro jiné děti, nemusí se nutně hodit pro dítě naše. Co dítě ve věku jednoho nebo dvou let zažívá jako omezení, to pro ně může být zároveň pomocí a oporou.

4. Rodiče přistupují k dětem nezřídka jako k malým dospělým. Snaží se o veskrze racionální řešení a přehlížejí přitom, jaké možnosti se skrývají v řešení magicko-mýtickém. Magicko-mýtická řešení konfliktů do značné míry odpovídají animistickému pohledu dětí na skutečnost, v němž není zřetelně oddělena fantazie od reality.“ (Rogge, 2005, s. 70)

4.3 Pravidla

Děti by měly být jak doma, tak i v mateřské škole vedeny k určitému řádu. Měly by se učit pravidlům a získávat si k nim vztah, brát je za své. Pokud dítě nedostane již v rodině základy v dodržování pravidel a jistého řádu, mohou pak nastat velké problémy

v toleranci. Dítě pak rádo s rodiči manipuluje a řídí je, protože není zvyklé, že se samo podřizuje nějakým pravidlům. Samozřejmě není ani vhodné zvolit naopak druhý extrém, kdy dítě musí striktně dodržovat pravidla jako voják. Ideální je zvolit kompromis mezi těmito dvěma příklady. Stanovit jistá pravidla a řád, který je nutné dodržovat, ale za jeho nedodržení dětem spíše vysvětlit důležitost, užitečnost a výhody při jeho dodržování. (Svoboda, 2014, s. 91)

V dnešní době se často stává, že rodiče, a přidávají se k nim i pedagogové, upouštějí od stanovování pravidel. Obracejí se na to, že pravidla jen děti svazují, omezují je v jejich rozvoji a brzdí růst i kreativitu. Ať už jsou dospělí proti pravidlům všeobecně nebo je stanovovat neumí, tak škodí opět nejvíce dětem. Hubatka uvádí hezký příklad, který pochopí každý rodič i učitel: *„Pokud nedáme přesná a kvalitní pravidla, a to zejména v klíčových oblastech a procesech, pak je to, jako bychom chtěli uspořádat sportovní zápas, ale nevymezili bychom jasná pravidla hry (žádný čas, co je a není povoleno) anebo bychom pravidla měnili, jak se nám hodí, a navíc pro každého hráče jinak. Jak by se takové sportovní utkání asi odehrávalo a kam by vedlo? (Hubatka, 2014, s. 169) Každé pravidlo, které vytváříme, by mělo být jasné, srozumitelné a mělo by mít konkrétní cíl, například uchránit dítě před zraněním. Všeobecně by měla být všechna pravidla v harmonii a neměla by si odporovat. Důležité je, abychom my i děti věděli, že pravidla neurčujeme jen proto, abychom děti omezovali a tím jim záměrně škodili. Dobře stanovaná pravidla jsou k prospěchu dětí a jejich pravý význam nastává, až když začnou být skutečně dodržována. (Hubatka, 2014, s. 168-171)*

4.4 Odměny a tresty

Odměny a tresty samozřejmě úzce souvisí s výchovou i vzděláváním dítěte. To prostřednictvím odměn a trestů získává zpětnou vazbu o tom, jak se mu daří nebo jak jsme s jeho chováním spokojeni. O tomto tématu se v dnešní době hovoří často v souvislosti s výchovou dítěte především v rodině. Mají dnešní rodiče doma a později učitelé ve školách trestat a odměňovat? A pokud ano, kde je hranice přiměřeného trestu nebo odměny? Neměli bychom se trestům u dítěte zcela vyhnout a spíše se soustřeďovat na odměňování? Existuje velká řada názorů, studií a knih zabývajících se tímto tématem.

Můžeme se na chvíli ohlédnout do minulosti, kde jakékoli porušení kázně znamenalo automaticky následovaný trest. V tehdejší době se spíše jednalo o fyzické tresty, které používaly jak rodiče, tak vychovatelé. Už Jan Amos Komenský prosazoval podporu přirozeného vývoje dítěte a usiloval o to, aby se rodiče při výchově vzdali všech násilných metod. Pokud by šlo o přísnější kázeňské metody, pak by měly být užívány, podle Komenského, pouze za nemravné chování, ale ne pro nedostatečné znalosti. Také Jean Jacques Rousseau byl proti používání veškerých trestů a důraz kladl především na rozvoj smyslů a smyslového vnímání. (Vaníčková, 2004, s. 16-17)

Ve své knize uvádí Václav Mertin tři body, které ve své podstatě shrnují užívání odměn a trestů u dětí:

- *„Pozitivní působení na dítě prostřednictvím povzbuzení, podpory, pochval, odměn je mnohem účinnější než negativní výchova.*
- *Vytvořte si bohatý repertoár pochvaly i sdělování nesouhlasu.*
- *Zejména u malých dětí používejte velmi jemné formy trestů.“* (Mertin, 2004, s.88)

4.4.1 Odměny

Odměny mají ve výchově, jak v rodině, tak v mateřské škole, své místo. Odměny se samozřejmě volí při vhodném, přijatelném chování a rodič nebo učitel tak předpokládají, že tímto posilují naučené chování dítěte. S odměnou většinou také souvisí pozitivní emoční reakce rodiče nebo učitele, to znamená, že dítě ví, které chování způsobuje radost a které ne.

Existuje nepřehledné množství odměn, které můžeme dětem nabídnout. Psychologie pro učitele uvádí asi ty nejběžnější příklady odměn, které můžeme dětem nabídnout:

- *„pochvala, úsměv, projev sympatie, kladného hodnocení, kladného emočního vztahu;*
- *dárek věcný nebo peněžní;*
- *umožnění činnosti nebo zážitků, po kterých dítě silně touží: určitý výlet, návštěva sportovního utkání, zajímavá společná činnost s dospělým, který má většinou nedostatek čas apod.“* (Čáp, 2001, s. 253)

Odměny jsou velice užitečné, ale pozornost se musí věnovat tomu, aby nebyly zneužívané. U nejmenších dětí je již odměnou to, že mohou být se svými rodiči a ti jim věnují svou pozornost. Takové chování je typické právě pro děti předškolního věku a nezámernou pozorností rodičů nebo učitelů děti nesou velice těžce, podobně jako neporozumění. (Morrish, 2003, s. 109-110)

Pochvala je jako forma odměny podle mě nejběžnější a vůbec nejrozšířenější, ať už jde o pochvalu ze strany učitelek v mateřské škole, tak i rodičů. Ovšem ani s pochvalou by to nikdo neměl přehánět, protože následně dítě ztrácí motivaci a tato odměna pro něj přestává být cenná. Záleží také na tom, co chválíme. Zda osobu dítěte, aniž by na tom samo mělo zásluhy, a nebo za snahu, usilovnou práci nebo přemýšlení. I samy děti rychle přijdou na to, že jsou v podstatě chváleny za nic. Ovšem odměnou pro dítě není jen slovní pochvala, ale i úsměv, objetí, pohlazení nebo jen pouhý zájem o samotné dítě. (Merin, 2004, s. 86-87)

Všeobecně je vhodné mít velkou zásobu různých forem odměn a nepoužívat stále ty stejné. Dítě pak takové odměňování nebude těšit. Příliš mnoho odměn také není dobrá cesta, což v experimentech zjistil i B. F. Skinner, americký psycholog. Ten uvedl, že odměny působí vilce silně, ovšem jen pokud nejsou používány po každém správném chování, ale pouze občas. (Čáp, 2001, s. 254)

4.4.2 Tresty

Co se týká trestů, tak by neměly následovat hned po prvním selhání v chování dítěte. Podle Evy Vaničkové slouží tresty pouze k napravení chyb, nikoli k výchově: „*Trest má pro rodiče sloužit jako korekce chyby, které se dítě dopustí, aby nedošlo k fixaci špatného návyku a chování. Z toho tedy jednoznačně vyplývá, že vychovávají jen odměny, posilování žádoucího chování a že tresty mají být ponechány pouze k opravám.*“ (Vaničková, 2004, s. 22) Dítě má často z trestů strach a kvůli tomu také občas chybuje, proto sama autorka doporučuje, aby trestů nebylo víc než odměn a bylo tomu spíše naopak.

Všechny tresty mají i své funkce, u každého trestu jsou to tyto tři:

„1. *Napravit škodu*

2. *Zabránit opakování*

3. *Zbavit viníka pocitu viny*“ (Vaničková, 2004, s. 34-35)

Existuje celá řada trestů a stejně jako u odměn uvádí publikace Psychologie pro učitele ty nezběžnější:

- „fyzické tresty;
- *psychické trestání, tj. projevy negativních emocí, záporného emočního vzta- hu (dospělý se zlobí, křičí, vyhrožuje, mračí se, nemluví s dítětem apod.);*
- *potrestání zákazem oblíbené činnosti (jít ven za kamarády, sledovat televizní pořad, účastnit se činnosti oddílu) nebo donucení k neoblíbené činnosti (např. úklidové práce; ve škole mnohonásobné opisování aj.)“ (Čáp, 2001, s. 253)*

Ovšem zřejmě tím nejznámějším trestem je bohužel trest tělesný. „**Tělesný trest je úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek.**“ (Vaníčková, 2004, s. 31) Nejčastější formou tělesného trestu je u nás facka, to vyplývá z praxe i výzkumů. Ne vždy je ovšem vhodné použít právě tělesný trest, protože i tento má svá negativa. Čím je dítě starší, tím je tělesný trest méně účinný, protože tělesné tresty i odměny vnímají pouze batolata. (Vaníčková, 2004, s. 31) Kromě toho, že všechny tresty s sebou nesou stres, tak tělesný trest je primitivním a brzdí tak rozvoj osobnosti dítěte. Navíc v dnešní době jsou v několika zemích Evropské unie tělesné tresty zcela zakázané. Mezi těmito státy jsou například Německo, Rakousko, Polsko, Švédsko, Dánsko, Chorvatsko a další. Tělesný trest ovšem doprovází řada negativních vlivů a může způsobit fyzické, ale i psychické trauma. U nás byl velkým odpůrcem tělesných trestů například profesor Zdeněk Matějček. (Novák, 2013, s. 63-66)

Alternativou tělesných trestů mohou být aktivní tresty, kterými si dítě odčiní svůj přestupek nebo chybu. Jde například o to, když si dítě neuklidí pokoj, jak mělo, tak nebude hrát na počítači. Dalším příkladem je: „*Ublížil jsi, Petře, budeš jí celý týden připravovat svačinu do školy*“. (Mertin, 2004, s. 201) Takový trest ovšem může být i pozitivní: „*Vy- mýšlíš pěkný program na sobotní odpoledne.*“ (Mertin, 2004, s. 201) Nejde o obyčejný pasivní tělesný trest, facku nebo pohlavek, ale hlavní je zde aktivita samotného dítěte. (Mertin, 2004, s. 200-202)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Empirická část této diplomové práce je zaměřena na kombinovaný typ výzkumu. Využíváme jak metody kvalitativně orientovaného, tak i kvantitativně orientovaného výzkumu. V tomto výzkumu se budeme zabývat především zpracováním získaných dat. Ta jsme získali prostřednictvím dotazníku, hloubkových rozhovorů a sběrem informací z praxe. Dotazník byl vytvořen a zaměřen na problematiku disciplíny u dětí předškolního věku, cílen na učitelky mateřských škol a díky němu jsme získali názory učitelek s různou dobou praxe v mateřské škole. Rozhovory byly realizovány s rodiči, kteří mají děti ve věku od 3 do 6, 7 let a tyto děti navštěvují mateřskou školu. Portfolio, které vzniklo sběrem dat z praxe mateřských škol, nám pomohlo zjistit situaci disciplinárních pravidel ve vybraných mateřských školách. A tato pravidla budeme níže probírat a analyzovat.

5.1 Výzkumné cíle

Co se týká výzkumných cílů této diplomové práce, tak jsou rozděleny na hlavní výzkumný cíl a několik dílčích výzkumných cílů. Všechny jsou představeny a popsány níže.

5.1.1 Hlavní cíl

Hlavním výzkumným cílem práce je posouzení pojetí disciplíny dětí v předškolním věku. Jde především o pohledy rodičů a učitelek mateřských škol na tuto oblast. Posoudit vnímání disciplíny z pohledu rodičů můžeme prostřednictvím hloubkového rozhovoru. Názory učitelek jsou zkoumány pomocí dotazníku. Z obou těchto metod zjistíme, jaké formy odměn a trestů využívají rodiče a učitelky dětí z mateřských škol. Vlastním sběrem informací o disciplinárních pravidlech z mateřských škol zjistíme, jaká pravidla se v současných třídách mateřských škol využívají.

5.1.2 Dílčí cíle

Hlavní výzkumný cíl rozčleňujeme do čtyř dílčích výzkumných cílů:

1. Odkrýt pohledy učitelek na současné pojetí disciplíny dětí.
2. Popsat, jak rodiče vnímají disciplínu dětí v mateřské škole.
3. Zjistit, jaké formy odměn a trestů využívají učitelky a rodiče u dětí v předškolním věku.

4. Popsat disciplinární pravidla využívaná v mateřských školách.

5.2 Výzkumné otázky

1. Jak vnímají učitelky současné pojetí disciplíny dětí?
2. Jak vnímají disciplínu dětí předškolního věku rodiče?
3. Jaké jsou formy odměn a trestů, které využívají učitelky v mateřských školách a rodiče u dětí?
4. Jaká disciplinární pravidla se využívají v mateřských školách?

5.3 Hypotézy

Tvorba hypotéz se týká především kvantitativní části výzkumu, tedy dotazníků. Pro účely této části výzkumu jsme vytvořili tyto hypotézy:

- Kázeňské problémy se objevují více u chlapců než u děvčat.
- Učitel s kratší praxí odměňuje za poslušnost častěji než učitel s delší praxí.
- V heterogenních třídách se častěji objevují kázeňské problémy fyzického rázu než v homogenních třídách.
- Učitel s vyšším vzděláním konzultuje tvorbu disciplinárních pravidel obvykleji než učitel se středoškolským vzděláním

6 METODY SBĚRU DAT

Jak je již uvedeno v předchozí kapitole, v této práci se objevuje kombinovaný typ výzkumu. Do použitých metod spadá dotazník, rozhovor a sběr disciplinárních pravidel z prostředí mateřských škol.

Přepisy hloubkových rozhovorů a odpovědí z dotazníku byly vždy doslovné.

6.1 Dotazník

Tato výzkumná metoda je jedna z nejvíce používaných v kvantitativně orientovaném výzkumu. Získávání dat probíhá pomocí písemného kladení otázek a tímto způsobem je možné získávat hromadně údaje od velkého množství respondentů pro potřebu daného výzkumu. Protože nám dotazník umožňuje i v malém časovém rozmezí sběr velkého množství informací, tak se „považuje za ekonomický výzkumný nástroj“ (Gavora, 2000, s. 99). Při tvorbě otázek v dotazníku je důležité držet se několika pravidel. Otázky by měly být jasné a srozumitelné, bez dvojího smyslu. Také by neměly být příliš obsáhlé, předpojaté nebo příliš odborné. A to především z toho důvodu, aby na otázky uměl odpovědět opravdu každý a nevzbuzovalo to v respondentovi spíše další otázky či nejasnosti. (Gavora, 2000, s. 99-101)

Podle stupně otevřenosti se rozdělují otázky v dotazníku na otevřené, uzavřené a polouzavřené. (Gavora, 2000, s. 102) V našem dotazníku se objevují otázky uzavřené a polouzavřené. Data, která jsme pomocí tohoto dotazníku získali, budou zpracována do tabulek a grafů, které umožňují přehledně interpretovat výsledky výzkumu. (Gavora, 2000, s. 134)

6.2 Hloubkový rozhovor

Dotazování jednoho účastníka výzkumníkem s využitím otevřených otázek je charakteristika hloubkového rozhovoru. Odpovědi zpravidla obsahují názory jiných osob a jsou získávány prostřednictvím otevřených otázek. Celý rozhovor by měl mít přirozenou podobu i atmosféru, což je pro kvalitativní výzkum typickým znakem. Rozlišují se dva základní typy hloubkového rozhovoru: polostrukturovaný nebo nestrukturovaný nebo také jinak narativní. V rámci tohoto výzkumu jsme se věnovali prvnímu typu, tedy polostrukturovanému rozhovoru. Ovšem ať se jedná o jakýkoli typ hloubkového rozhovoru, existuje

klíčová příprava a při samotné realizaci rozhovoru také improvizace. Badatel by měl umět reagovat na všechny odpovědi a pohotově pokládat doplňující otázky. (Švaříček, Šedová, 2007, s. 159-170)

Oproti jiným výzkumným metodám je výhodou rozhovoru osobní kontakt. Při něm je možné lépe vyzorovat postoje a názory respondenta, a také přímo sledovat jeho reakce na dané otázky. (Chráška, 2007, s. 182)

Rozhovory byly realizovány tváří v tvář nebo přes video, prostřednictvím aplikace Skype. Před samotným začátkem každého rozhovoru byli všichni respondenti seznámeni s tím, že jejich osobní údaje zůstanou zcela anonymní a jakým způsobem získaná data použijeme v této diplomové práci. Následně byly všechny rozhovory přepsány do písemné podoby.

Náměty pro hloubkový rozhovor s rodiči

Stanovili jsme si předem možné otázky, které se vztahují k našemu tématu. Díky těmto otázkám jsme získali odpovědi s informacemi, které jsme následně použili při jejich zpracování.

Pro rozhovory jsme vytvořili tyto následující náměty otázek:

1. Co si představujete pod pojmem disciplína nebo kázeň ve vztahu k dětem předškolního věku?
2. Jak se podle vás měnily požadavky na kázeň v čase - z historie až do dnešní doby?
3. Popište, jak vnímáte dnešní kázeň dětí všeobecně?
4. Využíváte spíše prvky liberální nebo direktivní výchovy?
5. Popište, jaké jsou požadavky ve vaší rodině na kázeň u dětí.
6. Jaký máte názor na požadavky učitelek v oblasti kázně ve vaší mateřské škole?
7. Jak probíhá spolupráce s učitelkami v mateřské škole v souvislosti s disciplínou vašeho dítěte?
8. Popište situaci, ve které jste musel(a) řešit nějaký kázeňský problém vašeho dítěte, pokud taková situace existuje.

9. Popište, jaké jsou nejčastější kázeňské problémy, se kterými se u vašich dětí setkáváte.
10. Můžete popsat režim dne vašeho dítěte, zda má nějaké povinnosti během dne, atd.
11. Jak a při jakých příležitostech nejčastěji odměňujete?

6.3 Sběr disciplinárních pravidel

Poslední metodou sběru dat bylo vlastní shromažďování disciplinárních pravidel z vybraných mateřských škol. Tato pravidla nám lépe pomohla zjistit, jaká je situace v praxi mateřských škol a zda se vůbec nějaká pravidla v jednotlivých třídách používají. Předpisy nestanovují povinnost tvorby takových pravidel v každé mateřské škole, ale přesto se stát zabývá stanovováním pravidel předškolním dětem i podporou posilování vhodného chování. Školský zákon v § 33 **Cíle předškolního vzdělávání** uvádí, že jde především o rozvoj osobnosti každého dítěte, do kterého spadá jak tělesný, tak citový rozvoj, ale i „*osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů.*“ (Zákon č. 561/2004 Sb.) Ani Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání na pravidla nezapomíná. Nejvíce se jim věnuje ve vzdělávací oblasti **Dítě a jeho tělo**, kde v Dílčích cílech musíme ve spojení s disciplínou, kázní a pravidly vyzdvihnout především první cíl: „*seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému*“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2006, s. 24) V další vzdělávací oblasti **Dítě a společnost** se opět v cílech objevují pravidla jen ve vztahu ke společnosti. (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2006, s. 24-26)

Sběr těchto pravidel proběhl návštěvou dané třídy ve vybraných mateřských školách a následným pořízením fotografií jednotlivých pravidel ve všech těchto vybraných třídách. Jednotlivá disciplinární pravidla z různých mateřských škol byla srovnávána, třízena, analyzována a hodnocena.

7 STRATEGIE ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Zpracování výsledků výzkumu bude probíhat v každé z částí lehce odlišně. U dotazníku se zaměříme především na sumarizaci odpovědí a jejich četnost u jednotlivých položek, při zpracovávání rozhovorů nám zase pomůže kódování a tvorba kategorií a u disciplinárních pravidel využijeme především získaných dat a zaměříme se na jejich srovnávání a zhodnocení.

7.1 Dotazník

Získané informace prostřednictvím dotazníku byly zpracovány do tabulek. Tyto tabulky a vytvořené grafy nám pomohou interpretovat názory a zkušenosti učitelek mateřských školy.

7.1.1 Vzorek výzkumu

Výzkumným souborem pro dotazníky byli učitelé a učitelky mateřských škol z celé České republiky. Všichni tito pedagogové byli vybráni způsobem dostupného výběru pomocí dotazníku vytvořeného na internetových stránkách. Vzorek výzkumu činil 53 zodpovězených dotazníků.

7.1.2 Popis postupu zpracování výzkumu

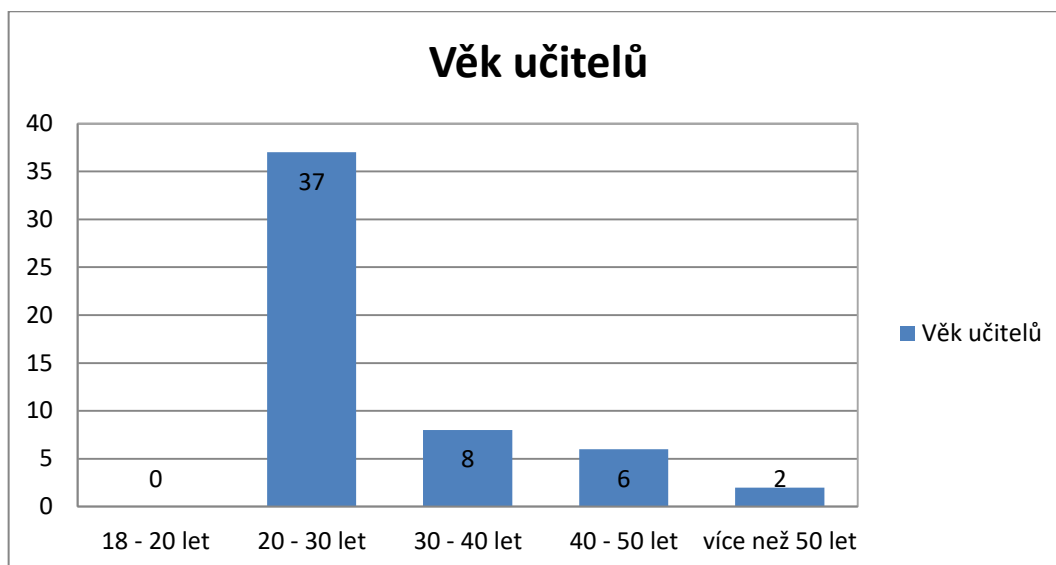
Zpracování kvantitativní části výzkumu bude probíhat pomocí grafů a tabulek.

7.1.3 Interpretace dat

Pomocí jednotlivých položek dotazníku jsme získali jasné informace od učitelů, prostřednictvím demografických údajů, tak i jejich věcné názory na disciplínu v mateřské škole. Nejdříve budou obecně interpretovány demografické údaje a pak se zaměříme na jednotlivé položky v dotazníku, s jejichž pomocí vyvrátíme nebo naopak potvrdíme hypotézy, které jsme si na začátku vytvořili.

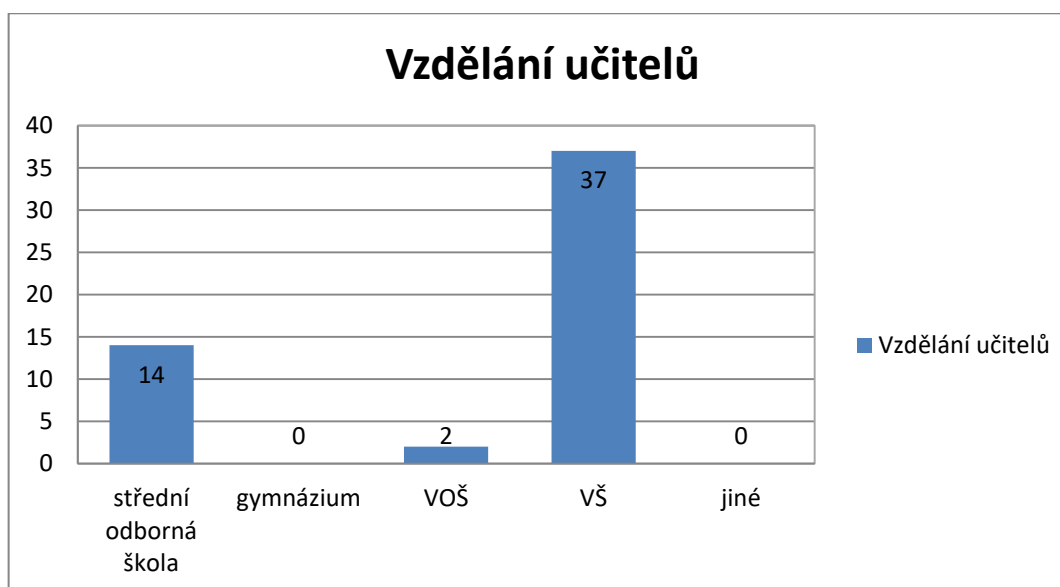
Co se týče věku, tak ani jeden z respondentů nebyl mladší 20 let. Většina dotazovaných spadala do skupiny věkového rozhraní 20 – 30 let. Přesněji to bylo 37 učitelů z celkových 53, což odpovídá bezmála 70% dotazovaných. Asi 15% procent učitelů a učitelek je ve věku mezi 30 a 40 let a okolo 11% dotazovaných mezi 40. a 50. rokem života.

Jen dva dotazovaní učitelé spadali do poslední skupiny, což je možné vidět, spolu s ostatními skupinami, v Grafu 1.

Graf 1: Věk učitelů

U položky nejvyššího dosaženého vzdělání nebyl nikdo z dotazovaných, jehož nejvyšší vzdělání by bylo gymnázium nebo jiné mimo uvedené možnosti. Na druhou stranu absolutně převažuje vysokoškolské vzdělání, které dosáhlo 69,8% respondentů. Střední odbornou školu má v současné době 14 dotazovaných, což odpovídá asi 26,4%. Zbývají dva učitelé absolvovali vyšší odbornou školu, a proto lze předpokládat, že disponují titulem DiS.

Graf 2: Vzdělání učitelů

U délky praxe v mateřské škole se nejvíce učitelů hlásilo k první možnosti, do 3 let praxe. To odpovídalo více než polovině dotazovaných, zatímco delší praxi v rozmezí od 3 do 10 let má asi 24,5% učitelů, kterým byla tato otázka položena. Deset až dvacet let praxe v mateřské škole má něco málo přes 13% dotazovaných učitelů. Praxi v rozmezí 20 až 30 let nebo delší uvedli v obou případech dva respondenti.

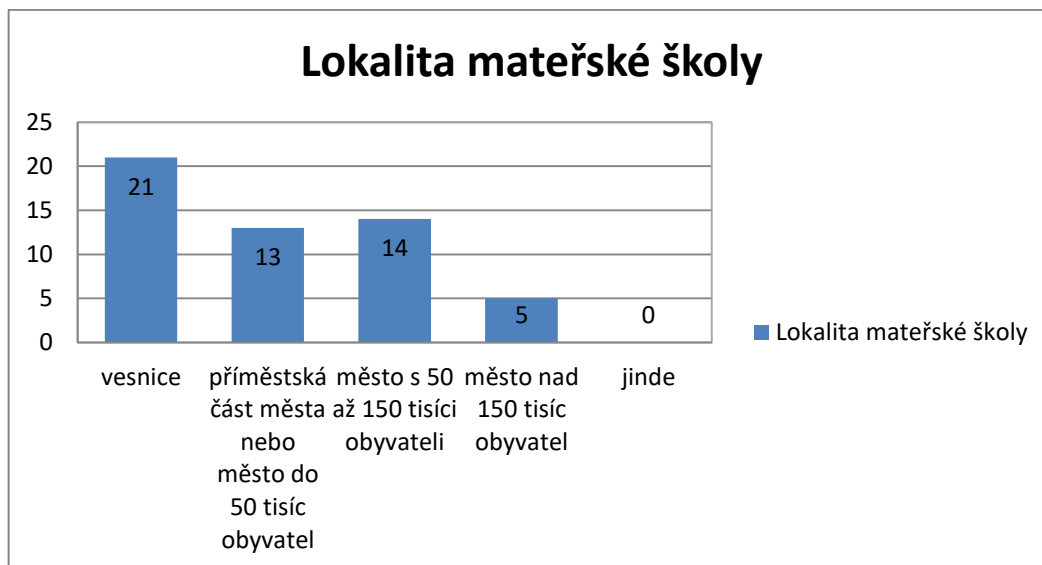
do 3 let	29
3 – 10 let	13
10 – 20 let	7
20 – 30 let	2
více než 30 let	2

Tabulka 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Možnosti volby druhu třídy, tedy složení dětí podle věku, byla buď homogenní, nebo heterogenní třída. Homogenní třída obsahuje děti přibližně ve stejném věku, zatímco heterogenní třída je věkově smíšená. Nachází se zde tedy děti od nejtělejšího věku až po děti, které jsou v posledním roce před nástupem do základní školy. V homogenní třídě pracuje 23 dotazovaných, což odpovídá 43,4 procentům. U heterogenní třídy je tento počet o něco málo vyšší a odpovídá zbylým a zároveň převažujícím 56,6%.

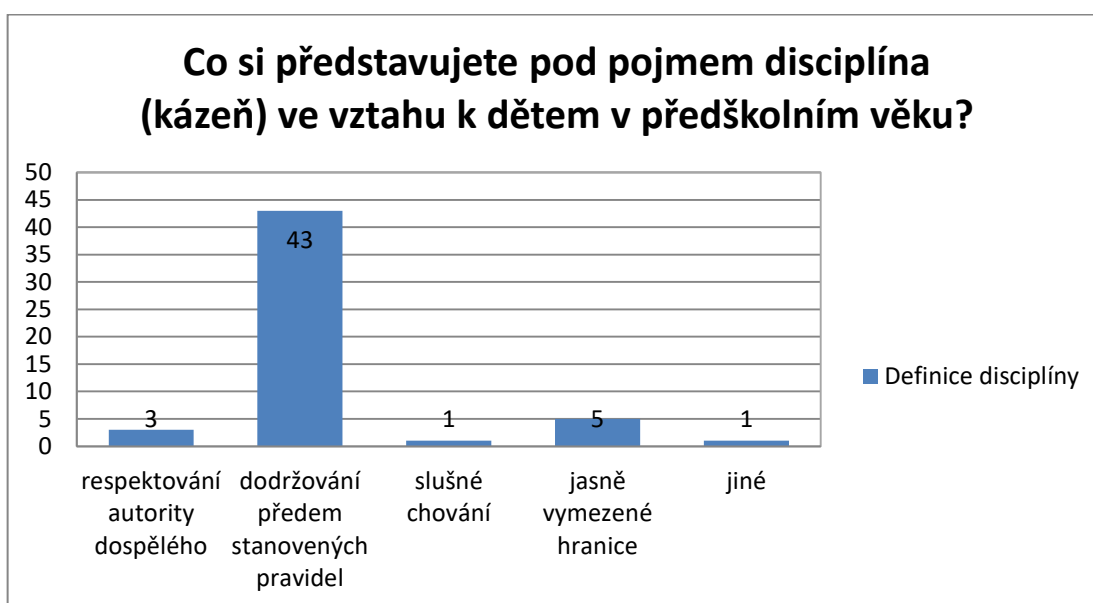
Lokalita, ve které učitelé pracují, byla nejčastěji vesnice. 21 odpovědí odpovídá 39,6% mateřských škol, které se nachází na vesnici. V Grafu 3 je možné vidět, že následující dvě lokality se lišily v počtu odpovědí pouze jedním číslem.

V příměstské části města nebo v menším městě s maximálně padesáti tisíci obyvateli pracuje 13 respondentů. Ve větším městě s obyvateli mezi 50 a 150 tisíci pracuje 14 učitelů z celkových 53 dotazovaných. Zbývajících asi 9,4% učitelů má své zaměstnání ve městě s více než 150 tisíci obyvateli.

Graf 3: Lokalita mateřské školy

Následující položka v dotazníku se již přímo týkala tématu této práce. Respondentům byla položena otázka, co si představují pod pojmem kázeň neboli disciplína. Mohli vybírat z několika možností nebo sami napsat, co si pod tímto pojmem představují v případě, že se jim žádná z předložených možností nezamlouvala. Četnost odpovědí je patrná z Grafu 4, ve kterém se nachází pouze jeden respondent, který si vybral otevřenou možnost odpovědi a odpověděl takto: „Nelíbí se mi pojem kázeň a disciplína, toto označení podle mě do MŠ nepatří, děti jsou přirozeně zvědavé a mají potřebu pohybu. Pod pojmem kázeň a disciplína si představím poskládané oblečení do komínků a bezvýhradné uposlechnutí každého rozkazu.“

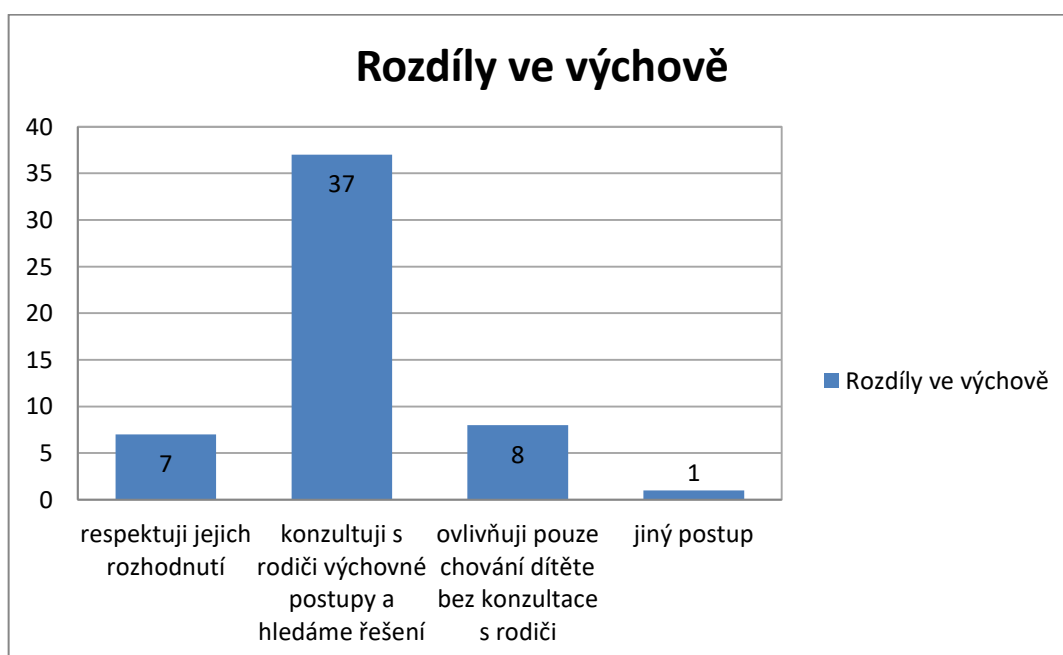
Graf 4: Definice disciplíny

Ovšem více než 81 procent dotazovaných učitelů považuje disciplínu za dodržování předem stanovených pravidel. Jen několik z nich se potom přiklání ke zbylým třem možnostem.

V dalším otázce nás zajímalo, zda je nutné, aby byly dětem předškolního věku vymezovány hranice. Mezi možnostmi odpovědi ano, ne nebo nevím jasně „zvítězil“ souhlas. Úplně všichni dotazovaní, tedy 100% respondentů, odpovědělo na tuto otázku souhlasem. V žádné z následujících otázek se již respondenti nikdy neshodli na stejné odpovědi.

Požadavky, které uplatňují dotazovaní učitelé u dětí v mateřské škole se podle 12 odpovědí, tedy ve 22,6%, shodují s těmi, které po dětech vyžadují i rodiče doma. Větší počet z těchto učitelů, konkrétně 36, nesouhlasí a předpokládají, že se jejich a rodičovské požadavky na disciplínu neshodují. Zbylých 5 učitelů nezná na tuto otázku odpověď, což tvoří necelých devět a půl procenta dotazovaných.

Graf 5 ukazuje odpovědi na otázku: „*Jaký postup volíte, když se setkáte s příliš svobodnou nebo naopak příliš direktivní výchovou v rodině a rodiče vyžadují stejný přístup i mateřské škole?*“ Jasná většina, necelých 70%, spolupracuje s rodiči a snaží se najít vhodné řešení. Jiný postup volí jeden učitel a přidává svůj komentář: „*Rodičům vysvětlím, jaké jsou pravidla v MŠ a že tyto pravidla platí pro všechny děti stejně. Samozřejmě jim odůvodním toto tvrzení. Dál už vše záleží na přístupu*“

Graf 5: Rozdíly ve výchově

Bez spolupráce ovlivňuje chování dítěte 8 učitelů, což z celkového počtu tvoří 15%. Naopak absolutní respekt k rodičům zaujímá 13,2% dotazovaných učitelů.

Co se týká disciplinárních pravidel přímo v mateřských školách, tak ty se objevují u 62,2% učitelů, zatímco 24,5% žádná pravidla nemá. Ostatních 7 respondentů neví, zda se nějaká pravidla v jejich mateřské škole vyskytují nebo ne. Doplnující otázkou k této byla následující: Pokud existují taková pravidla, jaká to jsou? Odpovědi učitelů následují v tabulce 3. Na těchto odpovědích nebylo nic přešpané ani opraveno, byla pouze doplněna interpunkce. V této tabulce je jasně vidět, že se využívají různé možnosti disciplinárních pravidel a některé z nich se také opakují disciplinárními pravidly, které jsou rozebrány níže v jedné z dalších podkapitol.

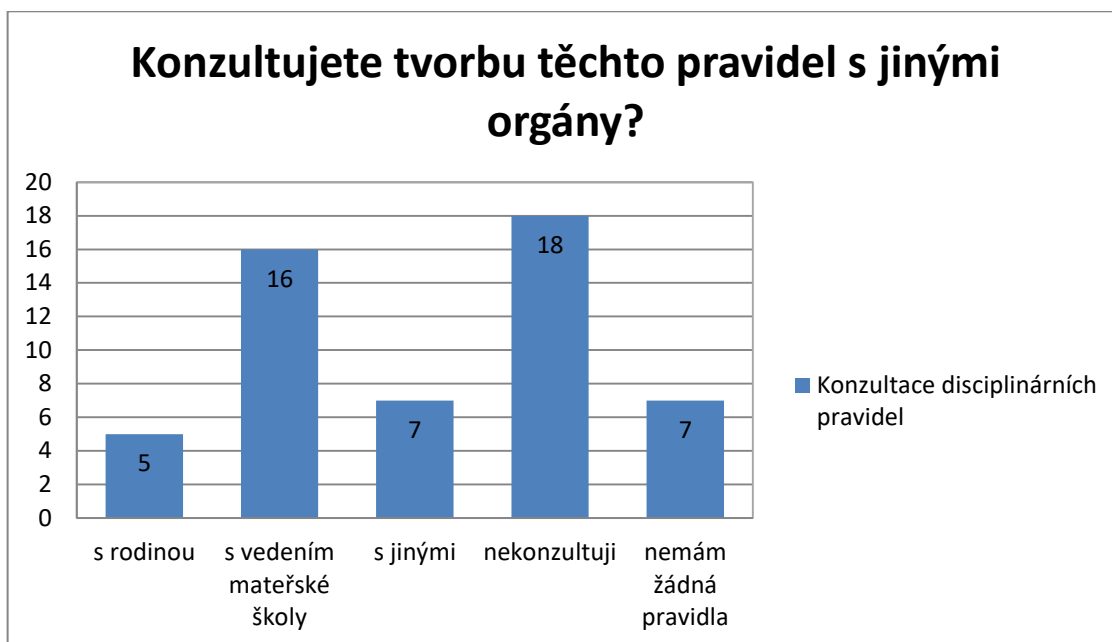
K základním pravidlům patří zdvořilostní návyky a čtyři slůvka - děkuji, prosím, dobrý den, nashledanou.
Dítě není zařazeno do vedoucí úlohy při hře.
Máme veršovaná pravidla. Např. Když do školky přicházíme, vždycky pěkně pozdravíme.
Hračkové, Pusinkové, Měsíčkové, Srdíčkové pravidlo
Myslím, že celkově režim v mateřské škole můžeme vnímat jako disciplínu. Možná by bylo dobré vymezit konkrétně pojem disciplinární pravidlo.
Neubližovat si, na vycházkách - gesta rukou, chovat se a mluvit slušně, nemluvit sprostě.
Ve třídě chodíme, chováme se k sobě hezky, hračky jsou pro všechny..
Ve třídě, mezi židlemi a stoly, neběháme!
Neskáčeme si do řeči.
pravidla vymýšlí děti samy - hračkové, pusinkové,... není jich moc - jen ty nejdůležitější
Ve třídě nekřičím, vždy po sobě uklidím, v MŠ jsme všichni kamarádi, venku chodím spořádaně a ve dvojici, nezapomínám pozdravit, poděkovat a poprosit...
Soupis pravidel vytvořených společně s dětmi na začátku školního roku.

Na začátku školního roku jsme spolu s dětmi tvořili pravidla, kterými by se měly řídit všechny děti ve třídě.
Pravidla s obrázky, které vytvořily děti.
Veršovaná pravidla (želvičkové, pusinkové, kapičkové...)
U nás nazváno jako Krtečkova pravidla - neběhat ve třídě, chovat se k sobě hezky, nenadávat si, při jídle nemluvit a ty jsou pojmenovaný dle pravidla - příkladem krtečkovo pusinkové pravidlo.
Máme program Začít spolu 1. Sedíme v kruhu kolem plachty 2. Když jeden mluví, ostatní naslouchají 3. Každé jídlo alespoň ochutnám
Pravidla třídy, která jsou vyvozována z konkrétních situací v MŠ společně s dětmi
Skolkova pravidla- chovám se hezky je kamarádům, neběhám...
Stanovená pravidla ve třídě
Na začátku roku tvoříme s dětmi pravidla, aby si uvědomily, jak se mají správně chovat.
Máme ve třídě obrázky s pravidly připevněné na dveřích.
Pravidla na nástěnce s obrázky.
Montessori přístup, respektující, zároveň pro fungování školky nutné hranice.
Například nožičkové pravidlo - nožičky chodí pomalu, pusinkové - pusou mluvíme pomalu a tiše, kamarádké - hrajeme si se všemi, nikomu neubližujeme, atd.
Nikdo nikomu neubližuje, všichni jsme kamarádi.
Řekneme si pravidla hned na začátku školního roku.

Tabulka 4: Disciplinární pravidla

Samozřejmě nesmí scházet ani případná konzultace takovýchto pravidel. A možností je hned několik: konzultace s rodinou, s vedením mateřské školy, jiná možnost konzultace nebo daný pedagog pravidla jednoduše nekonzultuje. A právě tato možnost byla vybrána u 18 dotazovaných, což tvoří 33,9%, tzn. přes jednu třetinu všech. S vedením mateřské školy konzultuje tvorbu pravidel 30,2 %, s rodinou pak pouhých 5 respondentů, což odpovídá 9,4%. Sedm učitelů vůbec žádná pravidla v své mateřské škole nemá. Stejný po-

čet sice určitá disciplinární pravidla má zavedena, ale konzultuje jejich tvorbu s jinými osobami nebo orgány. Ty jsou všechny uvedeny pod grafem této položky v Tabulce 4.

Graf 6: Konzultace disciplinárních pravidel

Dohodli jsme se na nich s dětmi, seznámila jsem s nimi vedení a rodiče na tř. schůzce.
s kolegyní
s kolegyní a dětmi
Pravidla si objasňujeme s dětmi.
s vedením MŠ a rodiče jsou seznámeni s pravidly na třídních schůzkách
snažíme se, aby byla pravidla podobná ve všech třídách mš
domlouváme se s dětmi a s vedením

Tabulka 5: Konzultace disciplinárních pravidel

Na otázku, zda se za posledních 15 let změnila požadavky na kázeň u dětí, využili respondenti pouze dvou ze tří možností odpovědí. Z celkových 53 odpovědělo 46, že se požadavky změnila, což vychází na 86,8%. Zbýlých 13,2% uvedlo, že neví, zda se požadavky spojené s disciplínou změnila.

U další položky dotazníku se také našlo několik učitelů, kteří nedokázali odpovědět. Otázka se ptala, jaké jsou dnešní požadavky na kázeň. Odpovědět tentokrát nedovedlo 5 dotazovaných. Dalších 27 učitelů se přiklání k tomu, že dnešní požadavky jsou spíše li-

berální a svým počtem odpovědí tvoří více než polovinu ze všech. To, že jsou požadavky v dnešní době spíše demokratické, si myslí 33,9% dotazovaných a pouhých 5,6% se zase přiklání k direktivnímu přístupu.

Graf 7: Požadavky na kázeň

Jaké jsou hlavní příčiny nekázně, je další položka, ve které mohli dotazovaní učitelé vybrat více možných odpovědí a zároveň uvést i některou svoji, pokud by měli zájem.

Graf 8: Příčiny nekázně

Jak lze vidět z Grafu 8, tak nejčtenější odpovědí byla výchova rodiny, vliv společnost a potřeba přitáhnout pozornost na sebe. Nejméně odpovědnosti za kázeň se připisuje vlivu školy nebo zdravotním problémům. Jako jiné příčiny nekázně uvedli například tři učitelé: „špatný příklad v rodině; proměny role moderní rodiny, liberální výchova, útržkovité poznatky rodičů o různých výchovných stylech, problematika podnětů v rodinách-málo podnětné a přespříliš podnětné prostředí, neexistující limity ve výchově; nízká míra sebe-realizace v rodině, nebo naopak vysoká.“

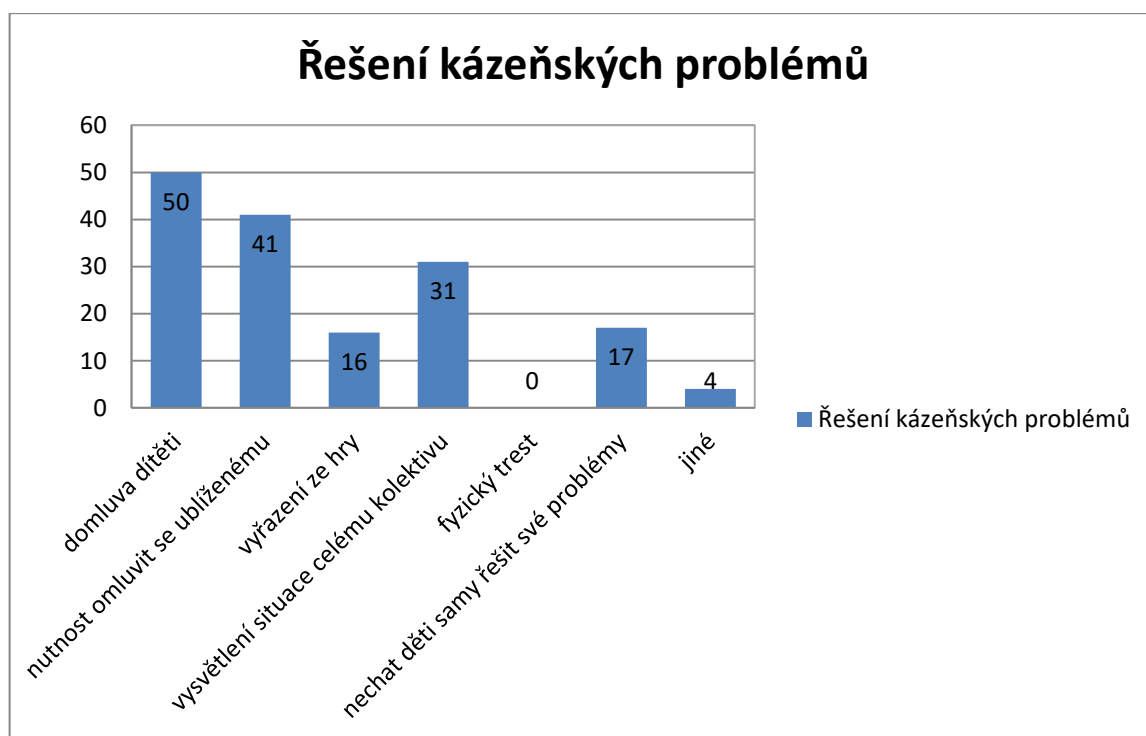
Více než 60% respondentů uvedlo v další položce, že častěji mají problémy s kázní chlapci. Pouze dva dotazovaní si naopak myslí, že problémy bývají častěji u dívek. Názor, že se problémy s kázní objevují u dívek stejně jako u chlapců, vyjadřuje 35,8% dotazovaných. Ani jeden z nich nevedl, že by nevěděl na tuto otázku odpovědět.

U následující položky byla opět možnost vybrat více možností, které se týkaly projevů kázeňských problémů. V nabídce jich byla velká spousta, ovšem respondenti měli navíc opět možnost přidání vlastní odpovědi. V Grafu 9 je možné vidět všechny možnosti, které je navíc důležité doplnit o dvě vlastní myšlenky. Jsou to „nepřiměřený negativismus“ a „naprostý nezájem o dění v MŠ“. Nejčtenější odpovědí se stalo nedodržování pravidel, neposlušnost, rušení při řízených činnostech a žalování. Ovšem ani jedna ze všech předložených možností nemá menší četnost než 11, s výjimkou jediné možnosti. Sexuální problémy nevybral ani jeden z dotazovaných pedagogů.

Graf 9: Nejčastější kázeňské problémy

Řešení nekázně je logickým pokračováním a zároveň navázáním na předchozí položku v dotazníku. Tato otázka bylo také poslední, kde měli možnost učitelé vybrat více odpovědí. Graf 10 představuje četnost jednotlivých odpovědí a hned je třeba říct, že fyzický trest si jako volbu trestu nevybral ani jeden pedagog. Na druhou stranu domluvu vybrali téměř všichni jako jednu z možných odpovědí. Ihned za domluvou se držela také nutnost omluvit se ublíženému, kterou vybralo 41 učitelů. Jiné řešení nabídli 4 respondenti a to takovéto: „přemýšlet u stolu o tom, co udělalo a o možnostech nápravy“; „rozbor situace s dětmi, kterých se problém týká“; „nechávám řešení konfliktů na dětech, případně jim navrhnou řešení, možnosti, jak se zachovat, ale při častějším porušení pravidel přichází i trest vyřazení z činnosti“; „pokud něco závažného, jde ke stolečku přemýšlet, přijde říct, co si rozmyslel“.

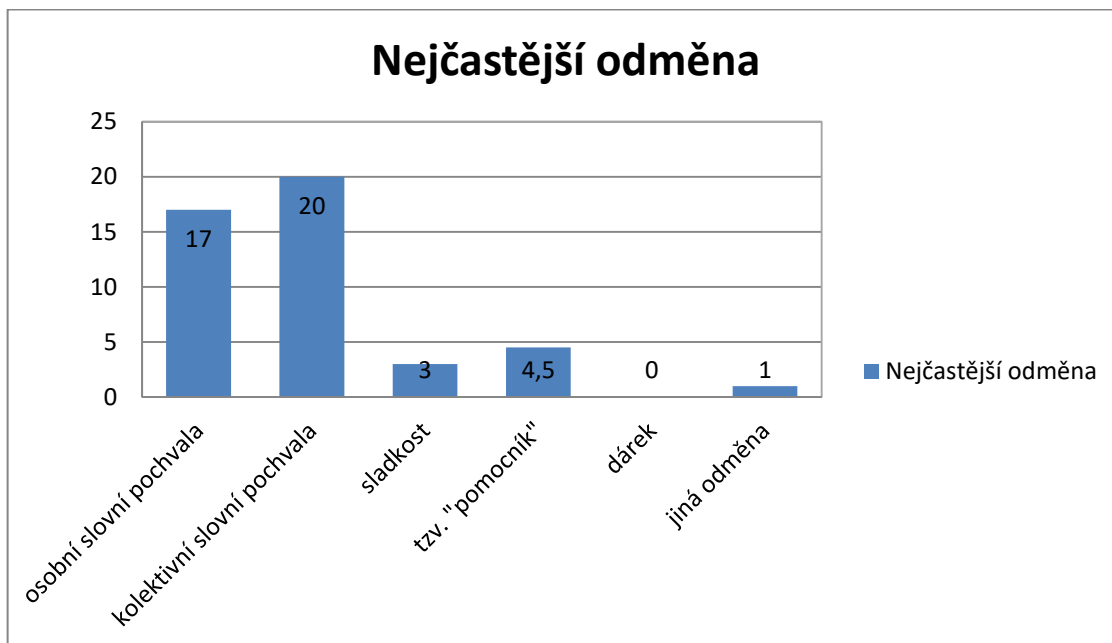

Graf 10: Řešení kázeňských problémů

Jádro další položky tvořily odměny za poslušnost. Ze tří možností (ano, ne, občas) si 12 učitelů, tedy zhruba 22,6%, vybralo, že odměňují za poslušnost. O dva méně, 18,8%, se ztotožnilo s tím, že za poslušnost se neodměňuje. A nejvíce respondentů odpovědělo, že odměňují za poslušnost občas, což odpovídalo 56,6% ze všech.

Kolektivní slovní pochvala se nejvíce osvědčila u dotazovaných učitelů jako forma odměny. Hned na druhém místě uvedlo 32% respondentů osobní slovní pochvalu. Učitelé také využívají tzv. pomocníka, což je role, kterou dítě za odměnu dostane a stává se v pod-

statě pravou rukou učitele. Dárek jako formu odměny si nevybral ani jeden z dotazovaných učitelů, zatímco právě jeden uvedl svůj vlastní příklad odměny: „největší odměnou pro dítě je jeho vlastní dobrý pocit z vykonané práce.“

Graf 11: Nejčastější oměna

7.2 Rozhovor

Při zpracování výsledků výzkumu prostřednictvím rozhovorů bylo využito otevřené kódování a tvorba kategorií. Tyto byly následně analyzovány a jsou interpretovány níže v jedné z dalších podkapitol.

7.2.1 Vzorek výzkumu

Základním výzkumným souborem pro realizaci rozhovorů byli rodiče, kteří mají děti v předškolním věku. V tomto případě se jednalo pouze o matky, vzorek neobsahuje žádného muže, tedy otce. Všechny tyto matky byly ze Zlínského kraje a byly vybrány způsobem dostupného výběru. Z důvodů zachování anonymity nejsou uváděna jména, bydliště ani jiné osobní údaje dotazovaných. V následující tabulce jsou ovšem uvedeny základní demografické údaje využité pouze pro účely výzkumu této diplomové práce.

Rodiče	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání	Počet dětí a jejich věk
Matka 1	41 let	VŠ, titul Ing. v oboru ekonomie	Chlapec – 6 let
Matka 2	37 let	VŠ, titul Bc. v oboru zdravotnictví	Dívka – 9 let Dívka – 5 let
Matka 3	39 let	Střední odborná škola s maturitou	Chlapec – 10 let Dívka – 6 let
Matka 4	36 let	VŠ, titul Mgr. v oboru pedagogiky	Dívka – 10 let Dívka – 5 let
Matka 5	40 let	Střední odborná škola s maturitou	Dívka – 13 let Dívka – 11 let Chlapec – 5 let
Matka 6	36 let	VOŠ, titul DiS. v oboru cestovního ruchu	Dívka – 6 let Dívka – 4 roky
Matka 7	33 let	VŠ, titul Mgr. v oboru pedagogiky	Dívka – 6 let Chlapec – 3 roky

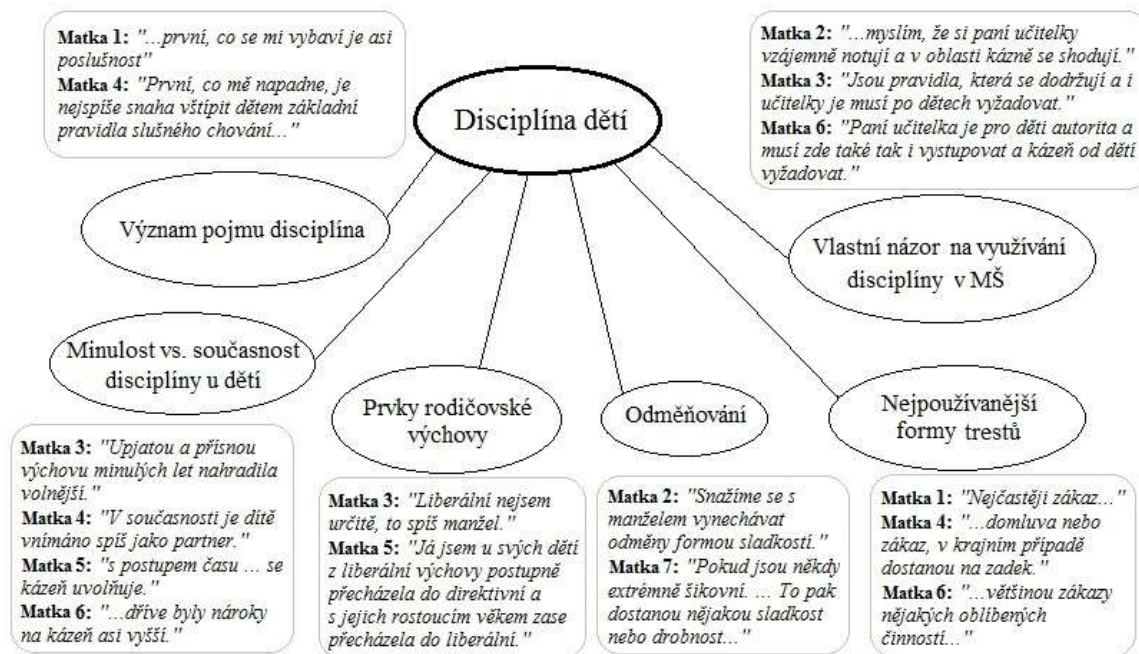
Tabulka 6: Charakteristika rodičů

7.2.2 Popis postupu zpracování výzkumu

V této části výzkumu využíváme přepisy jednotlivých rozhovorů. Pomocí kódování následovala tvorba kategorií a jejich analýza, která posloužila k výsledkům našeho výzkumu.

7.2.3 Interpretace dat

V interpretaci dat je hlavní záměr kladen na výsledky výzkumu realizovaného prostřednictvím rozhovorů. Došlo zde k porovnání informací, které nám z odpovědí všech respondentek vyvstaly. Následovat bude myšlenková mapa, která poslouží k lepší orientaci ve vzniklých kategoriích. Objevují se zde také ukázky odpovědí respondentů, které budou spolu se všemi kategoriemi rozebrány a interpretovány níže.

Obrázek 3: Pojmová mapa s kategoriemi

Význam pojmu disciplína

S významem disciplíny si několik rodičů spojuje dodržování pravidel, ke kterým ovšem přidávají i jiné pojmy nebo slovní spojení. Matka 1: „*Poslušnost, to jsem říkala ..., ale taky mě napadá dodržování pravidel, slušné chování doma i někde venku, ve společnosti.*“ Matka 2: „*Pod disciplínou si totiž představím nějaké dodržování pravidel, příkazů nebo později i předpisů.*“ Matka 7: „*Důležité jistě je pilovat každodenní záležitosti, úkony, povinnosti a trvat na jejich plnění.*“ Tato poslední maminka sice přímo neuvádí dodržování pravidel, ale ta jsou v podstatě pokryta v jejím zmiňovaném výroku jen prostřednictvím jiných výrazů. Další matka opět spojuje disciplínu s pravidly, ale spíše než jejich dodržování, podle ní spadá pod disciplínu jejich učení a osvojování. Matka 4: „*První, co mě napadne, je nejspíše snaha vštípit dětem základní pravidla slušného chování s ohledem na jejich věk samozřejmě.*“

Pro ostatní matky má disciplína takový význam, že děti uznávají autoritu rodičů nebo jiného dospělého. Navíc by takovou osobu měly poslouchat přijímat jeho požadavky. Matka 3: „*To, že je ve školce učitelky něco naučí. Zdravít, chovat se a tak.. A taky poslouchat dospělého, když jim něco řekne. Nemusí zrovna stát v pozoru, tak kázeň úplně nemyslím. Ale děti by měly umět poslechnout, když se jim něco řekne dospělý.*“ Matka 5: „*Pod tímto pojmem si představuju dítě, které dokáže uznávat jakoukoliv autoritu: rodiče, učite-*

le, či jiného dospělého.“ Matka 6: „*Ale prostě chci, aby byly holky vychované, chovaly se slušně a aby mě poslouchaly. No a taky ať chci nebo ne, měla bych pro holky být jakousi autoritou.*“ Dalo by se tedy říct, že dospělého, ať už učitelku nebo rodiče, by podle těchto názorů měly děti vnímat jako danou autoritu. Podle Matky 3 by pak děti měly mít základ jistých návyků již z domu a nenechávat všechnu práci pouze na učitelkách v mateřských školách.

Minulost vs. současnost disciplíny u dětí

Úplně všechny matky se shodly na tom, že se pohled na kázeň v běhu času změnil. A také všichni uvádí alespoň malé srovnání současného vs. dřívějšího pojmání disciplíny. Je znatelné, že sousta z nich se vrací do minulého režimu. Ten všichni, ač někteří jako malé děti, zažili přímo na vlastní kůži. Matka 1: „*Taky u nás byl několik desítek let komunismus a ti měli jasnou představu disciplíny. A po revoluci se to právě podle mě otočilo o 180° kvůli tomu, že to chtěli lidé dělat úplně jinak, než to bylo do té doby. Takže ta výchova je teď určitě volnější, ale zase by se to s tou volností nemělo přehánět.*“ Matka 3: „*Upjatou a přísnou výchovu minulých let nahradila volnější. Někdy až moc volná.*“ Rodič 4: „*V současnosti je dítě vnímáno spíš jako partner. ... Dříve to byl pouze vztah podřízený – nadřízený, obzvláště do devadesátých let.*“ Matka 6: „*Sice to za dob svých rodičů a prarodičů byl komunistický režim, ale i tak se dá asi říci že, že dříve byly nároky na kázeň asi vyšší. A také v dnešní době, když vidím, že někteří rodiče propagují takovou tu moderní výchovu – nevýchovu. To říkají, že dítě je osobnost a má právo se svobodně vyjádřit.*“

Některé matky ovšem v souvislosti s disciplínou zacházejí ještě hlouběji do historie. Matka 5: „*Dřív děti dokonce rodičům vykali.*“ Matka 1: „*Děti se za neposlušnost zabíjeli, nebo byly fyzicky trestané.*“

U více matek se tedy objevuje pojem, který se v dřívější kázeňské výchově spíše nevyskytoval a v dnešní době je ho všude dost, někdy až přespříliš. A to slovo je volnost.

Prvky rodičovské výchovy

Co se týče rodičovské výchovy, tak nás zajímalo, zda rodiče využívají spíše liberální nebo direktivní výchovu. Poslední matka se nevyjádřila k určitému směru výchovy v rodině. Z odpovědi je ovšem patrné, že ovšem také využívá současně prvky obou zmíněných výchov. Matka 7: „*Záleží na situaci. Snažíme se, aby si některé věci mohly zvolit děti, ale také klademe důraz na řád a slušné vychování.*“ Kromě posledního rozhovoru bylo zcela jasné, že se prvky rodičovské výchovy prolínají v obou směrech. A tak to také rodiče

uváděli. Rodič 1: „*Pokud bych si musela jednu vybrat, tak asi víc autoritativní, ale ne úplně. To určitě ne, spíš od každého kousek.*“ Matka 3: „*Spíš to mím, ale děti musí poslechnout a respektovat dospělého. Liberální nejsem určitě, to spíš manžel. Ale to druhé, direktivní? Tak to taky úplně ne, ale přísná být umím, když je potřeba.*“ Matka 6: „*No řekla bych, že je tak nějak kombinuji.*“ Matka číslo 4 odpověděla stručně, ale jasně: „Kombinace obojího.“

Jedna z maminek také uvedla, že střídala styly výchovy v závislosti na věku jejich dětí Matka 5: „*Já jsem u svých dětí z liberální výchovy postupně přecházela do direktivní a s jejich rostoucím věkem zase přecházela do liberální.*“

Odměňování

U odměn, které děti dostávají od rodičů, převažuje především slovní pochvala nebo pohlazení. Objevují se i odměny ve formě sladkostí nebo materiálních dárků, ale pochvala je uváděna jako nejběžnější formou odměňování. Z rozhovorů vyplývá, že kromě Matky 6 uvedly všechny mezi formami odměn právě zmiňovanou pochvalu. Matka 1: „*Občas dostane něco sladkého, když pomáhá a ani mu nikdo nic neřekl. Ale nejvíc odměňujeme pochvalou.*“ Matka 2: „*Většinou je ale obě opravdu jen chválíme, pohladíme. To je kolikrát podle mě více efektivní, než forma něco za něco.*“ Matka 4: „*Jako odměna zatím výborně funguje pochvala, a v tomto věku je ideální. Ale také funguje drobná sladkost...*“ Kromě pochvaly nebo sladkostí se objevují i materiální odměny. Matka 7: „*...dostanou nějakou sladkost nebo drobnost jako tužku, nálepkou nebo zápisník.*“ Matka číslo 6 navíc dále uvádí také čas strávený s dítětem jako jistou formu odměny. Matka 6: „*někdy třeba tak, že jim věnuju svůj čas a zahraju si s nimi nějakou hru, přečtu jim nějakou pohádku nebo spolu něco podnikneme.*“ K trávení času by se nejspíše připojila i Matka 3, protože ta kromě pochvaly nebo sladkostí uvádí jako odměnu pro děti i výlet.

Nejpoužívanější formy trestů

Zákaz spolu s domluvou patří bezesporu k nejpoužívanějším formám trestů. Právě tak se vyjádřili dotazovaní rodiče. Konkrétně domluvu dítěti, zvýšení hlasu, napomenutí nebo jinou formu slovního potrestání uvedlo všech sedm matek. Matka 2: „*Většinou se to ale snažíme řešit opravdu jen slovně, důrazně, ale slovně.*“ Matka 5: „*Nejběžnější je domluva ...*“

Co by se v dnešní době mohlo jevit trochu obvyklé a již ne tak používané, je fyzický trest. Ten uvedl také velký počet matek, konkrétně Matka 1, 2, 3, 4 i 5. Zároveň ovšem

všechny tyto zmiňované matky dodávají, že tento trest nepoužívají často, a nebo až pokud nepomůže běžněji používaná forma trestu. Matka 2: „...*když je jedna z holek doma opakovaně drzá, to se teď stává občas u té starší, tak to ji jedna přistane ani neví jak. Je to ale vždy po napomenutí.*“ Matka 3: „*Pokud máte na mysli, jestli dítě plácnu, tak ano. A zabírá to. Nesmí to být ale často a je to až ta druhá verze trestu. Nejdřív se snažím domluvit jim, až pokud to nezabere, tak přijde nějaké to plácnutí.*“ Matka 4: „...*v krajním případě dostanou na zadek. Ale to není moc často, spíše výjimečně.*“ Matka 5: „*Plácnutí na zadek nebo po ruce taky občas využíváme, ale ne moc často.*“

Tak jako byla možnost odměny nějaká aktivita nebo výlet, tak používají rodiče trestání jako zákaz takovéto činnosti. Matka 6: „...*zákazy nějakých oblíbených činností, třeba pohádky v televizi, nebo čtené pohádky. Někdy třeba, že nejdeme na nějakou akci, která byla plánovaná.*“

Vlastní názor na využívání disciplíny v MŠ

Názor většiny tázaných maminek je takový, že jsou s vedením paní učitelky v oblasti kázně jejich dětí spokojené a souhlasí s požadavky, které jsou od paní učitelky na děti kladeny. Jen dvě uvádí konkrétní příklady toho, kdy úplně s organizací paní učitelky nesouhlasí. Matka 1: „*Občas, když si pro něj jdu, tak je ve třídě takový hluk, že mě až bolí uši. Klidně by paní učitelka mohla na to děti upozorňovat. Asi to i dělá, ale mohla by být důslednější.*“ Matka 4: „*V konkrétní třídě letošní rok se mi nelíbí až příliš direktivní přístup ze strany učitelky. Například je úplně nesmyslný zákaz použití WC v průběhu oběda nebo během spaní ...*“

Maminky s číslem 2, 3 a 6 jsou podle odpovědí naprosto spokojené s vedením a organizací disciplíny od paní učitelek jejich dítěte. Některé uvádějí i příklady pravidel, která si paní učitelky s dětmi stanovují a která děti musejí dodržovat. Matka 2: „*Máme ve školce jednak mladou paní učitelku a jednak paní učitelku, která je již v důchodovém věku. Co tak ale pozoruji já zvenčí, tak si myslím, že si paní učitelky vzájemně notují a v oblasti kázně se shodují.*“ Matka 3: „*Jsou pravidla, která se dodržují a i učitelky je musí po dětech vyžadovat. Například poprosit, poděkovat, pozdravit,ale taky omluvit se. V tomto nemám žádné výtky vůči paním učitelkám.*“ Matka 6: „*Také naše paní učitelka si během prvních týdnů ve školce vytvářela s dětmi určitá pravidla a stanovovala si určité mantinely a to je naprosto v pořádku. Paní učitelka je pro děti autorita a musí zde také tak i vystupovat a kázeň od dětí vyžadovat.*“

Ovšem rodiče si sami moc dobře uvědomují, že základy kázně u dětí dávají oni sami v rámci rodinné výchovy. Proto některé maminky odpovídaly spíše na problematiku této oblasti všeobecně a hledala jádro problému. Ten se podle nich v dnešní době často neřeší, jak by měl a chyba se často hledá právě u učitelů a učitelek ve školách. Matka 7: *„Právě jak se děti chovají, záleží na vedení v rodině.“* I další maminka uvádí konkrétní příklad, ve kterém evidentně selhala autorita rodiče a dítě zřejmě ani nechápe, co to taková autorita, ať už od rodiče nebo učitelky, všeobecně znamená a jak by se k ní mělo chovat. Matka 5: *„Jak jsou některé děti k učitelům drzé, protože si uvědomují své rodiče za zády. Byla jsem svědkem toho, kdy dítě ve školce řeklo své učitelce, že nebude cvičit a že mamka mu to zařídí u paní ředitelky.“*

7.3 Disciplinární pravidla

Z důvodu doplnění našeho kombinovaného výzkumu jsme následně zvolili vlastní sběr disciplinárních pravidel z vybraných mateřských škol. Tato pravidla tak podávají představu toho, jak je disciplína realizovaná v praxi mateřských škol.

7.3.1 Vzorek výzkumu

Při sběru disciplinárních pravidel z prostředí mateřských škol jsme se museli zaměřit na dostupné mateřské školy. Pravidla č. 1 a č. 2 pochází ze tříd mateřských škol v okrese Frýdek-Místek. Následující soubor je z prostředí Uherského Hradiště. Pravidla č. 4 jsme získaly z jedné mateřské školy, která se nachází ve Vsetíně. Zbylé tři soubory pravidel pak pochází z mateřských škol v okrese Zlín.

7.3.2 Interpretace dat

Při popisování disciplinárních pravidel z určitých mateřských škol jsme se rozhodli tato pravidla rozdělit do skupin. Tyto skupiny jsou tematicky stejné nebo velice podobné a do každé z nich je zařazeno vždy jedno pravidlo z jedné dané mateřské školy. V každé skupině se tak objeví disciplinární pravidlo z každé mateřské školy.

Skupinu prvních pravidel bychom mohli nazvat **Kamarádská pravidla**, protože jejich obsah vysvětluje, že by se k sobě děti ve třídě měly chovat hezky, měly by být kamarádi a mít se všichni rádi.

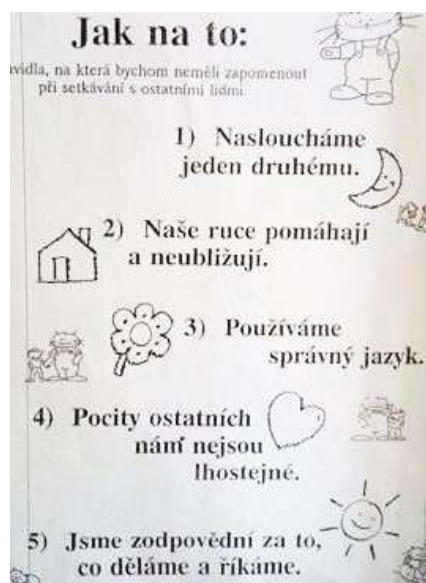
Obrázek 4: Kamarádské pravidlo, Zlín

Přesně takto nazvané pravidlo se objevilo v mateřské škole v okrese Zlín., které je navíc doplněno veršovaným obsahem: „*Ve třídě se máme rádi a jsme velcí kamarádi. Hračky, ty si půjčujeme, se všemi se zasmějeme.*“ Pravidlo Kamaráda využívají paní učitelky ve stejném okrese, Disciplinární pravidla č. 7. Náplň tohoto pravidla není veršovaný, ale popisuje, jak by se k sobě děti měly chovat. Nabádá je k toleranci, respektu, ale také k samostatné práci nebo k vyjádření svých pocitů. Je zde také uvedeno, že toto pravidlo vychází z hlavního záměru MŠ: „*Všichni jsme kamarádi a nikdy nejsme na nic sami.*“ V některých mateřských školách jsou podobná pravidla nazvána, jako tzn. Srdíčková pravidla. Příkladem může být mateřská škola z okresu Frýdek-Místek s číslem 2 nebo ze Vsetína s číslem 4. Tyto mateřské školy obsah toho pravidla popsaly s pomocí krátké veršované básničky. Ve Frýdku-Místku takto: „*Máme se rádi, chováme se k sobě hezky, protože jsme kamarádi.*“

Obrázek 5: Srdíčkové pravidlo, Vsetín

Oproti tomu Disciplinární pravidla č. 1 a č. 3 název pravidla vůbec nemají a obsahy jsou psané běžným textem i veršované. Jejich význam je ovšem podobný a blížíci se všem výše zmiňovaným.

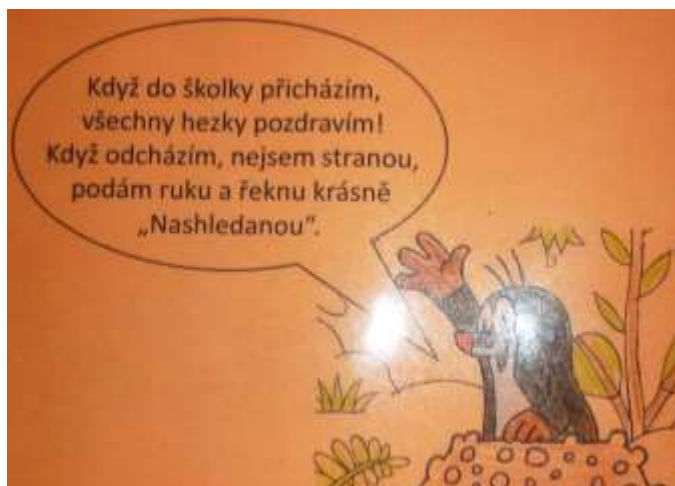

Obrázek 6: Disciplinární pravidla č. 6, Zlín

Do této skupiny, ani žádné z následujících, nejsou záměrně zařazena poslední pravidla č. 6, která mají zcela jiní koncept. Nejsou rozdělena na jednotlivá pravidla, ale sou-

hrnně označují seznam pravidel, která svůj vlastní název nemají. Jsou popsána krátkou větou, kterou si lze prohlédnout na Obrázku 6.

Další skupinu pravidel by mohl zastřešovat název **Pusinková pravidla**, jež některá jednotlivá tak opravdu nazvána jsou. Jsou to pravidla s čísly 2, 4 a 5. Všechna tato pravidla vyžadují po dětech totéž a to, aby uměly poděkovat, poprosit, pozdravit a používaly jen hezká slova. Příkladem může být Pusinkové pravidlo z pravidel č. 5: *„Pár kouzelných slovíček při sobě vždy nosím: nashledanou, dobrý den, děkuji a prosím. Pusinka by se zlobila, kdyby špatně mluvila. Ona se raději usmívá a jen hezká slova povídá.“* Pravidla s číslem 1 se soustředí na fráze: dobrý den, nashledanou, děkuji a prosím. Disciplinární pravidla č. 3 řeší jak tyto zdvořilostní fráze, tak i to, že by se děti měly vyjadřovat slušně a hezky. Jen mají tato pravidla odděleně zvlášť zařazena do dvou pravidel, oproti jiným mateřským školám, která je mají jako jedno pravidlo postihující celou tuto oblast. Tato obě pravidla jsou na Obrázku 7 a 8, které následují.

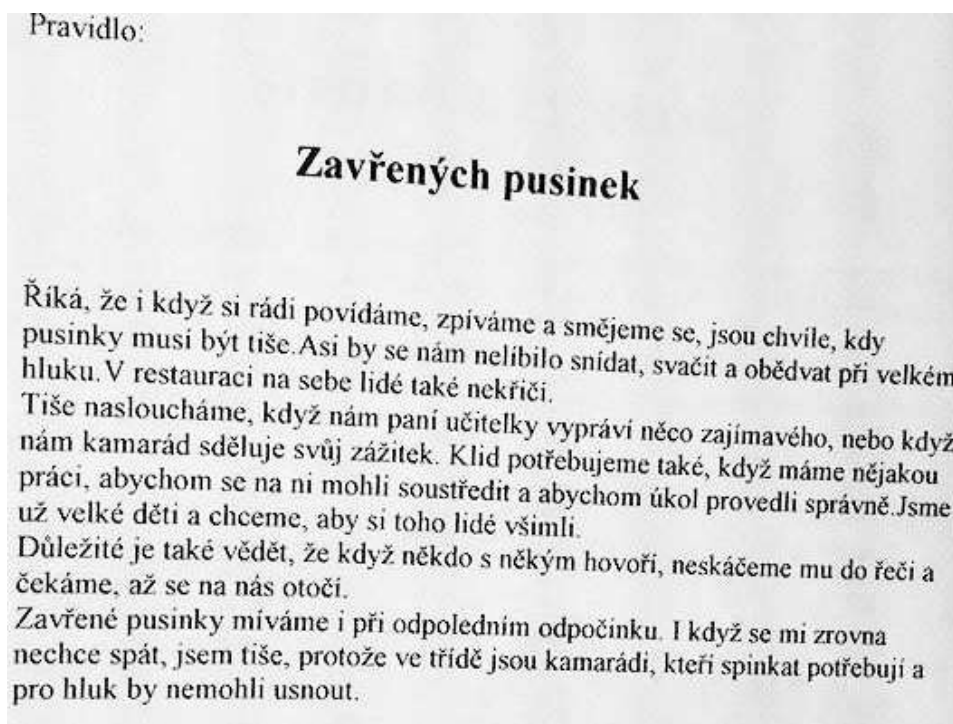

Obrázek 7: „Pusinkové pravidlo“ 1.část, Uherské Hradiště

Obrázek 8: „Pusinkové pravidlo“ 2. část, Uherské Hradiště

Jako poslední nám zůstalo jedno z pravidel č. 7, které řeší především to, že by děti měly umět mlčet. Tyto situace mohou podle tohoto pravidla nastat při jídle, při vyprávění paní učitelky, při práci, při odpočinku a při dalších podobných situacích. Zde se tedy vůbec neřeší, co by děti měly říkat, spíše kdy by měly mlčet.

Obrázek 9: Pravidlo zavřených pusinek, Zlín

K tomuto pravidlu by se ovšem mohla připojit obsahově podobná pravidla z čísel 1 a 3. Ta kromě ostatních zmiňují pravidlo, při jehož dodržování by děti neměly mluvit, pokud mluví někdo jiný ani se vzájemně nepřekřikovat. Tím by mohla vzniknout nová skupina pravidel **Mlčení a naslouchání**. V pravidle patřící do skupiny Disciplinárních pravidel

č. 1 se říká: „*Vzájemně si nasloucháme a nepřekřikujeme se.*“ V pravidlech s číslem 3 je tato myšlenka pomocí veršování trochu rozvedena: „*Když někdo něco vypráví, já ho v klidu poslouchám, až svoji větu dokončí, řeknu, co si myslím sám.*“

Kapičková pravidla by mohla být další skupina, která by slučovala pravidla se stejným názvem a podobným obsahem. Kačenkové pravidlo se nachází ve skupině pravidel č. 7 a bez názvu pak jedno z pravidel s číslem 1. Pravidla, která jsou nazvána stejně, se nachází ve skupině 4 a 5. Souhrnně by se dalo říct, že tato pravidla vyžadují, aby děti dodržovaly hygienu a umývaly si ruce, ale zároveň, aby neplývaly vodou. Ani jedno z ostatních pravidel (tedy pravidla s čísly 2, 3, 6 a 7) mezi svými pravidly podobné „hygienické“ pravidlo nemá.

Samozřejmě nesmíme zapomínat na požadavky na úklid, které jsou s určitostí na děti kladené v každé mateřské škole. Takovéto požadavky se objevují v pravidlech číslo 2, 3, 4, 5 a 7 a všeobecně bychom je mohli nazvat **Úklidová pravidla**. Jak k takovému pravidlu přistupují v jedné ze dvou vybraných mateřských škol ve Frýdku-Místku, je možné vidět na Obrázku 10.

Obrázek 10: Košťátkové pravidlo, Frýdek-Místek

U pravidel číslo 3 není uveden název, ovšem významem tohoto pravidla je především to, aby si děti po sobě uklízely své hračky. Stejně je tomu i u následujících pravidel č. 4 a č. 5. Co se týká poslední vybrané školy, stejně jako většina ostatních pravidel, i zde je

specifický název: Pravidlo Skřítko Pořádníčka. Sama tato postava motivuje k tomu, aby děti uklízely, protože jinak jim tento skřítek neuklizené hračky schová.

Jistě kvůli bezpečnosti uplatňují „Pomalá“ pravidla soubory pravidel 2, 4, 5 a 7. Ostatní taková pravidla nemají uvedena. Jde především o to, aby děti chodily pomalu a neběhaly po třídě nebo například v umývárně, kde by se mohly vážně zranit. Želvičkové pravidlo, zřejmě kvůli pomalé rychlosti želvy, využívají třídy v mateřských školách s číslem 2 a 7. Podobně je na tom pravidlo patřící do skupiny 4, které využívá zase Šnečkové pravidlo. U pravidla z 5. skupiny je název odlišný. Jedná se o Nožičkové pravidlo a celé ho můžeme vidět na Obrázku 11. Co se ovšem nemění ani u jednoho pravidla, je jeho význam, který chce, aby děti chodily pomalu a snížily tak riziko pádu a úrazu.

Obrázek 11: Nožičkové pravidlo, Zlín

Disciplinární pravidla č. 3, 4 a 5 se shodují na pravidlech, která by děti měla dodržovat při jídle. Pro tyto účely je tedy můžeme nazvat **Stolovací pravidla**. Ta všeobecně řeší, jak by se děti měly chovat, když usednout ke stolkům a zvláště při jídle. Nejedná se pouze o to, aby děti hezky jedly a při jídle nemluvily, ale také aby se neublížily. Takováto

bezpečnost je obsažena nejvíce v pravidle na obrázku č. 10, které pochází z velké skupiny pravidel s číslem 4.

Obrázek 12: Talířkové pravidlo, Vsetín

Do další skupiny **Environmentálních pravidel** by se mohly zařadit pouze dvě mateřské školy se svými pravidly a to s čísly 1 a 7. Poslední skupina pravidel obsahuje Pravidlo stromu a zvířátek, které líčí, že by se měl každý starat o přírodu, zbytečně netrhat květiny nebo nelámat větve stromů. Dále by se mělo například pomáhat ptáčkům v zimě a přikrmovat je. Pravidlo z první skupiny je stručné a jasné na Obrázku 13.

Obrázek 13: "Environmentální pravidlo", Frýdek-Místek

Také pod další skupinu pravidel by se zapojily pouze dvě, tentokrát Disciplinární pravidla č. 3 a č. 4. Tato skupina by mohla být nazvána jako **Odpočinková pravidla**, která již názvem přesně vystihují i obsah takovýchto témat. První z pravidel uvádí: „*Když na postýlce ležíme, společně se ztišíme. Spánek je tu pro naše zdravíčko, veselou mysl a šikovnou tělíčko.*“ Jedno z pravidel s číslem 4 je nazváno jako Měsíčkové pravidlo a obsah je zcela totožný jako u předchozí ukázky.

Na závěr je jistě důležité zmínit také pravidlo bezpečnosti, které ovšem postihuje ve svém souboru pravidel pouze jedna z vybraných mateřských škol. Je to úplně poslední mateřská škola, která má toto pravidlo nazvané jako Pravidlo Besipáčka. V něm klade důraz především na bezpečnost venku, v silničním provozu nebo cestou autobusem či trolejbusem.

Všechny mateřské školy, ve kterých došlo ke sběru dat, se různými způsoby zabývají tvorbou určitých pravidel. V některých mateřských školách se důraz klade více na bezpečnosti dětí, jinde zase na jejich slušné chování. Všeobecně by se dalo říct, že jsou místa, kde mají s tvorbou podobných pravidel ještě mezery a mohly by oblasti rozšířit. Doporučení patří konkrétně pro jednu ze tří mateřských škol z okresu Zlín s číslem 6. Naopak Vsetín s disciplinárními pravidly číslo 4 má vypracovanou širokou škálu pravidel, která by měla děti dodržovat. Chybí snad jen environmentální pravidlo, aby děti neničily přírodu, ale pomáhaly jí. Je také otázkou, zda takovou oblast skutečně v praxi neřeší a pouze ji nemají zpracovanou formou konkrétního pravidla. Ale to by byl zřejmě námět na jiný výzkum.

8 ZÁVĚRY VÝZKUMNÉ ČÁSTI

V empirické části nesmíme zapomínat na její závěrečné shrnutí. Co se týká kvantitativní části výzkumu, zde jsou zásadní hypotézy. Ty budou výsledky výzkumu potvrzeny nebo naopak vyvráceny. Pro kvantitativní část výzkumu jsme zvolili tyto hypotézy:

- Kázeňské problémy se objevují více u chlapců než u děvčat.
- Učitel s kratší praxí odměňuje za poslušnost častěji než učitel s delší praxí.
- V heterogenních třídách se častěji objevují kázeňské problémy fyzického rázu než v homogenních třídách.
- Učitel s vyšším vzděláním konzultuje tvorbu disciplinárních pravidel obvykleji než učitel se středoškolským vzděláním

První hypotézu můžeme díky našemu výzkumu potvrdit, protože více než 60% dotazovaných pedagogů uvedlo, že se s kázeňskými problémy setkávají spíše u chlapců. Pouze dva respondenti se přiklání k opačnému hledisku. Následně větší procento, konkrétně 35,8% dotazovaných, uvádí, že se s kázeňskými problémy setkávají u chlapců i dívek.

u chlapců	32
u dívek	2
u chlapců i dívek	19
nevím	0

Tabulka 7: Častější problémy s kázní

Druhou disciplínu bychom mohli také potvrdit. Učitelé s praxí do 10 let častěji odpovídali, že odměňují děti za poslušnost více než učitelky s praxí nad deset let. Co se týká srovnání učitelů s kratší praxí, tak se odpovědi v počtu odměňování téměř rovnaly. Nejvíce však všeobecně dotazovaní odpovídali, že odměňují jen občas, což tvořilo 58 a půl procenta všech, kteří na tuto položku odpovídali.

V grafu 12 můžeme vidět problémy s kázní, které učitelé vybírali jako nejčastější. Fyzické napadání spadá do první poloviny nejvyskytovanějších a naši hypotézu bychom mohli potvrdit. Z 22 učitelů, kteří mezi nejčastější problémy zařadili mimo jiné právě fyzické napadání, jich 13 pracuje v heterogenní třídě, tedy třídě s dětmi různého věku.

Graf 12: Nejčastější kázeňské problémy

Poslední hypotézu bychom podle odpovědí vzniklých z dotazníků museli vyvrátit. Pouze dva učitelé se středním vzděláním uvedli, že nekonzultují tvorbu disciplinárních pravidel, oproti 10 se stejným vzděláním, kteří odpověděli, že konzultují s vedením mateřské školy nebo jiným orgánem. Co se týká respondentů s vyšším vzděláním (VOŠ nebo VŠ), tak se přikláněli spíše ke konzultování postupů a pravidel. Ovšem počet dotazovaných, kteří nekonzultují tvorbu pravidel, byl pouze o dva případy nižší. Nemůžeme tedy potvrdit hypotézu, že by učitelé se středoškolským vzděláním konzultovali tvorbu disciplinárních pravidel méně než učitelé s vyšším vzděláním.

Nesmíme také zapomenout na důležitost zodpovězení si výzkumných otázek, které jsme si před zahájením výzkumu položili. Výzkumné otázky byly vytvořeny tyto:

- Jak vnímají učitelky současné pojetí disciplíny dětí?
- Jak vnímají disciplínu dětí předškolního věku rodiče?
- Jaké jsou formy odměn a trestů, které využívají učitelky v mateřských školách a rodiče u dětí?
- Jaká disciplinární pravidla se využívají v mateřských školách?

Na první výzkumnou otázku byla odpověď rozložena v několika zodpovězených otázkách z dotazníku. Mohli bychom říct, že se všichni dotazovaní učitelé shodli na tom, že u dětí předškolního věku je potřeba vymezovat hranice chování. Na tuto položku totiž úplně všichni dotazovaní odpověděli stejně a to tak, že je třeba hranice u dětí předškolního věku vymezovat. Na otázku, co si představí pod disciplínou nebo kázní odpovědělo více než 81% učitelů, že jde o dodržování předem daných pravidel. S tímto souvisí názor učitelů, jaké jsou nejčastější kázeňské problémy, a právě nedodržování pravidel bylo nejčastější odpovědí, kterou uvedlo téměř 85% respondentů. Ještě větší počet, přesněji 94,3%, pak uvedl, že hlavní příčinou nekázně je výchova. Téměř čtvrtina, přesněji 24,5%, všech dotazovaných odpověděla, že se u nich v mateřské škole žádné formy disciplinárních pravidel neobjevují. Tento počet se následně snížil na 7 z 53 dotazovaných, když jsme se ptali na konzultaci těchto pravidel s různými orgány a právě 7 učitelů zaznamenalo možnost, že žádná pravidla nemají. Co se týká dnešních požadavků na kázeň ve výchově dětí, tak podle 27 dotazovaných, což je více než 50%, jsou dnešní požadavky kladené na děti spíše liberální. Téměř 34 % se pak přiklání k demokratickým požadavkům. Můžeme tedy říct, že se učitelé přiklánějí k tomu, že v dnešní době se využívá především liberální styl výchovy a nejmenší pozornost je pak věnována opačnému stylu direktivnímu. Můžeme jen hádat, zda liberální vedení dětí nesouvisí přímo se vznikem nekázně, která je podle 94,3% učitelů zapříčiněna výchovou.

Jak vnímají disciplínu dětí jejich matky, jsme zjistili pomocí hloubkového rozhovoru a v interpretaci dat nám pomohly tyto vytvořené kategorie: význam pojmu disciplína, minulost vs. současnost disciplíny u dětí, prvky rodičovské výchovy, odměňování, nejpoužívanější formy trestů a vlastní názor na využívání disciplíny v MŠ. Z odpovědí všech matek vyplynulo, že jistá forma disciplíny je potřebná již u dětí předškolního věku. Řada z nich má disciplínu spojenou především s dodržováním předem daných pravidel a také s jejich dodržováním. Některé disciplínu vnímají spíše jako uznávání autority dospělého nebo osvojení pravidel slušného chování, která se mají děti učit jak doma, tak v mateřské škole. Kázeň se podle všech matek změnila v průběhu času. Často vzpomínaly na komunistický režim, který podle nich značně ovlivnil pohled na disciplínu v té době i dnes. Mnoho z nich v souvislosti s dnešním pojetím disciplíny uvedlo pojem volnost, která se podle některých v dnešní výchově dětí vykytuje až příliš často.

V rodinné výchově rodiče často mísí prvky liberální a direktivní výchovy a jen málo z nich by se přiklánělo pouze k jediné z těchto dvou možností.

Většina je také spokojena a souhlasí s tím, jak disciplínu řeší učitelky v mateřské škole, kam dochází jejich dítě. Některé matky měly ovšem drobnější výtky týkající se konkrétních situací. Jsou ale takové, které uvedly, že hlavní příčina toho, jak se děti chovají, se skrývá v rodinné výchově a odpovědnost nesou především rodiče.

Odměňováním se již dostáváme k další výzkumné otázce, ve které matky nejčastěji uváděly slovní pochvalu, pohlazení a v pozadí nezůstávají ani sladkosti nebo jiné dárky. Některé děti jsou odměňovány tím, že s nimi rodiče tráví více času nebo společně vyrazí na výlet. Učitelky v této oblasti nejvíce využívají individuální slovní nebo kolektivní pochvalu. U řešení problémů se jako tři nejčastější odpovědi učitelů objevily tyto možnosti: domluva dítěti, nutností omluvit se ublíženému, vysvětlení situace celému kolektivu. I matky používají jako nejčastější formu trestu domluvu dítěti. I když se v odpovědích matek nejčastěji objevil fyzický trest, tak podle jejich odpovědí rozhodně není nejvíce používaným a je využíván spíš jako krajní řešení určité situace.

Jaká disciplinární pravidla se vyskytují v mateřských školách, jsme podrobně rozebrali v interpretaci těchto pravidel. Všechny vybrané mateřské školy si určitá pravidla tvoří samy. V některých jsou pravidla propracovaná a postihují mnoho oblastí, které se týkají kázně. Jiná jsou dána spíše všeobecně a zaměřují se pouze na základní prvky, které zajišťují dětem především bezpečí. Otázkou také je, do jaké míry s těmito pravidly každá učitelka v dané mateřské škole pracuje a jak je sama využívá. To by ovšem byla vhodná otázka k dalšímu, jinému výzkumu.

ZÁVĚR DIPLOMOVÉ PRÁCE

V závěru diplomové práce jsme se zaměřili na zhodnocení celé práce a její přínosy. Celá práce byla zaměřena na oblast disciplíny dětí předškolního věku, která byla analyzována z pohledu teoretických východisek i prostřednictvím výzkumu.

V teorii jsme se zabývali především studiem odborné literatury, ve které byla problematika disciplíny rozebírána. Z definic a významů pojmů disciplína a kázeň jsme zjistili velkou podobnost obsahů těchto pojmů. V mnoha případech byla tato dvě slova brána jako synonyma a tak jsme s nimi i dále pracovali. V kázni jsme shledali za nejdůležitější rozebrat její funkce, cíle a formy. Zařadili jsme také kapitoly, kde byla kázeň v interakci s vývojem dítěte nebo alternativními směry pedagogiky, které na kázeň mohou nahlížet z jiného úhlu pohledu než tradiční pedagogické směry.

Důležitou kapitolou se stal také protipól kázně, což je samozřejmě nekázeň. U ní jsme se zaměřili především na její projevy, řešení a také poruchy chování, které s nekázní jistým způsobem souvisí. Výchovu dítěte jsme zařadili kvůli její důležitosti, protože v rodičovské výchově se následně odráží chování dítě. Z nejrůznějších výchov jsme vybrali mravní nebo také morální výchovu, kterou jsme zhodnotili jako nejprínosnější pro pohled na disciplínu u dětí předškolního věku. Již v tomto věku totiž děti začínají přejímat chování a hodnoty dospělých a je tudíž vhodné, aby se dospělí chovali podle jistých morálních norem a mravních hodnot.

Na závěr teoretické části byly zařazeny pojmy, které s disciplínou úzce souvisí. Samozřejmě, že takovýchto pojmů je celá řada, ale podle našeho uvážení jsme vybrali a popsali tyto pojmy: autorita, hranice, pravidla odměny a tresty.

Především odpovědi na výzkumné otázky a popření nebo potvrzení hypotéz byly věci, které pro nás byly v empirické části nejdůležitější. U hypotéz nám pomohla metoda dotazníku, ve které jsme dostali 53 odpovědí od učitelek a učitelů z mateřských škol. Tři hypotézy jsme pomocí výsledků kvantitativního výzkumu potvrdili a jednu naopak spíše vyvrátili. Co se týká kvalitativní části, tak zde byl zásadní hloubkový rozhovor realizovaný s matkami dětí v předškolním věku. Z odpovědí jsme zjistili, že určování pravidel v oblasti kázně je pro tyto matky v rámci výchovy jejich dětí důležité. Většina z nich používá styl výchovy, který se nachází mezi liberálním a direktivním stylem, a považují za důležité, aby dítě vnímalo autoritu dospělého.

Domluva dítěti, omluva ublíženému nebo i fyzické trest, ten pouze v rodinné výchově, byly uváděny jako nejčastější formy trestů, které používají učitelky v mateřských školách nebo rodiče v rodinné výchově dítěte. Nejčastější odměna vyvstala ve formě pochvaly nebo nějaké sladkosti.

Tyto výsledky výzkumu jsme navíc doplnili o reálné využívání disciplinárních pravidel v prostředí mateřských škol. Tato pravidla jsme rozřadili tematicky do skupin a následně popsali. Bylo přínosné poznat, jak funguje uplatňování kázně v praxi.

Na závěr celé práce bychom rádi zařadili myšlenku od našeho zřejmě nejvýznamnějšího učitele. Ten na myšlenku kázně nahlížel osobitě. Přestože by se dnes možná takové myšlení zdálo zastaralé, ale podle nás velice výstižně shrnuje význam kázně a zároveň tak uzavírá tuto diplomovou práci:

„Pravdivé je běžné české přísloví: Škola bez kázně, mlýn bez vody. Neboť odejmeš-li mlýnu vodu, musí se zastavit; zrovna tak odejmeš-li škole kázeň, všecko musí ochabnout.“

Jan Amos Komenský

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANTIER, Edwige. *Agresivita dětí*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-808-2.
- [2] BENDL, Stanislav. *Kázeňské problémy ve škole*. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011A. ISBN 978-80-7387-436-0.
- [3] BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011B. ISBN 978-80-7387-432-2.
- [4] BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída, aneb, Kázeňské minimum pro učitele*. Praha: Triton, 2005. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-7254-624-4.
- [5] BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
- [6] BIDDULPH, Steve. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Přeložila Eliška NECKAŘOVÁ Vyd. 2. Praha: Portál, 2006. ISBN 8073671840.
- [7] ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
- [8] ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi: kázeňské strategie, zásady odměňování a trestání, hodnocení a klasifikace, podpora a motivace žáků*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4639-5.
- [9] ESSA, Eva. *Jak pomoci dítěti: metody zvládnání problémů dětí v předškolní výchově*. Brno: ComputerPress, 2011. ISBN 978-80-251-2928-9.
- [10] EYRE, Linda a Richard M. EYRE. *Jak naučit děti hodnotám*. Vyd. 2. Přeložil Ladislav S. DVOŘÁK. Praha: Portál, 2007. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-275-1.
- [11] FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-063-4.
- [12] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.
- [13] HOFERKOVÁ, Stanislava, ŠŤASTNÁ Jarmila. *Názory pedagogických pracovníků na etickou výchovu jako možnost prevence sociálně patologických jevů: vybrané výsledky výzkumného šetření*. *Učitelství noviny*. 2009, 112(12): 17 - 19. ISSN 0139-5718.
- [14] HUBATKA, Miloslav. *Úspěšní vychovávají své děti jinak*. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0551-5.

- [15] CHARLESWORTH, Rosalind. *Understanding child development*. Australia: Wadsworth Cengage Learning, 2014. ISBN 978-1-133-58982-2.
- [16] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [17] JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- [18] JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-788-6.
- [19] KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
- [20] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Vyd. v nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2007, Europa (Academia), sv. 5. ISBN 978-802-0014-511.
- [21] KRAUS, Jiří a Věra PETRÁČKOVÁ. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Praha: Academia, 2001dotisk. ISBN 80-200-0982-5.
- [22] KUČEROVÁ, Stanislava. *Obecné základy mravní výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 1990. ISBN 80-210-0183-6.
- [23] LAVER-BRADBURY, Cathy, Margaret THOMPSON a Anne WEEKS. *Šest kroků ke zvládnutí ADHD: manuál pro rodiče i učitele*. Přeložila Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1035-1.
- [24] MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech*. 4. vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-138-X.
- [25] MEJSTRÍK, Vladimír, ed. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 3., opr. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1080-7.
- [26] MERTIN, Václav. *Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12 let*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-857-9.
- [27] MERTIN, Václav. *Ze zkušeností dětského psychologa: na co se často ptáte*. Praha: Scientia, 2004. ISBN 80-7183-316-9.
- [28] MICHALOVÁ, Zdeňka. *Předškolák s problémovým chováním: projevy, prevence a možnosti ovlivnění*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0182-3.

- [29] MORRISH, Ronald G. *12 klíčů k důsledné výchově*. Praha: Portál, 2003. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-786-8.
- [30] NOVÁK, Tomáš. *Jak vychovat sebevědomé dítě*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4522-0.
- [31] NOVÁK, Tomáš. *Mnohem menší dareba, než jste čekali*. Praha: Grada, 2014. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-5069-9.
- [32] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- [33] Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 2017-04-05]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.
- [34] ROGGE, Jan-Uwe. *Rodiče určují hranice*. Praha: Portál, 2005. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-990-9.
- [35] SEVERE, Sal. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*. Praha: Portál, 2000. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-368-4.
- [36] SIEGEL, Daniel J. a Tina Payne BRYSON. *Klidná výchova k disciplíně*. Přeložila Eva KLIMENTOVÁ. V Praze: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-848-1.
- [37] SMOLKOVÁ, Táňa. *Dítě v úctě přijmout--: vzdělávací program waldorfské mateřské školy*. Praha: Maitrea, 2007. ISBN 978-80-903761-2-0.
- [38] Svoboda a disciplína. *Žijeme Montessori* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.zijememontessori.cz/o-montessori/svoboda-a-disciplina/>
- [39] SVOBODA, Jan. *Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0603-3.
- [40] ŠMELOVÁ, Eva. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 978-80-244-2238-1.
- [41] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [42] VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.

- [43] VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky*. Praha: Grada, 2004. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0814-0.
- [44] VÁVROVÁ, Soňa, Karla HRBÁČKOVÁ a Jakub HLADÍK. *Porozumění procesu autoregulace u dětí a mladistvých v institucionální péči*. Druhé, nezměněné vydání. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015. ISBN 978-80-7454-149-0.
- [45] Základní charakteristika waldorfské pedagogiky předškolního věku. *Asociace waldorfských mateřských škol* [online]. 2015 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.awms.cz/charakteristika/>
- [46] Základní stanovování hranic. *Žijeme Montessori* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.zijememontessori.cz/o-montessori/svoboda-a-disciplina/cast-3-zakladni-stanovovani-hranic/>
- [47] *Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. In: . Dostupné také z: <http://atre.cz/zakony/page0074.htm>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADHD Attention Deficit Hyperactivity Disorder

aj. a jiné

apod. a podobně

atd. a tak dále

MŠ mateřská škola

např. například

popř. popřípadě

tj. to je

tzn. to znamená

tzv. takzvaný

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Věk učitelů	50
Graf 2: Vzdělání učitelů.....	50
Graf 3: Lokalita mateřské školy.....	52
Graf 4: Definice disciplíny	52
Graf 5: Rozdíly ve výchově	53
Graf 6: Konzultace disciplinárních pravidel	56
Graf 7: Požadavky na kázeň	57
Graf 8: Příčiny nekázně	57
Graf 9: Nejčastější kázeňské problémy	58
Graf 10: Řešení kázeňských problémů	59
Graf 11: Nejčastější oměna.....	60
Graf 12: Nejčastější kázeňské problémy	76

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Koncepce výchovy M. Montessoriové.....	20
Obrázek 2: Vývoj člověka podle R. Steiner	21
Obrázek 3: Pojmová mapa s kategoriemi	62
Obrázek 4: Kamarádkové pravidlo, Zlín.....	67
Obrázek 5: Srdíčkové pravidlo, Vsetín.....	68
Obrázek 6: Disciplinární pravidla č. 6, Zlín	68
Obrázek 7: „Pusinkové pravidlo“ 1.část, Uherské Hradiště	69
Obrázek 8: „Pusinkové pravidlo“ 2. část, Uherské Hradiště	70
Obrázek 9: Pravidlo zavřených pusinek, Zlín.....	70
Obrázek 10: Košťátkové pravidlo, Frýdek-Místek.....	71
Obrázek 11: Nožičkové pravidlo, Zlín	72
Obrázek 12: Talířkové pravidlo, Vsetín	73
Obrázek 13: "Environmetální pravidlo“, Frýdek-Místek	74

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Tabulka problémového chování v závislosti věku	23
Tabulka 2: Rodičovské styly a chování dítěte	33
Tabulka 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	51
Tabulka 4: Disciplinární pravidla	55
Tabulka 5: Konzultace disciplinárních pravidel	56
Tabulka 6: Charakteristika rodičů.....	61
Tabulka 7: Častější problémy s kázní	75

SEZNAM PŘÍLOH

P I	Dotazník
P II	Rozhovor č. 1
P III	Rozhovor č. 2
P IV	Rozhovor č. 3
P V	Rozhovor č. 4
P VI	Rozhovor č. 5
P VII	Rozhovor č. 6
P VIII	Rozhovor č. 7
P IX	Disciplinární pravidla č. 1
P X	Disciplinární pravidla č. 2
P XI	Disciplinární pravidla č. 3
P XII	Disciplinární pravidla č. 4
P XIII	Disciplinární pravidla č. 5
P XIV	Disciplinární pravidla č. 6
P XV	Disciplinární pravidla č. 7

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení učitelé, vážené učitelky,

ráda bych prostřednictvím tohoto dotazníku zjistila více informací o disciplíně dětí v mateřské škole, prostřednictvím vašich znalostí a zkušeností. Dotazník je zcela anonymní a všechny informace, které od Vás získám, jsou důvěrné a budou využity pouze pro účely mé diplomové práce. Předem vám děkuji za vaši spolupráci.

1. Kolik je vám let?
 - a) 18 – 20 let
 - b) 20 – 30 let
 - c) 30 – 40 let
 - d) 40 – 50 let
 - e) víc než 50 let

2. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - a) střední odborná škola
 - b) gymnázium
 - c) VOŠ
 - d) VŠ
 - e) jiné

3. Jak dlouho pracujete jako učitelka v mateřské škole?
 - a) do 3 let
 - b) 3 – 10 let
 - c) 10 – 20 let
 - d) 20 – 30 let
 - e) více než 30 let

4. Jaké složení dětí máte ve třídě?
 - a) homogenní – přibližně stejný věk
 - b) heterogenní – věkově smíšená třída

5. V jaké oblasti se nachází vaše mateřská škola?
 - a) vesnice
 - b) příměstská část města nebo město do 50 tisíc obyvatel
 - c) město s 50 až 150 tisíci obyvatel

- d) město nad 150 tisíc obyvatel
 - e) jinde
6. Co si představujete pod pojmem disciplína (kázeň) ve vztahu k dětem v předškolním věku?
- a) respektování autority dospělého
 - b) dodržování předem stanovených pravidel
 - c) slušné chování
 - d) jasně vymezené hranice
 - e) jiné ...
7. Myslíte si, že je nutné, aby byly vymezovány hranice u dítěte předškolního věku?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
8. Domníváte se, že požadavky, které uplatňujete v mateřské škole se podobají těm, které vyžadují po dětech rodiče?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
9. Jaký postup volíte, když se setkáte s příliš svobodomyšlnou nebo naopak příliš direktivní výchovou v rodině a rodiče vyžadují stejný přístup i mateřské škole?
- a) respektují jejich rozhodnutí
 - b) konzultuji s rodiči výchovné postupy a hledáme řešení
 - c) ovlivňuji pouze chování dítěte bez konzultace s rodiči
 - d) jiný postup...
10. Máte ve vaší mateřské škole nějakou formu disciplinárních pravidel?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
11. Pokud ano, uveďte příklad.

12. Konzultujete tvorbu těchto pravidel s jinými orgány?

- a) s rodinou
- b) s vedením mateřské školy
- c) nekonzultuji
- d) nemáme žádná pravidla
- e) s jinými

13. Změnily se podle vás požadavky na kázeň dítěte za posledních 15 let?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

14. Jaké jsou podle vás dnešní požadavky na kázeň?

- a) spíše liberální
- b) spíše direktivní
- c) spíše demokratické
- d) nedovedu odpovědět

15. Jaké jsou podle vás hlavní příčiny nekázně u dětí? (možnost vybrat více odpovědí)

- a) výchova
- b) genetika
- c) vliv společnosti
- d) vliv vrstevníků
- e) vliv školy
- f) strach
- g) potřeba být oblíbený u ostatních
- h) potřeba přitáhnout pozornost na sebe
- i) neschopnost komunikovat s okolím
- j) šikana
- k) problémy ve vztazích
- l) zdravotní problémy
- m) psychické problémy
- n) jiné

16. S problémem kázně se častěji setkáváte u chlapců nebo dívek?

- a) u chlapců
- b) u dívek
- c) u dívek i chlapců
- d) nevím

17. Vyberte nejčastější kázeňské problémy, se kterými se u dětí setkáváte (možnost vybrat více odpovědí):

- a) neposlušnost
- b) nedodržování pravidel
- c) lhaní
- d) rušení při řízených činnostech
- e) agresivita
- f) vulgarismy
- g) žalování
- h) sobeckost
- i) urážlivost
- j) drzost
- k) slovní napadání
- l) fyzické napadání
- m) ničení věcí
- n) provokování
- o) sexuální problémy
- p) jiné

18. Jakým způsobem nejčastěji řešíte kázeňské problémy (možnost vybrat více odpovědí):

- a) domluvou dítěti
- b) nutností omluvit se ublíženému
- c) vyřazením ze hry
- d) vysvětlením situace celému kolektivu
- e) fyzickým trestem
- f) nechat děti samy řešit své problémy
- g) jinak ...

19. Odměňujete děti za poslušnost?

- a) ano
- b) ne
- c) občas

20. Co se vám osvědčilo nejvíce při odměnách?

- a) osobní slovní pochvala

- b) kolektivní slovní pochvala
- c) sladkost
- d) tzv. „pomocník“ (dítě se stane pomocníkem učitele)
- e) dárek
- e) jiná odměna ...

Děkuji za vyplnění dotazníku.

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR Č. 1

Otázka: Co si představíte pod pojmem disciplína nebo kázeň ve vztahu k dětem předškolního věku?

Odpověď: No tak první, co se mi vybaví je asi poslušnost. Ona kázeň mi zní dost ... jak to říct ... ostře, přísně, ale když se nad tím zamyslím, tak to nejdevlastně vyjádřit jedním slovem. Poslušnost, to jsem říkala ..., ale taky mě napadá dodržování pravidel, slušné chování doma i někde venku, ve společnosti. U dětí to je podle mě hlavně, když dodržují nějaké pravidla a dané hranice od dospělého. Ale taky, když dokáží v nějaké situaci poslechnout a nemusí se jim to říkat několikrát. To je, když řeknu synovi „dost, nedělej to“ a on už to ani nezkouší. No ale znáte to, pokaždé se to nepovede, jak bych si to představovala.

Otázka: Takže se stává, že vás syn neposlechne napoprvé?

Odpověď: No jasně, že se to stává. Je to tak půl na půl v tom poslouchání. On moc dobře ví, že když už něco řeknu podruhé, tak to je opravdu naposledy a pak přijdou horší věci.

Otázka: Horší věci?

Odpověď: Ano, on musí vědět, že to neříkám jen tak. Není to tak, že by pokaždé dostal na zadek nebo pohlavek. Ale když se třeba dívá na pohádku a začne dělat blbosti, nedává pozor nebo křičí, tak mu řeknu, ať se dívá, když to chtěl. A když to nepomůže a nepřestane, tak jdu a vypnu mu to.

Otázka: Jaké další formy trestů volíte?

Odpověď: Nejčastěji zákaz, že si nesmí s něčím hrát nebo se dívat na televizi. Nebo za trest není před spaním pohádka. A taky nesmí sladkosti, když zlobí. Je toho asi dost. (smích) Občas si s ním vážně promluvím a nechám ho chvíli sedět samotného za stolem, než přijde na to, co udělal špatně. Když na to přijde, tak může sám přijít, říct mi to a navrhnout, co by se dalo zlepšit. Když je to horší, tak i dostane po ruce nebo na zadek.

Otázka: A jak u vás naopak vypadá odměňování?

Odpověď: No nedáváme odměny pravidelně. Víím, že někteří rodiče odměňují třeba za vyčištění zubů nebo za oblékání, ale u nás se nic takového nevede. Občas dostane něco sladkého, když pomáhá a ani mu nikdo nic neřekl. Ale nejvíc odměňujeme pochvalou.

Otázka: Využíváte podle vás tedy spíše liberální nebo autoritativní výchovu?

Odpověď: Pokud bych si musela jednu vybrat, tak asi víc autoritativní, ale ne úplně. To určitě ne, spíš od každého kousek. Nejsm generál, ale stojím si za tím, aby Martin věděl, kde jsou hranice, co si může dovolit a co už ne.

Otázka: Mohla byste popsat, jaké jsou požadavky ve vaší rodině na kázeň u syna.

Odpověď: No asi jak jsem řekla, chci, aby věděl, kde jsou hranice chování. Co může a co už je přes čáru. Dbám na to, aby uměl pozdravit, poprosil a uměl poděkovat. Taky po něm chci, aby si po sobě uklízel, když si s něčím hraje. Teď se ho snažím upozorňovat, aby neskákal do řeči, když se s někým bavím nebo třeba telefonuju. To se mu teď stává, prostě mluví a mluví a moc ho netrápí, že se já nebo jeho táta bavíme s někým jiným.

Otázka: Můžete popsat režim dne vašeho syna, zda má nějaké povinnosti během dne, atd.

Odpověď: Ve všední den ho budím do školky, pošlu ho vyčurat se a pak na snídani. Pak si jde vyčistit zuby, mezitím mu nachystám oblečení, které si pak obleče. Pak je školka, kde ho vyzvednu já nebo manžel a jdeme domů. Nemáme to daleko, takže do školky i z ní chodíme pěšky. No a doma si hraje, dívá se na pohádky nebo kreslí, občas trénujeme logopedii. Po večeri se většinou dívá na televizi, pak si převlékne pyžamo, vyčistí zuby a jde spát. Někdy čteme pohádku, někdy jde spát bez ní. O víkendu je to volnější, spíme déle, nikam nespěcháme, ale jinak se snažím využít toho, že nejsme během týdne tak moc spolu. Často chodíme na procházky, na nějaký výlet nebo k babičkám. Doma vlastně ani moc nejsme.

Otázka: A jaké povinnosti má Martin během dne, ať už přes týden nebo o víkendu?

Odpověď: Jo a ty povinnosti. Tak ty přes den mám spíš já než on, ale tak on si má čistit zuby, sám se převléká a taky doma pomáhá umývat nebo utírat nádobí nebo uklízet. Ale u něj je to spíše hra než povinnost. Ale jsem ráda, když ví, že i uklízení patří k životu.

Otázka: Rozhoduje někdy i sám Martin o svém rozvrhu dne? Mývá případně připomínky k tomu, jaký režim mu nastavujete vy?

Odpověď: No to víte, že rozhoduje. Přes týden většinou ne, to je málo času, ale o víkendu se často s manželem ptáme: „Tak co bys chtěl, Martínku, dneska dělat?“ A on se řekne, jestli půjdeme do zoo, na procházku, budeme se celý den dívat na pohádky nebo něco jiného. Nemůžu mu nechat řídit celý den, protože to by byl Kocourkov. (smích) Ale stává se, že náš víkendový program je z velké části v jeho režii. V týdnu to právě nejde a někdy se mu nechce cvičit logopedie nebo pomáhat, ale povinnosti si splnit musí. A pokud není vyloženě zralý na spaní nebo nemocný, tak se snažím, aby si pokaždé splnil, co má.

Otázka: Jaké máte názor na požadavky učitelek v oblasti kázně ve vaší mateřské škole?

Odpověď: Paní učitelky jsou úžasné, jsou mladé, ale velice schopné. Pořád vymýšlí nějaké aktivity, činnosti a různé hry. Malý pořad nosí domů nějaké výtvary, sděluje zážitky a o paní učitelkách mluví v jednom kuse. Děti je podle mě poslouchají a umí si u nich sjednat pořádek a klid, ale jsou podle mě trochu volnější. Občas jde Martínek ze školky dost rozjetý a musím ho krotit, takže si jen představuju, jak to asi vypadá, když je tam takových víc.

Otázka: Liší se tedy podle vás požadavky vás a učitelek na Martínka?

Odpověď: Lehce ano. Občas, když si pro něj jdu, tak je ve třídě takový hluk, že mě až bolí uši. Klidně by paní učitelka mohla na to děti upozorňovat. Asi to i dělá, ale mohla by být důslednější. Jinak jsme s oběma moc spokojení.

Otázka: Takže je spolupráce s paní učitelkami v mateřské škole dobrá?

Odpověď: My nemáme absolutně žádný problém v komunikaci, ať řešíme cokoli. Zatím naštěstí nebyl žádný velký problém, který bychom museli řešit, ale myslím, že i ten bysme vyřešili v pohodě.

Otázka: To znamená, že zatím jste nemusela řešit nějaký kázeňský problém Martínka?

Odpověď: Ne, zatím ne. Občas měl Martin modřinu nebo škrábanec a stěžoval si, kdo mu to udělal, ale pokud to není nic vážného, tak to proberu jen s ním a učitelky do toho vůbec netahám. Ono se to stane hned a občas je to omylem. Navíc děti takové maličkosti rychle zapomenou.

Otázka: Co si myslíte, že je nejčastější kázeňský problém, který Martin má?

Odpověď: Já myslím, že ani žádný kázeňský problém nemá. On není zlý, že by někomu ubližoval nebo se mu smál, ani nelže. Co se mi nelíbí, že si občas nechce hrát s holkama. Dvě kamarádky mají jen holky, a když se sejdeme jen my tři, tak si s nima nechce hrát. On je mezi nima jediný kluk, takže si myslím, že to je tím. No, ale neřeším to jako velký problém.

Otázka: Jak se podle vás změnili požadavky na kázeň z historie až do dneška?

Odpověď: No tak určitě se to změnilo hodně. Je to těžké to shrnout, protože toho v historii je spousta. Děti se za neposlušnost zabíjeli, nebo byly fyzicky trestané. Dalo by se říct, že ten trend fyzického týrání, aby děti poslouchaly, klesá. Myslím z historie do teď. Taky u nás byl několik desítek let komunismus a ti měli jasnou představu disciplíny. A po revoluci se to právě podle mě otočilo o 180° kvůli tomu, že to chtěli lidé dělat úplně jinak, než to bylo do té doby. Takže ta výchova je teď určitě volnější, ale zase by se to s tou volností nemělo přehánět. Podle mě všeho moc škodí.

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR Č. 2

Otázka: Co si představujete pod slovem disciplína nebo kázeň ve vztahu k dětem předškolního věku?

Odpověď: Trochu záludná otázka hned na začátek. (smích) Hmm, tak já si myslím, že oba dva pojmy se vztahují k otázce chování. Pokud se jedná o disciplínu, tak ta si myslím, že by měla trvat po celý život, takže i v mateřské škole. Už dítě předškolního věku by mělo mít nějakou disciplínu. Pod disciplínou si totiž představím nějaké dodržování pravidel, příkazů nebo později i předpisů. Ale pod pojmem kázeň ... to teda nevím. Tento pojem si vybavím spíše ve spojitosti se základní nebo střední školou. Je to podle mě nějaké dodržování třeba školního řádu a podobně. To mi k těm mrňatům do školky ještě moc nejde.

Otázka: Jak se podle vás měnily požadavky na kázeň v čase? Z historie až do dnešní doby?

Odpověď: Tak pokud nahlížím na kázeň jako na dodržování nějakých pravidel ve třídě nebo třeba dodržování toho školního řádu, tak si myslím, že se toho až tolik nezměnilo. Možná se změnilo pouze tresty za porušení kázně. Dávno tomu bylo tak, že děti dostávaly spíše tělesné tresty, teď se vše řeší buď písemně s rodičema anebo nějakou důtkou nebo napomenutím dítěte. Vím, že bych to asi jako matka dětí neměla říkat nahlas, ale myslím si, že je toho trochu škoda. Dítě občas potřebuje přes ten nos dostat, pak si to lépe zapamatuje. Ale celkově, co se týče těch požadavků, tak si myslím, že to jde od desítky k pěti. Dříve byl učitel někdo, byla to osobnost, autorita. Sotva, co přišel do třídy, takže děti si toho moc nedovolovaly. Ale teď je to podle mě úplně jinak, děti si toho dovolí mnohem víc a učitelé to často přehlídí. To člověk pořád slyší v televizi něco o šikaně a podobně.

No, prostě se ta doba zhoršila, ani nedokážu úplně určit, proč tomu tak je. Jednak je to podle mě tím, že žijeme v pokrokové době a jednak také tím, na kolik je učitel dobrým učitelem. Já to vidím sama, u spolužáků mé starší dcery, ta teda už chodí na základní školu. Ale její spolužáci, jsou to většinou dívky, což mě překvapuje..no, tak dělají přestupky nejen vůči učitelům, ale také vůči ostatním dětem. Jsou vulgární, dokážou kolikrát rozpoutat ve třídě rvačky, jsou drzí.

Otázka: A co si myslíte o disciplíně dětí v mateřské škole?

Odpověď: U mrňat, tak tam je to trochu jiné. Tam u dcery ještě vůbec neřešíme co na té základní škole už jo. Ale všeobecně asi platí, co jsem říkala teď. Ta doba se všeobecně zhoršila a nejvíc se to podepisuje na dětech. No, je to škoda, protože pak se prostě řekne, že je to nevychovanec a je to vyřešené.

Otázka: Co by se s touto situací dalo dělat?

Odpověď: Co by se dalo dělat? To je těžko, ty děti za to kolikrát ani nemohou. Takže by se v první řadě mělo možná začít u jejich rodičů. Jsou to často rodiny buď rozvedené, že dítě žije jen s matkou samoživitelkou anebo jsou to naopak rodiny, kde je dítě jedináčkem. Myslím si ale, že by pomohlo, kdyby rodiče trávili s dětmi více volného času a více se jim věnovali. Neodkládali děti do různých zájmových kroužků anebo k babičce a dědovi. Taky je důležité, aby byli rodiče pro děti tím správným vzorem no.

Otázka: Využíváte spíše prvky liberální nebo direktivní výchovy?

Odpověď: Asi se teď zeptám úplně hloupě, ale direktivní výchova znamená co? Je to ve smyslu, že jsou nastavena pravidla a převažuje přísnost?

Otázka: Jde spíše o přísnost. V direktivní nebo autoritativní výchově má rodič dominantní postavení a moc se tu neberou ohledy na názory dítěte.

Odpověď: Aha, tak to ne. Jsem liberál, ale odsad' pocad'. (smích) Takže moje holky mají jasně nastavené mantinely, vědí, co si ke mně nebo manželovi mohou dovolit. To víte, občas zkouší, ale to je spíš vyčůranost. (smích) Liberální jsem v tom smyslu, že se s holkama dokážu rozumně domluvit a nekladu na ně přehnané nároky, co se třeba týče sportů a podobně. Pokud jim něco nejde, tak ať to prostě dělají klidně špatně, ale ať to zkouší a hlavně kladu důraz na to, aby si k určité činnosti nevybudovaly odpor.

Otázka: Popište mi prosím, jaké jsou u vás požadavky na kázeň u holek.

Odpověď: Tak k té starší máme samozřejmě jiné požadavky, než k té mladší. Ta starší už má například na lednici vypsáné denní činnosti, které má za úkol splnit. Nejsou to žádné

otrocké práce, nebojte. (smích) Má třeba za úkol zalít kytky, vyvenčit psa nebo vynést koš. Pokud něco z toho neudělá, tak to většinou dohodneme jen tak, že to udělá na druhý den. Žádné zarachy nebo tresty, pokud to ovšem druhý den opravdu splní. U té menší jde asi jen o to, aby nás dokázala poslouchat a respektovat. To znamená, že ví, jak se k nám doma nebo jinde ve společnosti chovat. Takové to, že má mít úctu ke starším, nelhat, nepodvádět, být ohleduplná, hodná a tak. S věkem se samozřejmě ty požadavky stupňují. Je podle mě dobré, že to vidí u ségry, že má nějaké denní úkoly a musí je prostě splnit. To ji s nástupem na základku čeká taky, netvrdím však, že hned v první třídě.

Otázka: Jaký je váš názor na požadavky učitelek v oblasti kázně ve vaší mateřské škole?

Odpověď: Máme ve školce jednak mladou paní učitelku a jednak paní učitelku, která je již v důchodovém věku. Co tak ale pozoruji já zvenčí, tak si myslím, že si paní učitelky vzájemně notují a v oblasti kázně se shodují.

Otázka: Liší se nebo shodují s vašimi požadavky?

Odpověď: Převážně se shodují, protože děti podle mě mají také jasně vymezené pravidla, přitom mají ale s oběma učitelkami kamarádský vztah, takže ideální kombinace.

Otázka: Jak tedy probíhá vaše spolupráce s učitelkami v souvislosti s disciplínou vaší dcery?

Odpověď: To asi nemůžu odpovědět, protože s tou starší nikdy ve školce problém nebyl a s mladší zatím taky ne. Ale počkat, to musím někde zařukat. (smích)

Otázka: A mohla byste mi říct, jaké jsou nejčastější kázeňské problémy, se kterými se u vašich dětí setkáváte.

Odpověď: No, ale teď jsem si vlastně vzpomněla, že před prázdninami loňského roku měla Sandra.. ta mladší dcera konflikt s jednou dívkou ze třídy. Bylo to kvůli nějaké panence ve školce, hádaly se o to, jak jí oblečou a nemohly se samozřejmě shodnout. Moje dcera to vyřešila tím, že šaty schovala pod gauč, který mají umístěný v herně. Tím pádem se dívce zhroutil svět, začala plakat a šla si na naši Sandru stěžovat. Ale to je tak asi vše, co mě

opravdu napadne. Ta starší chtěla být zase vždy středem pozornosti, ta měla ale ráznou paní učitelku, která jí moc prostoru nedala. Teď to vypadá, jako bych vám kecala, co? (smích) Ale opravdu to tak je.

Otázka: Jak tyto problémy řešíte doma?

Odpověď: Pokud něco nastane, tak vždy jen slovně. Nejsme s manželem zastánci trestů ve výchově a podobně. Samozřejmě, pokud se nejedná o nějaký vážný problém. Vždy si myslím, že stačí dítě slovně napomenout.

Otázka: Jaké formy trestů tedy využíváte?

Odpověď: No, když je jedna z holek doma opakovaně drzá, to se teď stává občas u té starší, tak to jí jedna přistane ani neví jak. Je to ale vždy po napomenutí. Většinou se to ale snažíme řešit opravdu jen slovně, důrazně, ale slovně.

Otázka: Můžete popsat režim dne vašeho dítěte?

Odpověď: U Sandry je to asi tak, že ráno vstaneme, proběhne tam nějaká hygiena, poté snídáme a odcházíme do školky. Vzhledem k tomu, že Sandry babička ještě pracuje a nemá pro ni kdo odpoledne přijít, tak ve školce spává. Nikdy ji tam ale nenecháváme déle jak do tří hodin. Poté jdeme domů pešky, i když často kňourá, že chce jet trolejbusem, máme to ale jen dvě zastávky. Po tom, co přijdeme domů, jí nechávám chvíli volný prostor pro hry. Poté chodíme většinou ven se psem, takže tohle je její první úkol, pro ni velmi těžký a důležitý. Dát naši fence obojek, vodítko a nachystat igelitový sáček. Je super vidět, jak si na to to malé dítě navyklo a už to chápe jako automatiku. Takže asi jen takové ty drobné povinnosti během dne. O víkendu mi třeba pomáhá vařit nebo zalévat kytky.

Otázka: Rozhodují někdy i dcery o svém rozvrhu dne? Mývají případně připomínky k tomu, jaký režim jim nastavujete vy?

Odpověď: Tak to víte, že ano. Proč musím vstávat do školy a Sandra dnes nemusí. To doma slyším často. Jinak jsou ale holky zvyklé přijímat věci tak, jak je s manželem nastá-

víme my. Jsou to spíš často takové jednovětné připomínky. Během chvíle už ale o nechuti ani neví.

Otázka: Jak a při jakých příležitostech nejčastěji holky odměňujete?

Odpověď: U mladší ve školce jsou to třeba pochvaly od paní učitelky. Mají to zavedené jako na základní škole, jen ve formě smajlíků, pokud bylo dítě přes den hodné, dostane usměvavého a naopak. Tak za tohle Sandru většinou chválíme. Snažíme se s manželem vynechávat odměny formou sladkostí. Ale tak to víte, že občas jim nějaké kokino dáme, hlavně teda prarodiče. U Petry je to pak za známky ve škole nebo za úspěch v kroužku. Většinou je ale obě opravdu jen chválíme, pohladíme. To je kolikrát podle mě více efektivní, než forma něco za něco.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR Č. 3

Otázka: Co si představujete pod pojmem disciplína nebo kázeň ve vztahu k dětem předškolního věku?

Odpověď: To, že je ve školce učitelky něco naučí. Zdravit, chovat se a tak.. A taky poslouchat dospělého, když jim něco řekne. Nemusí zrovna stát v pozoru, tak kázeň úplně nemyslím. Ale děti by měly umět poslechnout, když se jim něco řekne dospělý. Ale něco musí umět už z domu, aby měla ta učitelka vůbec s čím pracovat, to je jasné.

Otázka: Jak se podle vás měnily požadavky na kázeň v čase, z historie až do dnešní doby?

Odpověď: Asi dost. Upjatou a přísnou výchovu minulých let nahradila volnější. Někdy až moc volná. Některé děti si dělají, co chtějí. Neumí se chovat doma ani venku. Pořád je vidět nějaký rozmazlenec, jak si dovoluje na maminku a je úplně vidět, jak je ona v jeho moci a nic s tím nedělá.

Otázka: Takto tedy vnímáte dnešní kázeň dětí všeobecně?

Odpověď: Ano, tak nějak. Některé děti si dělají, co chtějí, ale rozhodně ne ty moje a neznají hranice. Když si s nimi neporadí rodiče, jak si s nimi má asi poradit cizí člověk, třeba právě ta učitelka ve školce.

Otázka: Co by se s touto situací dalo dělat, pokud se vám nelíbí?

Odpověď: S tím se asi nic moc dělat nedá. Vše je o výchově v rodině, o respektu. A taky o tom, aby si rodiče uvědomili, kdo koho vychovává, jestli oni děti nebo děti je. Někdy to totiž vypadá, že hranice určují spíš děti svým rodičům. Joo a taky by víc měli rodiče mluvit s učitelkami ve školce a pak i škole.

Otázka: Proč by spolu měli více mluvit?

Odpověď: Protože když budou víc v kontaktu, tak se pak lépe domluví. Jak můžete řešit něco s někým, koho jste párkrát pozdravila mezi dveřma? Rodiče často hází špinu na uči-

telku a ani neví, jak to v té školce probíhá a co se tam doopravdy děje. Ale sami si neuvědomí... nebo spíš nechtějí ani přiznat, že mají doma rozmazlence, který si vymýšlí a věří mu bez ohledu na fakta Nebo bez ohledu na to, aby si o tom promluvili právě s tou učitelkou. Takže bych právě radila komunikovat víc s těmi učitelkami a potom jde všechno snadněji vyřešit, ne?

Otázka: A jaký je váš názor na to, co požadují učitelky v oblasti kázně ve vaší mateřské škole?

Odpověď: Nemají to vůbec jednoduché, protože v každé rodině je tomu jinak A když jedno dítě neposlechne, ostatní mají poslechnout? Některé učitelky, hlavně ty mladší jsou příliš liberální.

Otázka: Jak u vás probíhá spolupráce s učitelkami v mateřské škole v souvislosti s disciplínou vašich dětí?

Odpověď: Když je nějaký problém, vyřikáme si to mezi sebou. Jsou pravidla, která se dodržují a i učitelky je musí po dětech vyžadovat. Například poprosit, poděkovat, pozdravit,ale taky omluvit se. V tomto nemám žádné výtky vůči paním učitelkám. I když jsem musela jednou řešit, jak nějaká holka hodila po té mé hračku, zrovna když jsem si pro ni šla do školky. Nechtěla ji uklidit ani se omluvit. Bylo jasně vidět, že si ta druhá dělá, co chce. Ale paní učitelka to vyřešila dobře, když se nechtěla omluvit, tak ji posadila na židli a měla přijít, až si promyslí, co udělala špatně. To je dost dobrý přístup ... vhodný.

Otázka: Liší se nebo shodují s vašimi požadavky?

Odpověď: Spíš se shodují. Základy asi ano, určitě. Jen je třeba důslednost a trpělivost.

Otázka: Využíváte ve vaší rodině spíše prvky liberální nebo direktivní výchovy?

Odpověď: Spíš to míším, ale děti musí poslechnout a respektovat dospělého. Liberální nejsem určitě, to spíš manžel. (smích) Ale to druhé, direktivní? Tak to taky úplně ne, ale přísná být umím, když je potřeba.

Otázka: Popište, jaké jsou u vás požadavky na kázeň u vašich dětí.

Odpověď: Poprosit, poděkovat, uklidit si hračky, zasunout židli, poskládat pyžamko a oblečení, splnit to, co s manželem řekneme. Někdy je to ale těžké a musí se to říkat i víc-krát a to nemám ráda.

Otázka: Popište, jaké jsou nejčastější kázeňské problémy, se kterými se u vašich dětí setkáváte.

Odpověď: Někdy se zaseknou, oba dva. Tvrdohlavost a odmítání a nesvedu s nimi nic. Ale trvá to jen chvíli, pak splní naše požadavky, protože ví, že to nemá cenu odporovat.

Otázka: Jak tyto problémy řešíte doma?

Odpověď: Většinou domluvou, trpělivostí a samozřejmě i nějakým postihem. Například dneska bez pohádky, bez televize nebo tak.

Otázka: Jaké formy trestů používáte?

Odpověď: Pokud máte na mysli, jestli dítě plácnu, tak ano. A zabírá to. Nesmí to být ale často a je to až ta druhá verze trestu. Nejdřív se snažím domluvit jim, až pokud to nezabere, tak přijde nějaké to plácnutí.

Otázka: Můžete popsat režim dne vašich dětí, zda mají nějaké povinnosti během dne, atd.

Odpověď: Poskládat si oblečení, uklidit hračky a prostě takové ty základní věci. Třeba papučky, aby nebyly poházené a vše ukládat na své místo. Taky, když se s nějakou hrou skončí, tak je třeba ji uklidit, než si vytáhnou něco dalšího.

Otázka: Rozhodují i děti o svém rozvrhu dne? Mývají případně připomínky k tomu, jaký režim mu nastavujete vy s manželem?

Odpověď: Samozřejmě, že děti navrhují, co by chtěly dělat. Moc to nejde, když je škola a školka a my jsme v práci. Převážně odpoledne nebo o víkendu. Řeknou, že chtějí jít ven, k babičce, do kina nebo na kolo, na pískoviště.... Většinou jim vyhovíme, ale je to něco za

něco. Když třeba nemají právě uklizené hračky nebo zlobí, tak se nikam nejde. A bez diskuze!! Ale oni už moc dobře ví, že když si uklízí a poslouchají, tak se dělá všechno, co chtějí.

Otázka: Jak a při jakých příležitostech nejčastěji odměňujete?

Odpověď: Nejčastěji chválíme za pořádek, úklid, když se spolu o něco podělí a chovají se k sobě nebo k nám hezky. ... Nebo i k ostatním lidem. Někdy se dá nějaká ta sladkost nebo i výlet.

PŘÍLOHA P V: ROZHOVOR Č. 4

Otázka: Co si představujete pod pojmem disciplína nebo kázeň ve vztahu k dětem předškolního věku?

Odpověď: První, co mě napadne, je nejspíše snaha vštípit dětem základní pravidla slušného chování s ohledem na jejich věk samozřejmě.

Otázka: A co podle vás spadá do slušného chování?

Odpověď: Poprosit, poděkovat, pozdravit. Také se omluvit, ale to se malé děti teprve učí.

Otázka: Jak se podle vás měnily požadavky na kázeň v čase, z historie až do dnešní doby?

Odpověď: V současnosti je dítě vnímáno spíš jako partner. Alespoň do jisté míry, ne ve všech ohledech se k němu tak přistupuje. Dříve to byl pouze vztah podřízený – nadřízený, obzvláště do devadesátých let.

Otázka: Popište, jak vnímáte dnešní kázeň dětí všeobecně?

Odpověď: Děti mají mnohdy problém s autoritou, nerespektují hranice ve vztahu dospělý – dítě, nejsou tak vedeny ani doma. A tím vznikají problémy i ve škole, protože se po nich požaduje něco, na co nejsou zvyklé z domu.

Otázka: Co by se s touto situací dalo dělat, pokud byste ji chtěla změnit?

Odpověď: Učitelka by měla vhodnou formou dětem vštěpovat, co je morální, jaké chování je ve vztahu k dospělému vhodné a jaké ne. Ale vyžaduje to také zároveň podporu ze strany rodiny. Jinak to nemá šanci fungovat.

Otázka: Využíváte spíše prvky liberální nebo direktivní výchovy?

Odpověď: Kombinace obojího.

Otázka: Popište mi prosím, jaké jsou požadavky u vás na kázeň u dětí.

Odpověď: Snažím se respektovat obě dcery jako partnery, přihlídnout k jejich povaze, k jejich přáním ale pokud vidím, že překračují hranice, tak situaci řeším.

Otázka: Popište, jaké jsou nejčastější kázeňské problémy, se kterými se u vašich dětí setkáváte.

Odpověď: Přiznám se, že mě žádný vážný kázeňský problém nenapadá. Samozřejmě se občas odmlouvají nebo neposlouchají, ale to je normální a neposuzuju to jako něco vážného.

Otázka: Jak takové odmlouvání nebo neposlouchání řešíte doma?

Odpověď: Doma se většinou domluvíme nebo přichází zákaz oblíbené činnosti.

Otázka: Jaké jiné formy trestů používáte?

Odpověď: Jak už jsem řekla, domluva nebo zákaz, v krajním případě dostanou na zadek. Ale to není moc často, spíše výjimečně.

Otázka: Jaký máte názor na požadavky učitelek v oblasti kázně ve vaší mateřské škole?

Odpověď: V konkrétní třídě letošní rok se mi nelíbí až příliš direktivní přístup ze strany učitelky. Například je úplně nesmyslný zákaz použití WC v průběhu oběda nebo během spaní a další, na které si zrovna teď nevzpomenu. Ale zrovna tyto příklady se mi moc nelíbí.

Otázka: Odlišují se tedy zásadně od vašich požadavků?

Odpověď: V takových případech se mé požadavky určitě liší. Všeobecně si myslím, že jsou učitelky v této třídě až moc přísné.

Otázka: Jak probíhá spolupráce s těmito učitelkami v souvislosti s disciplínou?

Odpověď: Pokud se mi nelíbí postup učitelky, při nejbližší příležitosti jej řeším. Ze zkušenosti vím, že je nejlepší řešit věci hned a na rovinu.

Otázka: Můžete popsat režim dne vaší mladší dcery, a zda má nějaké povinnosti během dne.

Odpověď: Běžný režim, má povinnosti přiměřeně k věku 5 let. Uklidit si hračky, poskládat si prádlo, případně mi pomáhat v domácnosti, něco podat.

Otázka: Rozhoduje někdy i ona sama o svém rozvrhu dne? Má někdy připomínky k tomu, jaký režim jí nastavujete?

Odpověď: Pokud chce jít například plavat nebo touží po nějaké aktivitě, snažím se režim přizpůsobit jejím požadavkům. Pokud to není možné v ten den, tak se snažím tu aktivitu zrealizovat alespoň při nejbližší možné příležitosti.

Otázka: Jak a při jakých příležitostech nejčastěji odměňujete?

Odpověď: Jako odměna zatím výborně funguje pochvala, a v tomto věku je ideální. Ale také funguje drobná sladkost třeba po sněženém obědě.

PŘÍLOHA P VI: ROZHOVOR Č. 5

Otázka: Co si představíte pod pojmem kázeňnebolidisciplína ve vztahu k dětempředškolního věku?

Odpověď: Pod tímto pojmem si představuju dítě, které dokáže uznávat jakoukoliv autoritu: rodiče, učitele, či jiného dospělého. Přitom se ale nebojí říct svůj názor.

Otázka: Jak se podle vás měnily požadavky na kázeň v čase?

Odpověď: Myslím si, že s postupem času, z generace na generaci, se kázeň uvolňuje. Dřív děti dokonce rodičům vykali. Dnes jsou rodiče spíše s dětmi v rovině kamarádství a často děti rodičů, kteří nejsou ve výchově důslední, neuznávají vůbec jejich ani jiné autority. A také pak nabourávají i kolektivy dětí.

Otázka: Mohla byste mi více popsat, jak vnímáte dnešní kázeň dětí všeobecně?

Odpověď: Jak jsem už řekla teď, tak kázeň se uvolňuje. V dobách totality se každý prohřešek v chování tvrdě trestal. Dnes, v době demokracie, celkově dochází i k uvolnění morálky. Možná je to tím, že rodiče jsou více zaneprázdněni ve srovnání s našimi rodiči. Naši rodiče ale zase prali plíny, dnes jsou papírové. Je také plno technických vymožeností, které současným rodičům k získání toho volného času pomáhají. Ale stejně se svým dětem tolik nevěnují. Takže vlastně ani nevím, proč to tak je. Dřív v televizi pro děti moc pořadů nebylo, dnes, když se pustí, vždy se najde nějaký kanál s pohádkou. Děti se od malička k televizi odkládají a jak by pak mohly vnímat nějakou autoritu, když na to nejsou téměř zvyklé.

Otázka: Pokud se Vám tato situace nelíbí, tak co by se s ní dalo dělat?

Odpověď: V každém případě by dnes rodiče měli ubrat trochu ze svého pohodlí a dětem se více věnovat. Kreslit s nimi, malovat, něco vyrábět, sportovat, chodit na výlety, poznávat přírodu. Zapojovat je do chodu domácnosti, dávat jim úkoly. Důsledně vždy trvat na splnění příkazů. To si myslím, že je naprosto nejdůležitější. Jakmile dítě pozná, že nemusí zadaný úkol splnit, protože se na něj zapomene, popřípadě druhý rodič mu dovolí to, co

první rodič zakázal... to je cesta do pekla. Děti takových rodičů jsou neukáznění, prosazují se, neuznávají autority.

Otázka: Využíváte spíše prvky liberální nebo direktivní výchovy?

Odpověď: Asi kombinaci. Jsou věci nedůležité a naopak důležité a přes ty nejede vlak. Taky záleží na věku dítěte. Já jsem u svých dětí z liberální výchovy postupně přecházela do direktivní a s jejich rostoucím věkem zase přecházela do liberální. Tak to bylo u obou a teď to stejně aplikuju i na tom třetím.

Otázka: Popište, jaké jsou požadavky ve vaší rodině na kázeň u dětí.

Odpověď: V naší rodině jsou požadavky na kázeň na dost vysoké laťce. Děti byly od malička vychovávány k úctě ke starým lidem, k životu, k pokoře. Musely se naučit umět ustoupit, ale i stát za svým názorem. Umět rozlišit, kdy by šly přes čáru a včas se zastavit.

Otázka: Jaký máte názor na požadavky učitelek v oblasti kázně ve vaší mateřské škole?

Odpověď: Vzhledem k tomu, že jsem dítě učitelky, tak vím, jak je to těžké. Jak jsou některé děti k učitelům drzé, protože si uvědomují své rodiče za zády. Byla jsem svědkem toho, kdy dítě ve školce řeklo své učitelce, že nebude cvičit a že mamka mu to zařídí u paní ředitelky. V naší školce se kázeň drží na dobré úrovni. Myslím si, že přílišná demokracie škodí. Vůči učiteli by měl být respekt, ale ne strach.

Otázka: Takže se požadavky v mateřské škole a u vás doma spíše shodují?

Odpověď: Myslím, že se shodují.

Otázka: Jak probíhá spolupráce s učitelkami v mateřské škole v souvislosti s disciplínou vašeho dítěte?

Odpověď: Mé dítě s disciplínou nemá problém. Autoritu uznává, takže nijak nevybočuje a učitelky s ním taky nemají problém.

Otázka: Takže jste zatím nemusela řešit žádný kázeňský problém u vašich dětí?

Odpověď: Nemusela jsem naštěstí řešit nic. Asi jsem divná matka, ale nemám s nimi žádné problémy. Máme od malička nastavená pravidla, ta jsou dodržována a problém není. Doma samozřejmě občas dojde k sourozenecké hádce nebo bitvě. Pokud ji od začátku sleduji, řeším to domluvnou původci, pokud ne, tak se snažím vše vyšetřit.

Otázka: Jaké jiné formy trestů, kromě domluvy, doma využíváte?

Odpověď: Nejběžnější je domluva, jinak zákaz oblíbené činnosti, televize, sportu. Plácnutí na zadek nebo po ruce taky občas využíváme, ale ne moc často.

Otázka: Můžete popsat režim dne vašeho dítěte? Má nějaké povinnosti během dne?

Odpověď: Musí si uklízet v pokojíčku, pomáhá mi umývat nádobí, vařit. Myslím si, že to je pro malé dítě adekvátní.

Otázka: Rozhoduje někdy i samo vaše dítě o svém rozvrhu dne? Mývá případně připomínky k tomu, jaký režim mu nastavujete vy?

Odpověď: Někdy se mu své rozházené hračky nechce uklízet a tak trochu zkouší, že by jako třeba dnes neuklízela a tak. Beru to tvrdě a bez kompromisu, každý musíme plnit své povinnosti. Když věděl, že se mu nebude chtít uklízet, neměl hračky rozházet po celém pokoji, ne-li bytě.

Otázka: Jak a při jakých příležitostech nejčastěji odměňujete?

Odpověď: Když vyvine nějakou vlastní iniciativu, chce mi udělat radost, tak v uvozovkách vyleští v chodbě zrcadlo nebo konferenční stůl v pracovně. Nejradši bych ho uškrtila, protože mám práci navíc, ale dostane pochvalu a odměnu, většinou sladkou.

PŘÍLOHA P VII: ROZHOVOR Č. 6

Otázka: Co si představíte pod pojmem disciplína nebo kázeň ve vztahu k dětempředškolního věku?

Odpověď: No já si tyto pojmy spojuji asi s výchovou. Když je dítě vychované a má stanovené určité hranice tak se to podle mého názoru projevuje tím, že je disciplinované. Nemyslím tím, že bych po svých dětech a manželovi (smích) vyžadovala disciplínu v takovém slova smyslu, že bych doma chtěla mít svoji vlastní malou armádu, která mě poslechne na slovo. Ale prostě chci, aby byly holky vychované, chovaly se slušně a aby mě poslouchaly. Jsou případy, kdy je možné o věcech diskutovat, ale stále jsem to já, kdo má zodpovědnost, mimo jiné také za to, jak se moje holky chovají. No a taky ať chci nebo ne, měla bych pro holky být jakousi autoritou. Takže pro mě disciplína nebo kázeň u dětí znamená vychované dítě.

Otázka: Jak se podle vás měnily požadavky na kázeň v čase, z historie až do dnešní doby?

Odpověď: Jako, když si tak nějak vybavím aktuální náladu ve společnosti a tak nějak v té starší generaci, stále slýchám ze strany mých rodičů a prarodičů jak jsou teď všichni a všechno zkažené. Jak říkají, že oni by si určité věci vůči svým rodičům dovolit nemohli a tak podobně. Sice to za dob mých rodičů a prarodičů byl komunistický režim, ale i tak se dá asi říci že, že dříve byly nároky na kázeň asi vyšší. A také v dnešní době, když vidím, že někteří rodiče propagují takovou tu moderní výchovu – ne výchovu. To říkají, že dítě je osobnost a má právo se svobodně vyjádřit. Tak si já osobně klepu na čelo a sama si říkám, kam ten svět spěje.... Takže asi dřív prostě byly ty nároky na kázeň dětí větší, děti museli od mala doma pomáhat se vším a myslím, že nikoho z nich ani nenapadlo se ozvat. Po mě rodiče také vyžadovali kázeň na určité úrovni a podobně to tak mám i já se svými dětmi.

Otázka: Jak tedy dnes vnímáte disciplínu u dětí všeobecně?

Odpověď: Asi tím jak se změnila doba, tak se změnily i nároky na kázeň dětí ze strany rodičů. S příchodem demokracie do života společnosti se demokracie nebo se dá říct až liberalismus dostal i do vztahu rodič – dítě. Hodně rodičů začalo propagovat takovou tu

volnou výchovu. Všude slyšíme názory, že dítě je osobnost a tak podobně. Já s tímto názorem moc nesouhlasím. Neříkám, že jsem pro nějakou tvrdou výchovu, kdy rodiče nezajímají názory ani pocity dítěte, ale volná výchova se mi taky nelíbí. Myslím si, že dítě prostě musí mít své mantinely, aby bylo vychované. Samozřejmě, že každý vychovává své děti podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. A myslím, že ti rodiče to určitě nemyslí špatně, ale asi by to chtělo do jisté míry možná i větší osvětu společnosti.

Otázka: U vašich dětí využíváte spíše prvky liberální nebo direktivní výchovy?

Odpověď: No řekla bych, že je tak nějak kombinuji. (smích.) Samozřejmě, že chci, aby se moje děti mohly svobodně rozhodovat a je potřeba jim dát prostor i proto, aby se mohly svobodně vyjádřit a diskutovat. Na určitých věcech se můžeme dohodnout a vymyslet nějaký kompromis. Ale jsou i chvíle, kdy prostě vyžadují, aby mě poslechly, a máme stanovené nějaké hranice, ze kterých prostě nejsem ochotná ustoupit. Pokud je poruší, tak jsou nějakým způsobem potrestány. Děti ví, co mohou a co ne. Pokud se objeví nějaká nová situace, nebo se zachovají nějakým způsobem, který se mi nelíbí, vždy je na to upozorním a snažím se jim i třeba vysvětlit proč se to nedělá. Pokud se to stane znovu, nebo když na mé upozornění nereagují tak je potrestám. Možná není úplně dobré, že to funguje na principu jakoby výhrůžek, ale pokud děti nejsou nějakým způsobem potrestány, tak pravidla porušují opakovaně. A přece i v reálném světě to funguje tak, že pokud se někdo proviní proti zákonu, následuje trest.

Otázka: Jaké formy trestů používáte?

Odpověď: Asi většinou zákazy nějakých oblíbených činností, třeba pohádky v televizi, nebo čtené pohádky. Někdy třeba, že nejdeme na nějakou akci, která byla plánovaná. Ale většinou je předem upozorním „pokud něco, tak se stane tohle“.

Otázka: Jaký máte názor na požadavky učitelek v oblasti kázně ve vaší mateřské škole?

Odpověď: Co vím, tak snad všude mají paní učitelky stanovené pro děti takové pravidla soužití ve třídě, mají je vystavené i v obrázkové podobě, aby byly pro děti srozumitelné. A myslím si, že tam mají zpracované takové ty klasické ... základní pravidla, se kterými naprosto souhlasím. Také naše paní učitelka si během prvních týdnů ve školce vytvářela

s dětmi určité pravidla a stanovovala si určité mantinely a to je naprosto v pořádku. Paní učitelka je pro děti autorita a musí zde také tak i vystupovat a kázeň od dětí vyžadovat.

Otázka: Liší se od vašich požadavků na kázeň nebo se spíše shodují?

Odpověď: Já s požadavky paní učitelky naprosto souhlasím, takže se shodují.

Otázka: Jak probíhá spolupráce s učitelkami v mateřské škole v souvislosti s disciplínou vašeho dítěte?

Odpověď: Paní učitelka nás rodiče na začátku roku seznámila s pravidly třídy a zajímal ji také náš názor, což velmi oceňuji. Pokud se v mateřské škole něco děje například i kázeňské problémy dětí, tak nás paní učitelka o všem informuje. Například nám i řekne, když holky potrestala nebo tak. A v drtivé většině případů s ní souhlasím. Takže máme asi i podobný názor na výchovu.

Otázka: Mohla byste pospat nějakou situaci, ve které jste musela řešit nějaký kázeňský problém holek, pokud taková situace je.

Odpověď: No asi to znají všichni rodiče, záchvaty vzteku při nakupování. Ten moment kdy je vám neskonale trapně a dítě se válí v záchvatu po zemi. Nebo třeba, když moje mladší dcera, která je taková akční a chvíli nepostojí, rozbila v obchodě nějakou zavařeninu samozřejmě po té, co jsem ji asi dvacetkrát upozornila, aby byla opatrná a neběhala. Asi klasicky pak jako to u dětí bývá, tak doma často řešíme nějaké odmlouvání a smlouvání. Někdy děti prostě neposlechnou to, co jsem třeba zakázala. Měli jsme také období, kdy jedna dcera odmítala zdravít.

Otázka: Jak tyto problémy řešíte doma?

Odpověď: Tak většinou děti nějak potrestám, aby si to pamatovaly, a hlavně aby věděly, že to myslím vážně. A neustále všechno opakuju jako kolovrátek a doufám, že si třeba něco z toho zapamatují i tímhle způsobem.

Otázka:Můžete popsat režim dne vašich holek? Mají nějaké povinnosti během dne?

Odpověď: Tak klasicky ráno vstáváme, následuje hygiena a snídaně a příprava do školky a školy, kam následně odcházíme. Děti vodím většinou před půl osmou. Ve školce mají děti klasický režim dne. Mladší ze školky vyzvedávám já kolem čtvrté a jdeme domů. Starší je ve družině nebo v kroužku a ve vyzvedávání se s manželem střídáme. Odpoledne většinou jdeme na procházku se psem, zahrajeme si třeba nějakou společenskou hru a následuje večeře. Během přípravy večeře se děti většinou dívají na pohádky, večerníček a tak. Po večeři následuje koupání a kolem osmé hodiny děti ukládám. Před spaním holkám vždy čtu já nebo manžel pohádku, v tom se také střídáme. O víkendech se většinou snažíme trávit čas spolu, v sobotu většinou uklízíme nebo děláme nějaké domácí práce doma nebo na zahrádce. S těmi nám holky pomáhají. A v neděli většinou jezdíme na výlety nebo tak. Nebo holky chodí k babičkám. Co se týká toho, jaké mají holky povinnosti, tak musí se samy oblékat, uklízet si svoje hračky a věci po sobě. Ta starší musí napsat úkoly. Pomáhají například i s přípravou jídla nebo domácími pracemi, nebo když si něco vylejou, tak si to po sobě utrou.

Otázka:Rozhodují někdy i holky o svém rozvrhu dne? Mývají připomínky k tomu, jaký režim nastavujete vy?

Odpověď: Ano holky se podílejí na spolurozhodování zejména o víkendech, když například řešíme, kam pojedeme na výlet. Ptáme se jich obou na návrhy, případně pokud je více možností, bavíme se o tom všichni. Připomínky většinou mívají přes týden: proč musím do školyyy, mně se nechceee... (smích) Všeobecně chci, aby se mohly a uměly rozhodovat svobodně, proto jim tuto možnost dávám. Rozhodují se i například co si oblečou, jaké hračky si vezmou k babičce, jakou hru budeme hrát. Někdy se rozhodnou jestli chtějí nejdřív povečeřet nebo si zahrát hru.

Otázka:Jak a při jakých příležitostech nejčastěji odměňujete?

Odpověď: Snažím se je odměňovat často, když se jim něco podaří, nebo když zvládnou něco obtížného. Když splní něco, co vím, že jim bylo proti srsti. No a formu odměn střídám, někdy sladkosti někdy i materiální odměna, ale někdy třeba tak, že jim věnuju svůj čas a zahraju si s nimi nějakou hru, přečtu jim nějakou pohádku nebo spolu něco podnikneme.

PŘÍLOHA P VIII: ROZHOVOR Č. 7

Otázka: Co si představujete pod pojmem disciplína nebo kázeň ve vztahu k dětempředškolního věku?

Odpověď: Každé dítě má mít milující rodiče, ale zároveň řád. Disciplína u předškolních dětí?? Důležité jistě je pilovat každodenní záležitosti, úkony, povinnosti a trvat na jejich plnění. U menších dětí dodržovat například čas, kdy jdou spát, ale také trvat na tom, aby se dítě snažilo dělat určité věci sami ... například oblékání nebo čištění zubů.

Otázka: Změnily se podle vás požadavky na kázeň z historie až do dnešní doby?

Odpověď: Dnes je dost rychlá a uspěchaná doba, hodně pracovních povinností. Řada rodičů tak nemá čas a sílu na děti, když přijdou domů z práce. Polevují a děti pak nemají žádné povinnosti. Mají velmi volný režim, dělají často činnosti bez cíle ... nebo ani nepracují na dosažení takového cíle. To dříve měli podle mě dospělí více času na svou rodinu, ale měli zase jiné povinnosti, protože byl úplně jiný režim.

Otázka: Jak tedy dnes vnímáte disciplínu u dětí všeobecně?

Odpověď: Zvláště ve škole se setkávám s neukázněnými dětmi, které nemají úctu k dospělému, jsou drzé. Již u předškolních dětí je vidět, jak jsou doma vedené, nepozdraví a rodič je sám ani neupozorní. I ve školce, kam chodí mé děti, máme neustále problém se dvěma zvučnými jmény. Neposlouchají, bijí děti a není absolutně žádná odezva ze strany rodičů.

Otázka: Co by se s takovou situací dalo podle Vás dělat?

Odpověď: Nejspíš musí první nastat změna ve výchově přímo v rodině. Rodiče si musí s dětmi udělat pořádek. A to by platilo nejen pro tento případ, ale všeobecně. Většinou je to jádro problému v rodině a její výchově.

Otázka: A jaké jsou v takových situacích požadavky učitelek ve vaší mateřské škole? Myslíím, co se týče kázně.

Odpověď: Právě jak se děti chovají, záleží na vedení v rodině. Je jasné, že v kolektivu se mohou chovat jinak, ale učitelka by měla děti usměrňovat a navést je na správnou cestu. Pomáhat dětem, ale zároveň je vést trochu k samostatnosti i tvořivost.

Otázka: Liší se od požadavků, které dáváte doma vy?

Odpověď: Těžko říct. Nedá se říct, zda se shodují nebo liší. Někdy mi připadá, že některé věci, které se ve školce odehrávají, učitelky vidět ani nechtějí. Ale záleží na konkrétních osobách a vztahu k dětem.

Otázka: Jak tedy probíhá spolupráce s učitelkami v mateřské škole?

Odpověď: Jako rodič se zajímám, jak se chovaly mé děti, zda poslouchaly, spolupracovaly a pokud se objeví nějaký problém, tak ho chci řešit.

Otázka: U vašich dětí využíváte spíše prvky direktivní nebo liberální výchovy?

Odpověď: Záleží na situaci. Snažíme se, aby si některé věci mohly zvolit děti, ale také klademe důraz na řád a slušné vychování. Například když děti nepozdraví, tak je upozorím a příště si pak dávají větší pozor.

Otázka: Jaké jsou tedy vaše požadavky na kázeň u dětí?

Odpověď: Chceme, aby děti byly slušné. Aby uměly poprosit, poděkovat, pozdravit. Také aby se dokázaly obsloužit samy, aby si hlídaly pořádek v pokoji, uklízely si oblečení.

Otázka: Řekněte mi, jaké jsou nejčastější kázeňské problémy, které se u vašich dětí objevují.

Odpověď: Občasné neuposlechnutí příkazu u obou. Větší problémy jsme nemuseli řešit, jen třeba jednou dcerka plivla na koberec nebo si syn nechtěl čistit zuby. Ale to jsou spíše takové maličkosti.

Otázka: Jak tyto problémy doma řešíte?

Odpověď: Zkoušíme domluvit jim. Neustále opakujeme, připomínáme, co se dělá, co se nedělá. Občas zakážeme pohádky nebo cukrovinky.

Otázka: Jaké jiné formy trestů používáte?

Odpověď: Spíše u nás platí ta domluva, zvýšení hlasu.

Otázka: Můžete popsat režim dne vašich dětí? Mají nějaké povinnosti během dne?

Odpověď: Přes týden tráví velkou část dne ve školce. Odpoledne si musí uklidit oblečení, po hře hračky. Také mají na starost svou hygienu. Přes víkend je čeká úklid celého pokoje a také pomáhají při vaření i pečení. A oba rádi pomáhají na zahrádce.

Otázka: Rozhodují někdy o svém rozvrhu dne? Mají připomínky k tomu, jaký režim nastavujete vy?

Odpověď: Společně se domlouváme na výletu nebo procházce. Pokud jsou delší dobu aktivní, tak si můžou pustit pohádku k odpočinku. Děti si také volí hry, které s nimi hraje-me.

Otázka: Jak a při jakých příležitostech nejčastěji odměňujete?

Odpověď: Pokud jsou někdy extrémně šikovní. Pomáhají, udělají nám radost nějakým výtvozem nebo když jsou celý týden šikovní ve školce nebo v klidu zvládnou doktory a vyšetření. To pak dostanou nějakou sladkost nebo drobnost jako tužku, nálepkou nebo zápisník. Odměnou je pro nás také ale i pochvala nebo pohlazení.

PŘÍLOHA P IX: DISCIPLINÁRNÍ PRAVIDLA Č. 1

V koupelně neplytváme vodou, ruce si otřepeme v umyvadle, abychom předešli úrazu.

Chráníme sebe i přírodu.

Vzájemně si nasloucháme a nepřekřikujeme se.

Ve školce jsme kamarádi, chováme se k sobě hezky a ohleduplně, pomáháme si.

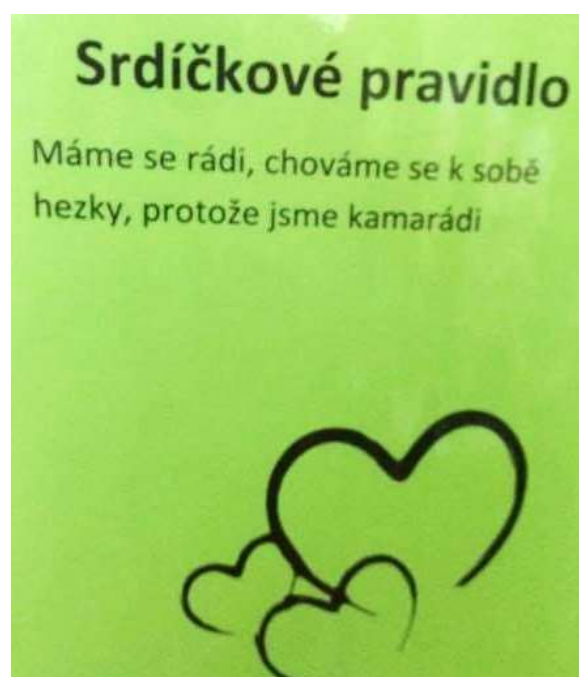
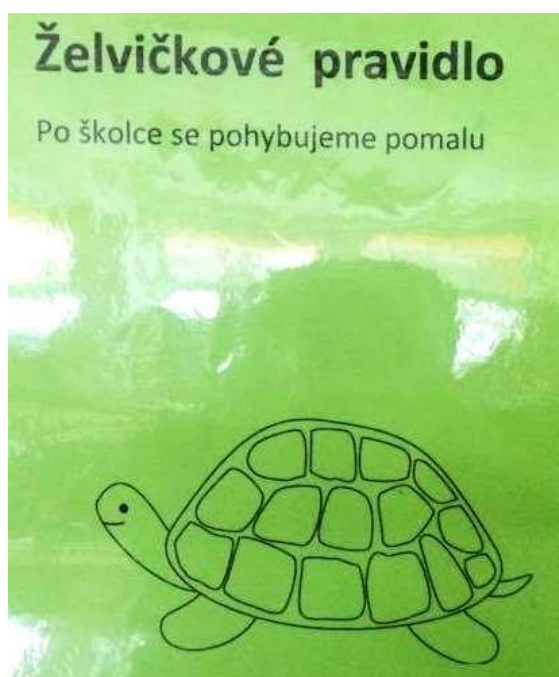
Umíme pozdravit, poprosit, poděkovat.

Dobrý den, nashledanou...

prosím, děkuji...

PŘÍLOHA P X: DISCIPLINÁRNÍ PRAVIDLA Č. 2

Ručičkové pravidlo

Rukama si pomáháme, usmířujeme se

Pusinkové pravidlo

Pusinku máme na hezká slova, umíme pozdravit i poděkovat

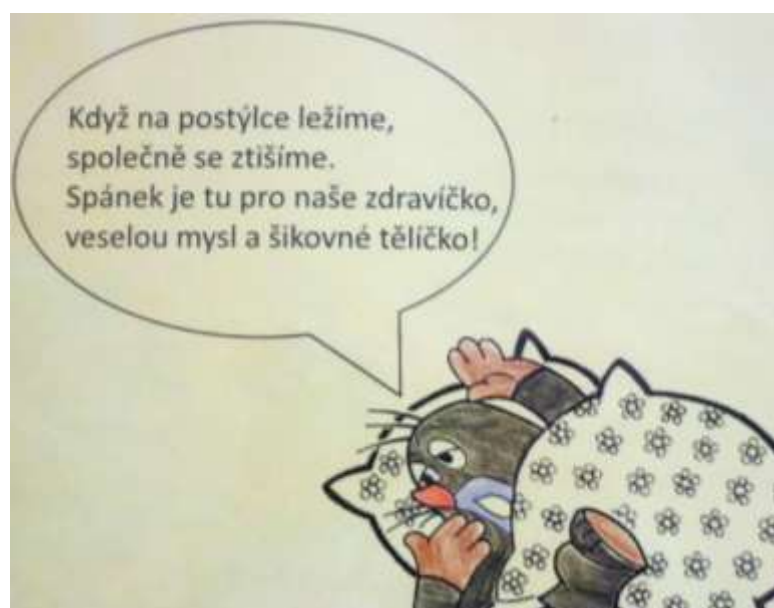

Košťátkové pravidlo

Hračky si po sobě vždy uklízíme tam,
kam patří, ve třídě i na zahradě

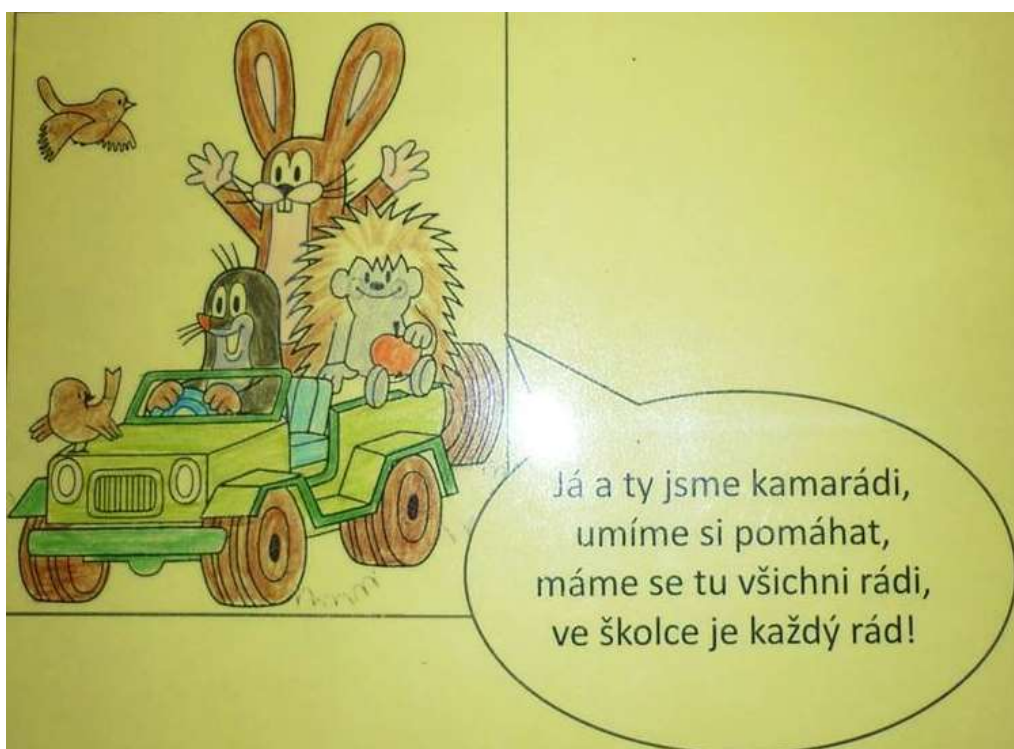

PŘÍLOHA P XI: DISCIPLINÁRNÍ PRAVIDLA Č. 3

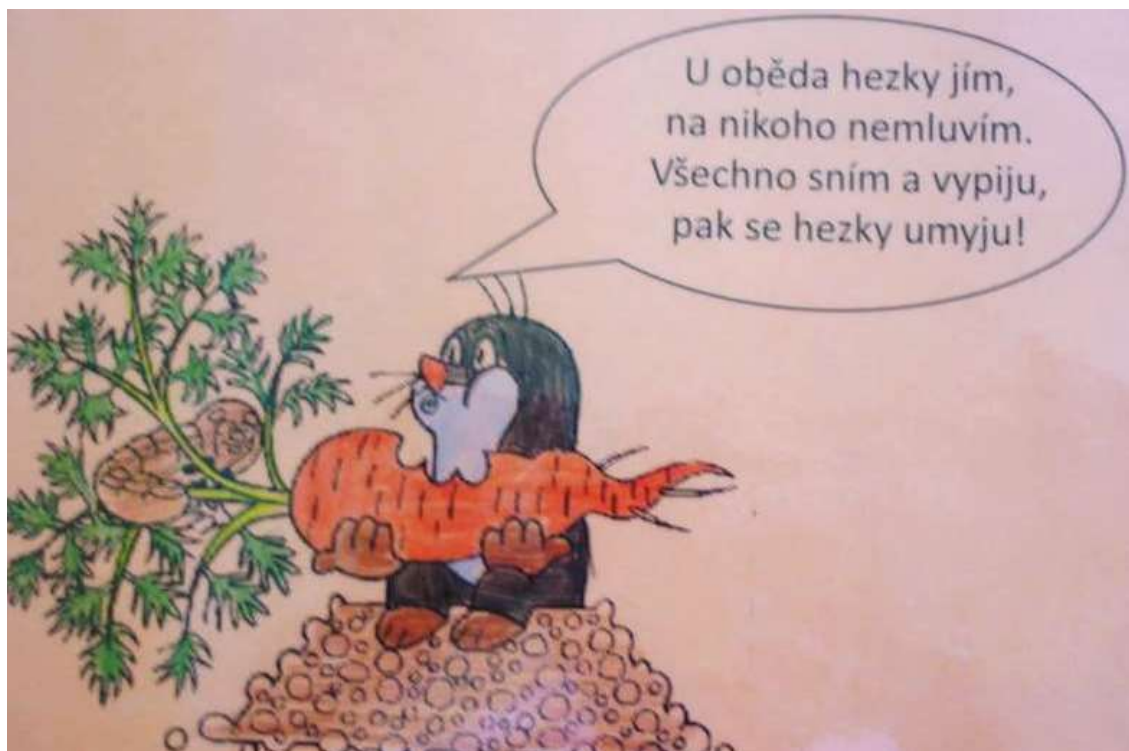

Když někdo něco vypráví,
já ho v klidu poslouchám,
až svoji větu dokončí,
řeknu, co si myslím sám.

Já a ty jsme kamarádi,
umíme si pomáhat,
máme se tu všichni rádi,
ve školce je každý rád!

PŘÍLOHA P XII: DISCIPLINÁRNÍ PRAVIDLA Č. 4

Měsíčkové pravidlo

Když na postýlce ležíme,
společně se ztišíme.
Spánek je tu pro naše zdravíčko,
veselou mysl a šikovné tělíčko.

Kapičkové pravidlo

Voda a mýdlo jsou kamarádi,
umyjí nám ruce rádi.
Vodou ale neplýváme,
pouštíme jen tehdy, když máme.

Hračkové pravidlo

Když si hračky roztáhám,
na místo je vždycky dám,
hračky se pak usmívají,
když pořádek kolem mají.

PŘÍLOHA P XIII: DISCIPLINÁRNÍ PRAVIDLA Č. 5

PŘÍLOHA P XIV: DISCIPLINÁRNÍ PRAVIDLA Č. 6

PRAVIDLA SOUŽITÍ VE TŘÍDE

Pravidla soužití ve třídě mateřské školy stanovena postupně od měsíce zaří. Podle přání a návrhu dětí se mohou doplňovat.

1. Ve třídě, v šatně, na chodbách - neběháme (abychom nesblížili sobě a ostatním dětem)
2. Ve třídě, v šatně, na chodbách nekřičíme (abychom šetřili zdraví svoje i ostatních dětí a nerušili se navzájem při třídě)
3. Spory mezi sebou neřešíme rukama, ale slovem a přátelskou dohodou (abychom si neublížovali)
4. Pokud sami na něco nestačíme, požádáme o pomoc nejprve dva kamarády a lépe pokud dospělou osobu (učíme se samostatnosti a pomáhát si navzájem)
5. Neníme úmyslně kamarádovi lži ani práči (vašíme si všeho, do druhý vyboří)
6. Umíme vyhrávat, ale i prohrávat (nepovyšujeme se a nepodléháme si)
7. Nemluvíme hrubě a nechováme se hrubě (jsme slušní děti)
8. Nebereme si nic, co nám nepatří (co není naše je cizí a brát cizí věci je krádež)

Jak na to:

Pravidla, na která bychom neměli zapomenout při setkávání s ostatními lidmi.

- 1) **Nasloucháme jeden druhému.**
- 2) **Naše ruce pomáhají a neublíží.**
- 3) **Používáme správný jazyk.**
- 4) **Pocity ostatních nám nejsou lhostejné.**
- 5) **Jsme zodpovědní za to, co děláme a říkáme.**

PŘÍLOHA P XV: DISCIPLINÁRNÍ PRAVIDLA Č. 7

PRAVIDLA SOUŽITÍ DĚTÍ VE HVĚZDIČKÁCH

Pravidlo KAMARÁDA

Pravidlo SKŘÍTKA POŘADNÍČKA

Pravidlo KAČENKOVÉ

Pravidlo ŽELVIČKOVÉ

Pravidlo ZAVŘENÝCH PUSINEK

Pravidlo STROMU A ZVÍŘÁTEK

Pravidlo BESIPÁČKA

Pravidlo

KAMARÁDA

nabádá děti k vzájemnému přátelství, respektu a toleranci. Pravidlo vede děti k samostatnému nenásilnému řešení konfliktů, které mezi nimi vzniknou. Pomáhá rozvíjet citové vztahy k jiným dětem, vede děti k tomu, aby dokázali vyjádřit své pocity a odmítnout to, co je jim nepříjemné. Pravidlo kamaráda vychází z hlavního záměru MŠ:

„Všichni jsme kamarádi a nikdy nejsme na nic sami.“

Pravidlo:

SKŘÍTKA POŘÁDNÍČKA

říká, že každá hračka má své místo a nelíbí se jí, když jí někde necháme pohozenou. Také se k nim hezky chováme, abychom je nerozbili, protože až příští rok odejdeme jinam, přijdou nové děti a ty si také budou chtít s něčím hrát. Kdybychom našli skřítku Pořádníčka, možná by nám hračky někam schovala.

Pravidlo:

KAČENKOVÉ

sděluje dětem, že je důležité umývat se před každým jídlem a po použití toalety, a to takovým způsobem, aby neplytvali vodou, ani mýdlem. Umývárna musí být suchá, abychom neuklouzli a nezpůsobili si zranění.

Pravidlo:

ŽELVIČKOVÉ

nabádá děti k tomu, aby se po třídě i chodbách mateřské školy pohybovali pomalu, aby při chůzi po schodech neskákali a nestrkali se. Běháme pouze když cvičíme, nebo když si hrajeme, či závodíme, venku na hřišti.

Pravidlo:

Zavřených pusinek

Říká, že i když si rádi povídáme, zpíváme a smějeme se, jsou chvíle, kdy pusinky musí být tiše. Asi by se nám nelíbilo snídat, svačit a obědvat při velkém hluku. V restauraci na sebe lidé také nekřičí.

Tiše nasloucháme, když nám paní učitelky vypráví něco zajímavého, nebo když nám kamarád sděluje svůj zážitek. Klid potřebujeme také, když máme nějakou práci, abychom se na ni mohli soustředit a abychom úkol provedli správně. Jsme už velké děti a chceme, aby si toho lidé všimli.

Důležité je také vědět, že když někdo s někým hovoří, neskáčeme mu do řeči a čekáme, až se na nás otočí.

Zavřené pusinky míváme i při odpoledním odpočinku. I když se mi zrovna nechce spát, jsem tiše, protože ve třídě jsou kamarádi, kteří spinkat potřebují a pro hluk by nemohli usnout.

Pravidlo:

STROMU A ZVÍŘÁTEK

Chováme se pěkně k sobě navzájem, ale máme rádi také přírodu. Pravidlo nám říká, že nelámeme větve stromů, keří. Kytíčkou uděláme radost, ale zbytečné je utrháme.
/ zimně přikrmujeme ptáčky a pozorujeme, jak žijí, sbíráme kaštiny pro zvířátka v lese. Ke všem zvířátkům se chováme tak, abychom jim nepůsobili olest.

Pravidlo:

BESIPÁČKA

Je velmi důležité pro naši bezpečnost venku. Vždy při pobytu venku chodíme ve dvojicích. První dvojice dětí nosí reflexní vestu, aby je bylo dobře vidět. Nikdy nevstupujeme do cesty, pokud paní učitelka nedá pokyn. Vždy se rozhlédneme vpravo i vlevo několikrát. Cesta musí být bezpečná!
Při cestování trolejbusem a autobusem posloucháme pokyny paní učitelky. Při čekání se nestrkáme, při nastupování se netlačíme. V trolejbuse se držíme pohromadě a stále se držíme, abychom při náhlém cuknutí vozidla neupadli. V autobuse sedíme opření v sedadlech a za jízdy nevstáváme. Jsme šikovné děti a chceme se vždy pořádku vrátit domů.

